

העולם הזה

כל מה שרציית

לדעת על המלחמה

ולא העזו

לספר לך!

מהדורה שנייה





סרטי הצילום האחרונים שצולמו על ידי רמי הלפרין, צלם מערכת „העולם

ק/כא קרי.



מרבית הצילומים שפורסמו בגיליון הקודם של העולם הזה, צולמו בידי צלם שלא ראה אותם ולא יראה אותם עוד. רמי הלפרין, צלם מערכת „העולם הזה” שצילם תמונות אלה, נפל בשדה הקרב בגיוזרה המרכזית של תעלת-סואץ, ביום החמישי לפני שבועיים. הוא ניפגע בתוך נגמ"ש, ליד המיקלע. על צווארו היתה תלויה מצלמתו. הוא נהרג במקום.

את סרט הצילום שנותר בתוך מצלמתו ואת סרטי הצילום האחרים שהיו בתוך תרמילו של רמי, אותם צילם בימים האחרונים לחייו, הביא למערכת הכתב שירד יחד עם רמי לסקר את המלחמה בחזית הדרום ותוך כדי כך הצטרף עם רמי ללחימה במיסגרת יחידת שיריון. עם ה־סרטים הביא עמו את בשורת מותו של רמי.

נשארו קפואים.

רמי היה הצעיר שבחברי המערכת. רק לפני שלושה חודשים, ביום בו השתחרר משירותו הצבאי הצטרף אלינו כצלם מערכת שני. לגבי הקוראים הוא נשאר אלמוני, למרות שרבות מהכתבות המצולמות שפורסמו בהעולם הזה בשבועות האחרונים צולמו על ידו.

מרגע שהצטרף למערכת נכנס רמי ל־קצב המסורף של העבודה, האופייני ל־מערכת זו. העולם הזה הוא עתון חדשות היחיד במדינה המחזיק צלמי מערכת קבועים. מאחר שרוב הכתבות הן כתבות מצולמות, נקראים צלמי המערכת בין היתר כתבים אותם הם מלווים לכתבות השור נוח, עובדים למעשה יותר שעות מאשר כל עובד אחר. כך אירע גם לרמי מרגע שהשתלב בעבודת המערכת. הוא היה בתנועה מתמדת שבעה ימים בשבוע, ללא יום וללא לילה. כשהגיע למשרדי המערכת היה מסתגר בחדר החושך של מעבדת הצילומים לפתח ולהדפיס במו ידיו את הספקנו להכירו כצלם מסור, שאין משמיה שאינו מקבל על עצמו, שאין

של התעלה ניצל רמי הפוגה בין הקרבות כדי להגיע אל הגשר, לצי לוח את התעלה ולצלם גם מעברה המערבי. בתמונה נראה רמי (ראשון משמאל) עם שניים מחבריו על הגשר ליד התעלה, בתמונה שצולמה שעות מיספר לפני שנהרג ביום חמישי, לפני שבועיים.

התמונה האחרונה הסרט האחרון שנמצא במצלמתו של רמי הלפרין אחרי שנהרג, הכיל סדרת תמונות שצולמה על הגשרים ש־הקים צה"ל מעל התעלה. למרות שיחידתו נלחמה בצידה המזרחי

מותו של רמי, שהיה בן 21 וחצי בנופל, נודע לנו מיהו. כאשר פירסמנו בגיליון הקודם את תמונתו של רמי, לא ציינו את העובדה

תכונות נדירות בין עתונאים בכלל ובקרב עובדי מערכת זו במיוחד. בקצב העבודה כמעט ולא הספקנו לה־כירו מקרוב, לתהות על קנקנו. רק אחרי

צילום שאינו מוכן לעשותו, כמי שמק־דיש המון מחשבה, מאמצים, כישרון ורצון בעבודה שהוא מבצע. יחד עם זאת היה שתקן, צנוע, בעל מזג נוח ושליו —



בתל־אביב באחד מימי השיריון. בתמונה משמאל הוא נראה בצריח נגמ"ש, בעת ששירת ביחידת נגמ"שים בתקופת שירותו הסדיר. דווקא מציאות זו היא שהפכה את רמי לשונא־מילחמות מובהק, לוחם שלוש שסלד מחיי הצבא אך התנדב לקרב בבוא המלחמה.

הדור שגדל על הטנפים שתי תמונות המקפלות בתוכן את סיפור חייו של רמי ורבים מבני דורו. בתמונה מימין נראה רמי (במרכז) כילד המשתעשע על צריח טנק שהוצב



הזה" שולחם ביחידת שיריון בחזית התעלה וצילם את הקרבות תוך כדי לחימה

פיים ירושלמיים. זאת היתה האהבה הראשונה שלי — ירושלים. עוד בתקופת לימודיו בתיכון חדש היה נוטל את המצלמה, נעלם לימים שלימים לירושלים. הוא הכיר בה כל פינה וכל אבן, סיפר אביו, עובד-בנק בתל-אביב. כשירד שלג בירושלים נטל עימו את כל בני כיתתו וערך להם סיור מאורגן בירושלים. הוא למד וידע כל פרט מעברה של העיר. העובדה שאהבתו זו פגעה בלימודיו וב-ציוני בחינות-הבגרות שלו, לא הפריעה לו.

אלא שיותר מאשר האבנים והרחובות, אהב רמי את חבריו. היו אלה החברים שהמשיכו בשירותם הצבאי בקו התעלה. אליהם נמשך ליבו כאשר פרצה המלחמה.

כיוון שטרם הספיקו להציב אותו ליחידת מילואים, לא נקרא רמי לשירות כאשר פרצה המלחמה. ביום-הכיפורים, כאשר חש כי המלחמה עומדת באוויר, נטל את מצלמתו ויצא לרחובות העיר כדי להנציח את המראות הבלתי שגורים של יום-הכיפורים. כל כמה שעות חזר לביתו כדי לוודא אם צו-הקריאה שלו הגיע.

בלילה התייצב במערכת. רוב עובדי המערכת כבר היו מגויסים. נותרו רק הוותיקים שלא גויסו והצעירים, שזה עתה סיימו את שירותם הצבאי. רמי נטל על עצמו להנציח את מראות העורף, לספר בצילומים את סיפור הפיתוח של אורחים לעם לוחם. צילומי גיליון המיל-חמה המוקטן של העולם הזה, שהופיע בשבוע הראשון למלחמה, היו רובם שלו. אחר-כך לא יכול היה עוד לשבת בעורף. נטל את המצלמה ובליווי רינו צור, כתב צעיר נוסף של המערכת, שטרם גויס, ירד לדרום לחפש את חבריו ויחידתו. הוא מצא אותם אבילים וכואבים. היתה זו אחת היחידות המוכות ביותר בצה"ל, שנאלצה לספוג את מכות-האש הראשונות, שהנחיתו המצרים בעת שצלחו את התעלה. רמי רצה להצטרף מיד ליחידה, למלא את מקום אלה שנפלו. אבל היתה זו תקופת ההמתנה בחזית הדרום. בי-רמת-הגולן.

רמי חזר לצפון עם צילומי הקרבות הראשונים בדרום, שב וירד ליחידתו כעבור 24 שעות. הוא התנדב ליחידה כחייל, לא כצלם. את המצלמה שמר עמו כעיסוק מישני ושולי לשעת הלחימה.

סיפור לחימתו ונפילתו של רמי מסופר בעמודים אחרים בגיליון זה (ראה כתבה בעמודים 25—22). זה אינו רק סיפורו של רמי. זהו סיפורו של דור שלם, שנולד וגדל במלחמות, שאהב ונלחם למען השלום ושנא את הצבא. ושבשעת מצור לא היה בליבו של שמץ של פיקפוק או היסוס מה. היא חובתו.

רמי נהרג כלוחם, לא כצלם. את האקט הפורמלי של חיול, ביצע צה"ל אחרי מותו.

בחדרו של רמי מתנוססת כרזת ענק המכריזה: „מלחמה היא דבר מסוכן לילדים, פרחים וכל מיני דברים חיים.“ גם לצלמים.

רמי



איש המצלמה רמי הלפרין בתקופת עבודתו כצלם מערכת „העולם הזה“. מיד עם סיום שירותו הצבאי החל לעבוד במערכת. היחלה כצלם רגיש בעל נפש פיוטית ועין חדה. זו היתה התקופה המאושרת ביותר בחייו, סיפרה השבוע, אמו של רמי אחרי שנודע לה על נפילת בנה בתעלה.

ללמוד לפחות שנה אחת בארץ, נרשם לאוניברסיטה ועבר את בחינות הכניסה. ויום אחד נתקלה עינו במודעה קטנה שהתפרסמה בעולם הזה, בה ביקשנו לקבל צלם נוסף לעבודה. הוא נענה למודעה. זאת היתה התפנית ששינתה את חייו מקצה אל קצה.

הוא ויתר על המשך הלימודים. לפחות זמנית, שקע בכל מירצו ונפשו בעבודה שהיתה משתרעת לפעמים על פני 24 שעות ביממה. „לא אמרנו לו מילה“, סיפרה השבוע אימו, „ראינו אותו מאושר. כפי שלא היה מימיו. לפחות היו לו לפני שנהרג חודשים של אושר. לפעמים לא היינו מבינים מאין הוא נוטל את הכוח הזה לעבוד כל כך הרבה. הוא היה מוכן לקפוץ לכל קריאה, אפילו באמצע הלילה. בימים הראשונים של העבודה במערכת, כשעוד לא קראו לו בלילות, הוא היה מודאג. אבל אחר-כך, כשהזעיקו אותו בשעות הבלתי צפויות, ביותר, הוא היה קופץ מרוב שימחה.“

הקירות בבית הוריו של רמי מכוסים בצילומים אמנותיים שצילם. במיוחד נו-

לם בצילומים מעשה ידיו, הנראים כתערוכת צילומים של צלם ותיק ומנוסה. לא ידענו על קיומם של צילומים אלה. רמי לא הציג אותם מעולם כהוכחה לכוחו וכישרונו. בארכיון הצילומים המסודר שבחדרו, שמר גם אוסף שלם של צילומים שצולמו בהפגנות למען השלום ונגד קיפות ומעשי העוולה, בהם נטל תמיד חלק. פעיל. הסתבר גם שלפני ארבע שנים, בעת מערכת הבחירות לכנסת השביעית, כאשר היה רמי תלמיד בתיכון חדש בתל-אביב, התנדב למטה הבחירות של תנועת העולם הזה כדי לסייע במערכת הבחירות. גם את זה הסתיר מפנינו, אולי כדי לדעת שלא בזכות זה התקבל לעבודה.

אחר-כך גויס רמי לצה"ל. כמעט שלוש שנים בילה כמעוזי התעלה, כשמצלמתו תמיד עמו, והוא אינו מחמיץ שום הזדמנות להנציח את חבריו ואת אורח החיים של חיילי צה"ל בקו התעלה.

לפני שלושה חודשים שוחרר משירותו הצבאי. הוא עמד אז להמשיך בלימודיהם. תחילה דובר כי ייסע ללמוד בחו"ל. אולי אפילו להשתלם בצילום. אחר-כך החליט

הטראגית כי רמי אינו עוד בין החיים. הידיעה על כך טרם נמסרה למשפחתו. בשורת האיוב הגיעה אליהם רק בסוף השבוע שעבר, אחרי שראו את תמונות הקרבות של רמי מודפסות בעתון ושמו מתנוסס מתחתן. רק אז למדנו להכיר את האיש שאיבדנו.

הוא הופיע יום אחד במשרדי המערכת במדים, בתגובה על מודעה שפירסמו, בה ביקשנו צלמים למערכת. הוא היה על סף השחרור משירותו הצבאי בצה"ל, כחייל ביחידת שיריון שאת מרבית שירותו עבר במעוזי קו בר-לב. הוא לא סיפר על עצמו דבר. אפילו לא הביא עמו צילומים שעשה בעבר. מעולם לא הוזכר את העובדה שמנעוריו היה איש העולם הזה ולפני שירותו הצבאי היה מפעילי תנועת-הנוער של תנועת העולם הזה. הוא התקבל לעבודה. כצלם אלמוני, כמעט שירות.

לא ידענו שמאחורי רמי ניסיון עשיר של צלם רגיש ומנוסה המחזיק את המצלמה בידיו מגיל 12, ועבר של צעיר בעל השקפת-עולם מגובשת, שנטל חלק במאבקים ציבוריים למען השלום.

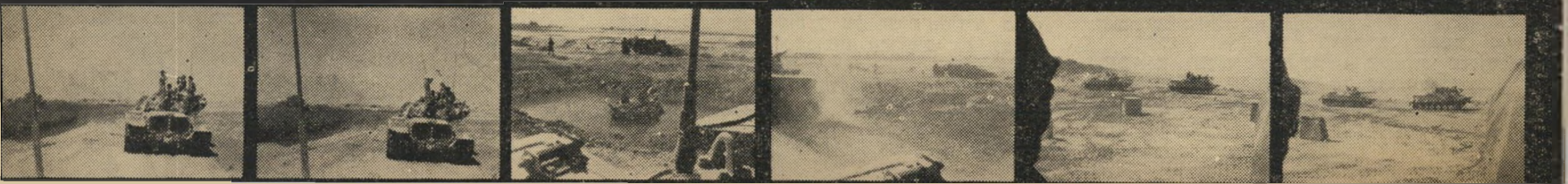
את התשוקה למצלמה ירש רמי מאביו, לוי הלפרין, יליד רוסיה שעלה לארץ, ב-1929. היה מוותיקי ההגנה, חייל בפלוגת-הלילה של אורד וינגייט, סרן ב-צה"ל שנפצע במלחמת העצמאות וצלם חובב. כנער כבר היו לרמי הישגים באמנות הצילום, ששום צלם מיקצועי לא



ליד התעלה

בן עס ידיו במעוז ליד תעלת סואץ בתקופת שירותו הסדיר בצה"ל, אותו סיים לפני שלושה חודשים בלבד. את מרבית תקופת שירותו הצבאי בילה רמי במעוזים.

היה מתבייש בהם. צילומים שלו התפרסמו דרך קבע בכל אלבומי הצילום שהופיעו בישראל בעריכת הצלם פיטר מרום. בתחרויות צילומים שנערכו על ידי כתבת מיקצועי לצלמים, היה זוכה בקביעות בפרסים, לא אחת גם בפרס הראשון. קירותיו של החדר שהותיר אחריו רמי בבית הוריו בצפון תל-אביב, מכוסים כו-



מדוע לא מפרסמים

את מיספר האבידות?

שמועות ודוניות נטולות-בסיס המופצות לאחרונה בציבור בקשר למיספר האבידות שספג צה"ל במלחמה בהרורים ובפצועים, מסתייעות בעובדה שעד כה טרם פורסם סיכום הנפגעים של צה"ל במלחמה. הפירסום היחיד עד כה נעשה במהלך המלחמה, כאשר בתום שמונה ימי מלחמה הובא לידיעת הציבור המיספר של 653 חללים ויותר מאלפים פצועים, שנפגעו עד אז. לא נמסר כל מידע לגבי מיספר האבידות בעשרת ימי הלחימה הבאים, שגם בהם התנהלו קרבות קשים ועקובים מדם בשתי החזיתות. נראה כי הפירסום הרשמי בנושא זה מתעכב כיוון שגורמי העיתונות — מי נפג בשבי ומי נהרג — ולא התקבלו עדיין דו"חות סופיים מכל היחידות בקשר לכך.

האם ימשכו שידורי

הטלוויזיה בשבת?

בין הישגי המלחמה ניתן למנות את הפעלת שידורי הטלוויזיה בשבתות מבוזר עד לילה. היתה

הקבועים, לאלוף מאולתר בבית סוקולוב במטרה להקל את הפיקוח על השידורים בתקופת המלחמה. בימי המלחמה הופעלה ביקורת קפדנית על השידורים. מלבד הצנזורה הביטחונית פיקחו צרייטרוקים של דוכרים שונים על הכתבות והפרשנויות, כדי למנוע סטייה מהקו הרשמי מי והצגת שאלות ביקורתיות. עתה מבקשים אנשי הרדיו לשוב לאולפניהם ולהמשיך במתכונת השידורים הקודמת.

אולם גורמים פוליטיים הקשורים עם צמרת מפ"לגת העבודה, חוששים מהתרת הרצועה וההסרת הפיקוח הפוליטי על הרדיו, לוחצים להמשך השידורים בתנאים הנוכחיים.

תוכנית חירום

ב"אל-על"

חברת אל-על מסוגלת לפעול בתנאי החירום הנוריים לפחות שנה. עם פרוץ המלחמה, גוייסו כ-75% מעובדי החברה, ובלוד נשאר רבע מכוני-האדם המקוריים. תוכנית החירום שבמסגרתה פועלת כעת אל-על, קבעה נורמות חדשות לטייסים ולמכונאים.

לך תוכנן לעדות את הניצוצות של מטוס, מטיסה למיסה, ל-16 שעות ו-12 דקות, לעומת 10 שעות ושלושים דקות כפי שהיה נהוג קודם.

תוכנית זו הוצאה לפועל בהצלחה רבה. דיילות של



„עכשיו נשארנו רק אנחנו כדי לנתק את היחסים עם ישראל!“

החברה, עברו לעבור כנהגות באוטובוסים של אל-על, בשדה-התעופה, מחליפות את המגוייסים בתפקידים חיוניים ודיילים עברו כסבלים.

הסכם למניעת הופעת

אלבומי מלחמה

בעליהם והמו"לים של שלושת היומרים הגדולים במדינה, „הארץ“, „מעריב“ ו„יריעות-אחרונות“, הגיעו לבדל הסכם ש-לא יוציא-לאור ולא יפיצו כאמצעות צי נורות ההפצה שלהם שום אלבום-מלחמה שיעסוק במלחמה האחרונה.

הסכם זה הושג לנוכח ההכרה שהתקבלה בחוגים רחבים כי אלבומי-המלחמה של מלחמת-ששת-הימים תרמו תרומה מכרעת לאווירת השאגנות, והזלזול באוייב, שהיתה בעורכיה של המלחמה הנוכחית. „כל אלבום כזה יהיה בבחינת זיוף וגיסיון לרמות את הציבור והעולם.“ אמר מו"ל ידוע, „כיון שהוא יספר רק על ניצחונות והצלחות ויטחיר מהציבור את האמת על הכישלונות והמפלות.“ למרות זאת כבר עוסקים מיספר פירי סומאים וצלמי עיתונות בהכנת אלבומי מלחמה. לא מן הנמנע כי תקום תנועה ציבורית שתקרא להחרים אלבומים אלה.

המלחמה שינתה באופן מהותי את מעמדם של אישים רבים בצמרת המדינה. עם הנפגעים העיקריים נמנים גורדי מאיר, משה דיין ואישים שונים הקשורים בנושאים ביטחוניים.

התחזק מעמדו של יגאל אלון, כתוצאה מהתערערות מעמדו של יריבו, משה דיין, שאינו בא עוד בחשבון כיוזם. בימי המלחמה התגלה אלון כמנהיג הפוליטי השקול והנבון ביותר במפלגת העבודה, החזיר לעצמו את היוקרה שאבדה לו בעבר. כן עלתה שוב קרנו של חיים בר-לב, אחרי שלא הוכיח את עצמו כשר כלכלי. בר-לב יעמוד במרכז ויכוח חמור בין מומחים צבאיים, כשכישלון קו בר-לב יישקל לעומת תרומת בר-לב במהלך המלחמה, אך הדבר לא ישפיע, כנראה, על מעמדו הפוליטי. גם מעמדו של פינחס ספיר התחזק, ויחד עימו מעמדו של אברהם עופר, שטען בשעתו במרכז המפלגה שמשו דיין מביא לחורבן בית שלישי. בליכוד התחזק, כמובן, לאין ערוך מעמדו של אריק שרון, ויש המצפים שהוא יהיה למעשה מס' 1 בגוש מעמדו של עזר וייצמן, שלא שותף בניהול המלחמה. התערער סופית.

אם תתגבש כמיפדת העבודה הדיעה שעל גורדי מאיר לזכות, מייד או זמן-מה אחרי הבחירות, יש סיכויים סבירים שמקור מה ייתפס עדידי יגאל אלון, או חיים בר-לב.

סכנה למעמדה

של ישראל באו"ם

אחרי שמיספר המדינות האפריקאיות, שניתקו את יחסיהן עם ישראל, הגיע (לפי שעה) ל-24, צפויה סכנה רבה למעמדה של ישראל באו"ם. מעתה מוכרח בעצרת האו"ם רוב של שני שלישים להחלטות אנטי-ישראליות, ואולי אף להטלת סנקציות, אם ניתן יהיה לפעול שישראל הפרה את החלטות האו"ם. תיתכן גם תנועה לגירוש ישראל מן האו"ם, או לפחות מן המוסדות הקשורים בו — במקביל לתנוי עות הדומות נגד אפריקה הדרומית ופורטוגל.

גולדה התעלפה

בלישכתה

ראשי-הממשלה גולדה מאיר התעלפה השבוע בלישכתה. הדבר אירע אחרי שגולדה חזרה מביקור אצל פצוטי צה"ל בבתי-החולים, התרגשה עד עומק-ליבה משיחותיה עם הפצועים וממראה עיניה.

שוק העבודה יוצף

בקצינים משוחררים

כאשר יבוטל מצב החירום והחיים במדינה יחזרו למסלולם התקין, עלול שוק העבודה האזרחי להינתל. הגורם לגיאואת בהיצע יהיה המיספר הרב של קציני-צה"ל משוחררים, שיבקשו להיקלט בשוק העבודה האזרחי.

על המשבר הגלובלי הפיתאומי ששינה את פני המרחב

מילחמת העולם שנייה

לה בצורה שלא השתמעה לשתי פנים כי הבלה ישראלית כלשהי בהגשמת הפסקת האש תסכן את האספקה החיונית של נשק אמריקאי לישראל. בזה יכול היה העניין להיגמר, אלמלא התעלמו הגדולים במוסקבה מעובדה אחת: שיכולות להיות נסיבות צבאיות שאינן מאפשרות כלל הפסקת-אש.

מצב בלתי נסבל

בחזית הפורית לא היו שום בעיות. למעשה קפאו שם הקווים עוד לפני הפסקת-האש. צה"ל הגיע לקו סביר.

סובייטית. האולטימטום הסובייטי לא גרם, על כן, למשבר.

אולטימטום לגולדה

רוסים הכניסו לוויכוח את יסוד הדחיפות. הם תבעו הכרעה מיידית. הפסקת-אש מיידית וביצוע מיידית. גישתם הייתה אולטימטיבית. כתוצאה מכך עובדה בחיסולן ההצעה שהסכה. כעבור שעות מעטות, להחלטת מועצת הביטחון 338. זהו מסמך הסותר את עצמו. כשהוא מכיל סעיף "ערבי" (ביצוע ההחלטה 242 על כל חלקיה) וסעיף "ישראלי" (מאזינתן ישיר להשגת

את דרכם ממערב לתעלה, נערך במוסקבה מירון קרחוני עם הזמן. אם קיווה משהו בממשלת ישראל שאר-צות-הברית תשחק את המישחק הישראלי. ותעכב את הפסקת-האש לכמה ימים נוריים, הרי הוא טעה. האמריקנים לא שיחקו אלא את המישחק האמריקאי. ערב צא"ח של קיסנינג'ר למוסקבה הם החליטו למנוע בכל מחיר ניצחון צבאי ישראלי. אחרי הנסיון של 1967 ואילך, הכינו האמריקאים שאין כל סיכוי להשיג הסכמה ישראלית להסדר סביר, כל עוד משוכנעת ממשלת ישראל בעקרונות המוצעת של צה"ל. ניכסן וקיסנינג'ר חשבו — ואף אמרו זאת לעיתונאים בכירים

ה שרט על מילחמת-העולם השלישית יכול היה להתחיל כך:

אוקטובר 1973. תאריך שנחרת בלב שרדיו האנושות.

...מטוסי-ענק סובייטיים טסים מעל לעניים לעבר מצרים, כשהם מלאים חיילים. 80 אוניות חצי הסובייטיים בים התיכון רצים האלחוטאים אל רבי-החובלים: פקודה סודית לשינוי הכיוון. חיילים נוטים מתכופפים מעל למפות המיזרח התיכון ומתווים את חניתב לפורט-סעיד ואלכסנדריה...

...צפירת-אזעקה צורנית בבסיס חיל-האוויר האיסטראטגי בארצות-הברית. טייסים רצים אל מטוסי-הענק, הנושאים את המצוות המימיות. המטוסים מתרוממים. בצוללות האטומיות במצולות חים מתכופפים מעל למפות המטרות...

...אולטימטום אמריקאי לברית-המועצות. צות... אולטימטום סובייטי נגד... הסוויטים נוחתים במצרים... קריאה אחת רונה של נשיא ארצות-הברית... הטלפון טר של חקו האדום משמיע תיקות דרי מתי ומשתתק...

זה יכול היה לקרות השבוע. העימות הגדול הראשון מאז שסו לפני אחת-עשרה שנים. זו לעבר זו. האוניות הסובייטיות שנשארו את הטילים לקובה. ואוניות ההסגר של צי ארצות-הברית.

זה קרה לפתע, כימקט נלא הודר דעה מוקדמת. בן לילה מצא הי עולם את עצמו על עברי פריפת. הוא התבונן לתוך התהום האפי לה, ונחרד.

אולטימטום סובייטי

כמו למשברים רבים בהיסטוריה, היו גם לזה סיבות שנראו, לכאורה, בעלות חשיבות מישנית.

כל עוד היה מצבם הצבאי של המצרים והסורים איתן, לא רצתה ברית-המועצות בהפסקת-אש. מטרת-המילחמה הערבית הייתה להיאחז במיזרח תעלת-סואץ, ולהכריח את המעצמות לפתוח בחלימים מזורזים להשגת הסדר-שלום. שיוצא את ישראל מן השטחים המוחזקים.

ברית-המועצות הוזהרה עם המטרות האלה, אם כי לא ברור עדיין אם היתה שותפה להחלטת-המילחמה הערבית, אם לא. הסתלקות היועצים הסובייטיים ערב המילחמה עשויה, אולי, להעיד על כך שהסובייטים התנגדו להרפתקה. אך ברנע שחשבים תקפו, התייצבו הסובייטים לימינם. הם לא עשו דבר למען הפסקת האש.

המצב השתנה באופן דרמטי כאשר הצה צה"ל את התעלה, ונסתבר שאין זה סיוור קומנדו קטן, אלא מיכצב צבאי נועז שמסחרו היא לנתק את כל הצבא המצרי שממזרח לתעלה. קוסיגין טס לקאהיר. נראה ששם לא הושגה הסכמה לגבי הערבת המצב הצבאי. אנוואר אל-יסאדאת לא חודה שמאון המילחמה נסת נגדו.

ואז באה קריאת אס-יסאדאת מצרים. חי פלישה הישראלית למצרים הגיעה למרד דים הרישואה. המכונה הסובייטי נכנסה לפעולה. לשם השגת הפסקת-אש מיידית.

כאשר הדברים לא התקדמו כי קצב המתאם, מסרו הסובייטים אולטימטום לארצות-הברית — הפסקת-אש מיידית, או התערבות סובייטית פעילה להצלת הצבא הימצרי. בעיקבות אולטימטום זה טס הנרי קיסנינג'ר באופן בחור למוסקבה.

בעוד שהיילי אריק וברן לחמו ופרצו



"תגידו לי, מי ניצח כאן, בעצם?"

(אוליפנט, ניו יורק טיימס)

ולא הייתה לו שום כוונה לנסות לפרוץ קדימה, לעבר דמשק. מחירה של התסרי צות כזאת הפך אותה מראש לכלית-כדי אית.

אולם בחזית הדרום היה המצב מסובך הרבה יותר. ברגע שהפסקת-האש נכנסה לי תוקפה, היו שני הצבאות נתונים במצב בלתי-נסבל לאורך ימים.

מצבו של צה"ל היה קשה כימי עט באותה מידה. הארמיה השלישית המצרית היתה כימי עט מנותקת. חציר לקאהיר היה עדיין סתוח, אך צה"ל איים עליו מקרוב. יתרי עליכן, חלק ניכר של הארמיה, ובעיקר הדרגים האחוריים שלה, היו מכותרים כימיס. שמו מנותקים גם מקאהיר, גם מעיקר הכוח הלוחם של הארמיה, וגם זה מזה.

כיסים אלה היו מוכרחים לנסות לפרוץ להם דרך, תוך כדי לחימה, אל הארמיה או אל העורף המצרי. הברירה היחידה (המשך בעמוד 8)

שלום). מבלי לקבוע בפירוש מהו היחס בין שני הסעיפים. גולדה מאיר היתה בוודאי מתנגדת למיסמך דריש-שמעוני כזה. אבל איש לא שאל אותה. כשחזר אבא אבן ארצה הור דיע בפה גדול, כדרכו, שאין שום דיבורים על הפסקת-אש. לא היה לו מושג מה קורה. באותו רגע כבר הוסכם במוסקבה על הפסקת-האש. ועל נוסח סופי שיוי גש מייד למועצת-הביטחון.

מישראל נדרשה הפסקת-אש מיידית. מר שחיה עובדה מוגמרת. ממשלת ישראל נתנה את ההסכמה, אך התנתה אותה בכמה תנאים. שיכלו לפתוח פתח התחמקות, או לפתוח לדחייה לכמה ימים של התחמקות. באותם ימים ניתן היה להשיג את ההכרעה בשדה-הקרב. במוסקבה הכינו האמריקאים ו-הסובייטים את התימרות. בלי חובי מות עזה קיסנינג'ר על מוסקבה, טס ישר ללוד והכריח את גולדה לקבל את הפסקת-האש בלי תנאי. לגולדה לא היתה שום ברירה. נאמר

— שרק תיקו בשדה-הקרב ישיב-זע את ממשלת ישראל לבוא לי שולחן הדיונים במצב-הירוק פשרני. לניכסון היו שתי סיבות חשובות להי שגת הסדר:

● כל הקאריירה הפוליטית שלו בנויה על "ההתקרבות" האמריקאית-סובייטית. זהו התישג היחיד של ממשלתו. על רקע פרשת ווטרגייט, נראה הישג יחיד זה חשוב עוד יותר. הוא לא רצה שעמיות אמריקאיות-סובייטיות במיזרח התיכון יקבור תחתיו הישג זה. חוק מזה חשב בתוס-לכל עימות כזה. יכול להוביל למילחמה עולמית — כפי שאכן נסתבר כעבור כמה ימים.

● המשך המילחמה, ושילוחם היצרים ברחבי העולם הערבי, יכלו לגרום לניתוק הנפט הערבי הזורם מערבה — אם בדרך של סיצוף הבלגני, אם בדרך של החלטה פוליטית כל-ערכית. לכן, בכוף קיסנינג'ר למוסקבה, לא היה הכרז מוחותי בין ההשקפה היפה האמריקאית ובין ההשקפה הי

■ **סיפר טאונסנד, מי שהיה אחד מגיבורי הקרב האווירי על בריטניה במלחמת העולם השנייה, ושהתפרסם**

גורו "בסדר", נאות להם דיין. אבל בתנאי אחד — נערוך את הראיון המצולם בחוץ. דיין והכתבים יצאו מתוך ה



ס. יזהר הוא הסופר יזהר סמילנסקי (מימין), לשעבר חבר הכנסת מטעם המערך, משקיף מעל הסוללה הישראלית לעבר הגדה המערבית של תעלת סואץ. סמילנסקי, מחבר הספר "ימי ציקלג", הנחשב למעולה שבין הרומנים שנכתבו על מלחמת העצמאות, שירת במלחמה הנוכחית כקצין הסברה.

סם בשעתו כאחד ממחזירי של הנסיכה מרגרט, הגיע לישראל כנציג השבועון הצרפתי פארי מאטש, כדי לסקר עבור עיתון זה את הקרבות. יחד עם עיי תונאייחוף אחרים, יצא טאונר סנד אל רמת הגולן, שעה ש עדיין השתוללו שם הקרבות. לפתע הבחינו העיתונאים במי טוס מיג 21 סורי, שטס בגור בה נמוך לעברם, כשהוא נור שא פצצות בכנסיו. העיתונאים נטשו את המכונית ומיתרו לשי כב בשולי הדרך. רק פיטר נשאר עומד זקוף על הכביש, כשהוא מסתכל במשקפת כיצד מטיל חטים אסורי את הפצצות לא חרחק משם, וכיצד הוא נכנס בקרב אווירי עם מטוס ישראלי. כאשר הסתיים הקרב, העיר טאונסנד בקור רוח לחבריו עיתונאים על מי טיים הסורי: "איזה טיים גרועו יכולתי להפיל אותו אסילו במי טוס שהיטסתי במלחמת-העיר לם חשיתי".

■ גם הרב הראשי לישן ראל, הרב שלמה גורן, גיי לה קורירו במצב דומה. היה זה כאשר הגיע לתעלת-סואץ, בעיקבות הלוחמים שהצו את התעלה לגדה המערבית. לפתע ניתכה אש ארטילרית של מי מצרים לעבר המקום בו ניצב הרב. כל מלוויו מיתרו לתוס מחסות. רק הרב נשאר עומד זקוף בתוך רעם התפוצצויות הפגזים מסביב. כאשר חלפה החסמה, נשאל הרב מדוע לא תסס מחסה. השיב גורן: "אני מחוסן. בי לא יפגע שום דבר. עלי שומרת החשמה העליונה".

■ קבוצה של כתיבטלוויזי יה אמריקאיים הגיעה למצב קדמי בחזית הדרום. שעה שי במקום ביקר "שרהביטחון משה דיין. בתוך הבונקר ביקשו הכתבים מהשר לראיי

אחת מזירות הקרבות. במסוק, לאחיו של דן, יגאל שילון, הגיעה חידעה.

הוא לא האמין חור אל בית היר ריו, הכין את אמו לידיעה המרה. כעבור זמן קצר הסתבר, כי דן שילון כלל לא טס באור תו מסוק, למרות ששמו נכלל בין רשימת נוסעיו. אלא שאז כבר היה מאוחר לעצור את התפשטות חידעה.

הור, איצ'ה ממברש. הש בוע, אחרי חססת-תאש, יכול היה ממבוש לסכם את מה שער בר עליו במלחמה. סיפר אי צ'ה: "כשאמר לי כימים הראר שונים של המלחמה שעומד להיות חורבן בית שלישי — לא נבהלתי. אמרתי: לכל חיור תר יהיה חורבן הכותל. הרי עוד לא בנו את הבית השלישי".

■ כששמע איצ'ה ממבוש על הוויכוח המתנהל בין מע-ריצי האלופים, איות אלוף תרם יותר להשגת ההצלחות



אלעד פלד המנהל הכללי של משרד החינוך והתרבות, גויס אף הוא למילואים. אלעד, שהוא אלוף במילואים, היה במלחמת ששת-הימים מפקד אוגדה. במלחמה הנוכחית שירת בענף ההיסטוריה כשהוא דואג להנצחת הקרבות. בתמונה נראה פלד (מחזיק במשקפת) כשהוא צופה מהגדה המערבית של התעלה. משמאל, נראה הסופר נתן שחם, המשרת אף הוא בענף ההיסטוריה.

■ הגל המוגבר של הלירות, שפקד את המדינה בימי-המלחמה הראשונים. כאשר שיעור הלירות המוקדמות עלה בעיקר בות ההתרגשות והמתח, הפך את כתב מעריב "ישעיהו" ("שייקה") אביעם לסבא בני סיבות מורות ביותר. כבר בי שבו הראשון של המלחמה נודע לשייקה, כי בנו ותחנו נסעו בקרבות. למחרת היום שבו נודע על פציעת חתנו, ילדה בתו של שייקה בן. ש שמו נקרא בישראל גלעד סנדלר.

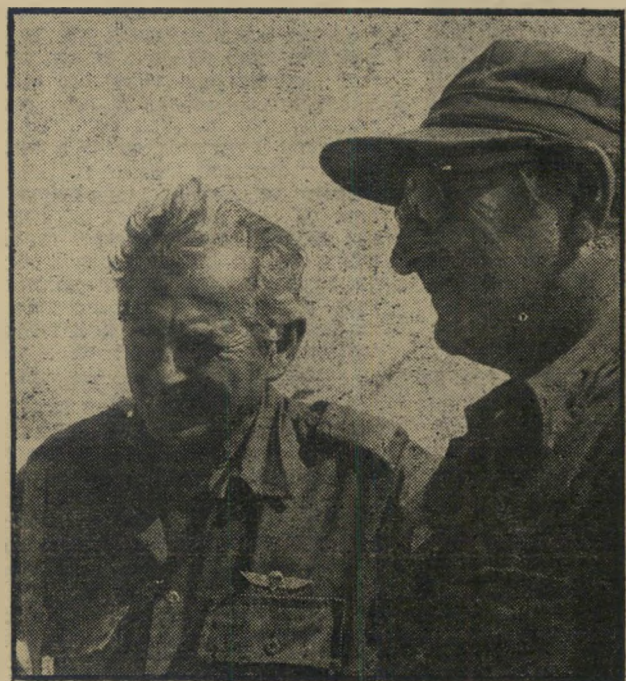
■ בין מתוסכלי העורף, ש לא יכלו לסלוח לעצמם על שלא גויסו למילואים, היה גם הצעיר משה יניקא, לשעבר רביסרן בצנחנים ואחד מלוחמי דור פעולות-הגמול ומיבצע קדש. ינוקא מצא דרך משע שעת להתגבר על אכזבתו. הוא היה סונה אל ידידיו, שהופתעו לראותו בעורף, כשהוא מצהיר: "אתה יודע איפה הייתי ביום הכיסורים? הייתי במעון!". באיזה מעון? הייתה נשאלת תמיד השאלה. ואז היה ינוקא משיב בהבעה של שימחה לי איד: "במעון-אביב, כמובן".

■ על חושיההומור שלו בי ימים הקשים שמר גם יצרן הגובלנים מכסר-האומנים עין

במלחמה. חרגיע את חמתוכ-חיס במעשיה מתקופת כתר נתו של לוי אשכול המנוח כמנכ"ל חברת המים מקורות. סיפר איצ'ה: כשתיה אשכול מנהל מקורות, היו באים אליו כל פעם ומתלוננים: "אשכול, גונבים לנו צינורות". אשכול לא הגיב. חורו וסיפרו לו עוד ועוד, כי ממחשני מקורות נגנב בלי סוף ציוד השקאה. אשכול לא הגיב. בסוף שאל אותו אחד הפקידים: "לא איכפת לך שגונבים לנו צינורות?" שאל אותו אשכול: "מה עושים ב צינורות?" "משקים, כמובן", ענה הפקיד הנרגש. "או!" אמר אשכול, "או מה איכפת לי מי משקה?"

■ שמו של אשכול אוזכר במעם נוספת השבוע בוויכוח שפרץ סביב תביעתו של שר המישפטים יעקב שמשון שפירא, כי שר-הביטחון משה דיין חייב להתסטר בגלל מחי דליו ביום פרוץ המלחמה. נזי כר אחד: "כאשכול היה ראשי-הממשלה. חתולון נהגו בפניו יום אחד, כי גנבו ממכוניתו טסה מאחד הגלגלים. מה זאת טסה?" התעניין אשכול לדעת. "זאת צלחת-המתכת המכסה את הברגים בגלגל", הסביר לו ה נהג. "איפה גנבו לך אותה?" שאל אשכול. "בקריה, ליד אחד ממשרדי-הממשלה", אמר הני הג. "או תלך ותגנוב טסה מא-חת המכוניות של השרים". הציע לו אשכול. הנהג, שהופי תע מהצעתו של ראשי-הממש לה, חמת: "מאיזה שר אתה רוצה שאגנוב?" אשכול לא היסס לרגע: "תלך ותגנוב טסה מהמכונית של דיין". אבל עוד בטרם הספיק הנהג לממש את ההצעה, הוסיף אשכול והוזהרו: "אבל תגנוב אותה מהעד של חצי שלא רואה!"

■ בין האנשים שהרגיו את הלוחמים בחזיתות השונות היו כמה מהכתבים הצבאיים, ש



יואל פלג הצנחו הוותיק ביותר בצח"ל, שנצח עוד מאחורי קווי האויב באירופה במלחמת העולם השנייה. שירת במלחמה כקצין ליווי לכתבים זרים. יואל בן ה-55, העונד דרגת רביסרן, פגש על הגשר שהוקם על תעלת סואץ בצלם-במאי של הטלוויזיה, עמנואל פרת. מאיפה אני מכיר אותך? שאל פלג. הפעם האחרונה שנפגשנו? הזכיר לו פרת, "זה היה לפני 19 שנה, בעת שאני כיסיתי את משפט קסטנר ואחיה העדת בו".



ליאונרד כהן
זמר הפופ הנודע שהגיע לארץ מיד עם פרוץ הקרבות כדי להופיע בפני חיילי צה"ל, הכחיש בתוקף את הידיעות שהופיעו בעתונות הארץ כאילו בשעתו גינה את ישראל כ"תוקפנית ואימפריאליסטית" ורק במלחמה הנוכחית חזר בתשובה. תמיד האמנתי בצידוקה של ישראל, אמר כהן, הנראה בתמונה כשהוא מופיע בפני חיילי צה"ל בגדה המערבית של התעלה.

תינוקת, אלא עגלה שנולדה ב־רפת המשק.

אגב, מני פאר גם מצא הסבר מקורי כיצד נולדה ה"מילה" מיגננה, שהסכה לאחת אחרונה. הסביר מני: "המילה חומצאה על-ידי איש יחידת תוחמים נגדי-מטוסים שראה מיג, הפיל אותה וצעק: מיג — נא! נא!"

ואילו לבדרן אבי בחטם, היה הסבר מקורי מאין קיבל נשיא מצריים, אנואר אל־סאדאת, את שם משפחתו. "בטח לפני שהוא היה נשיא", הסביר בחטם, "הוא היה שר הסעד וחדת."

במאי הטלוויזיה, יגאל שילון, הציע השבוע סיסמה חדשה לצה"ל, בעיקבות מה שאירע ביום הכיפורים: "לא יצום ולא יישן שומר ישראל."

חוז, שהגיעו לישראל כדי לס־קר את המלחמה. "ביליתי איתו לילת שלם", סיפרה הנע"רה, "והוא שילם לי 500 ל"י בצ'ק בלי כיסוי". אבל לרע דחה את הגשת התביעה. מאחר שהפרקליט עובד גם ככתב ידיעות אחרונות, אמר: "אני לא יכול להגיש תביעה נגד חבר למקצוע".

עם תחילת המלחמה החל השדרן **מני פאר** לשדר מעל גלי צה"ל חודעות ללוחמים על לידות במישפחותיהם. תוך כדי כך נולד חרעיון לערוך תחרות בין חתינוקות חכמים ביותר, כשבפרס יזמה חתינוק בעל חמיסקל הגדול ביותר ש־נולד בתקופת המלחמה. חש־בוע הגיעה לגלי צה"ל גלויה מקיבוץ משמר-הירדן, בה טע־נו חברי הקיבוץ, כי הפרס מגיע להם, עבור מיה, שנול־דה במישקל של 14 וחצי קי־לוגרם. מיה לא היתה כמובן

רות לא פסקו כליל בימי ה־מלחמה. הם נמשכו לפחות ב־רדיו קאהיר, שבתחנתו העב־רית ראיון כימעט מידי יום את השבויים הישראליים שנפלו בידי המצרים. בין השאר רוא־יין באחד הימים שבוי מבני עדות המזרח, שמראינו איל־צו למסור, כי רק החיילים מבני עדות המזרח לוחמים בחזית בעוד האשכנזים נוט־לים לעצמם את עמדות השיקור ותתסקידים בעורף. "מה יש לך להודיע לחברייך בישראל?" שאל אותו המראיון בסוף ת־ראיון. "שיצביעו בעד הפנת־רים השחורים ושלום פחן". הכרזי חשבו.

עורריתדון אתלאכיבי ישיעיהו לויט מצא את עצ־מו בעיצומה של המלחמה ב־דילמה בלתי שיגריתית. נערת־שעשועים תליאביכית פנתה אליו כדי שיגיש תביעה מיש־פטית נגד אחד מעיתונאיה־ה

סוחסו אל היתדות ולא הצ־טיינו במידה רבה של טאקט או שארירות. שאלותיהם ודי־ווחיהם של כמה מחתבים ה־צבאיים, עוררו גלים של תר־עומות בין הלוחמים. בין אלה היה כתב שידורי ישראל, תד־ר שלמה אהרונסון, יוצא־דיר סן. כתבותיו היו ענייניות ו־סקולות, אבל הוסעתו לא היתה כוז. אהרונסון, שהיה מסופח לטייסת תובלת בחיל־האוויר, לבש כל ימי חקירות סרב־ל טיסה, המיועד לטייסים ולאנשי צוות־אוויר בלבד.

יומיים לפני שפרצה ח־מלחמה פורסם במערב שירו של יהונתן גפן, שנקרא ב־שם ש־לעופר, אשר נכתב עבור תוכניתו השניה של ה־קאברט הסאטירי. בין בתי ה־שיר נכללות גם השורות הב־אות: "עופר היקר, כבר הש־תחררנו, / יש עכשיו הרבה יפוח בעיר / ואת הגיבעה או־

תה כבשנו / קנה קבלו אחד נורא עשיר. / שם על הגיבעה שבה נלחמת, / קבלנים רבים על כל חגרש, / על התעלה שבה נפלת, / ספסרים יבנו שיכון חדש... / עופר היקר, עושים פה כסף, / ד"ש מאורי ומנירה וכולם, / רק חבל שלא אמרו לנו לפני זה, / שאנחנו נילחמים בשביל קבלן". בין האנשים שהתרגשו לטיקרא שירו של גפן היה גם האלוף במלואים אריאל ("אריק") שרון. למחרת היום, ערב יום־כיפור, טילפן אריק אל מפקד הקאברט הסאטירי. "אני מוכרח לראות את התוכנית הזאת", אמר אריק. בו במקום סודרו לאריק כרטיסים להצגת הקאברט, שעמדה להיערך ב־מוצאי יום־כיפור. ההמשך ידוע. במוצאי־שבת כבר היו גם אריק וגם יהונתן גפן בקירבת ה־תעלה.

שידורי תעמולת הבחי־



אילנה רובינא
הנראית בתמונה בכובע רחב־שליים בחברת הזמר־מלחין מתי כספי, היתה בין הזמרות הבודדות שהרחיקו והגיעו עד ליחידות הקדמיות של צה"ל בגדה המערבית של תעלת־סואץ. אותה שעה היתה אילנה רובינא האשה היחידה עם כוחות צה"ל במצרים.



נינה פציר
רעיית הנשיא ביקרה אצל הפצועים בחברת הזמר הישראלי צרפתי מייק ברנט, שהגיע לישראל בימי המלחמה. מייק (ראשון משמאל) חילק לפצועים את חקליטיו כשהוא מצרף את החיתום האישי לכל חקליט שהעניק לפצועים.



הגשמים
חברי שלישיית "הגשם החיזור" לבשו שוב מדים ויצאו לבדר את חיילי צה"ל השוהים בגדה המערבית של התעלה. בתמונה זו נראים חברי ההקפה, גברי שייקה ופולי (למעלה משמאל) בחברת אהרונס אברתם ("פשוט") דשא (במרכז, בורגת סגן) בשדה־התעופה פאיד שממערב לאגם המר.

היתה כניעה או מנוסה.
יתר על כן: הארמיה כולה היתה במצב קשה, מכיוון שבמיקרה של חידוש הקרבות יכול היה צה"ל לנחקה במכה אחת.

מצבנו של צה"ל היה קשה כימי עט באותה מידה.

אמנם הצליחו הכוחות של אריק וברן לכבוש שטח ניכר ממערב לתעלה, ול-איים על העורף המיצרי. אך הכוח הזה עצמו היה במצב עדין למדי הוא היה מחובר אל העורף הישראלי בצוואר-בק-בוק דק, שמשני צדדיו שכנו כוחות מיצריים גדולים ובלתי-מובסים.

אילו קסאו הקווים באותו רגע למשך זמן רב, צריך היה כל צד לחשוש שבינתיים יקבל האוייב תגבורת וציוד חדש, יחדש את הקרב כעבור כמה שבועות או חודשים, ויכתל אותו במכה הראשונה.

אריק וברן בצד הישראלי, והי-מפקדים המצריים בצד השני, היו מבחינה זו במצב די דומה.

נראה שהמדינאים במוסקבה לא היו מודעים די צורכם למציאות זו. יתכן גם שידעו אותה, אך לא יכלו להסיק מסקנות. האו"ם אינו ערוך למיבצע-בזק צבאי.

בהעדר פיקוח מידי, אין הפס-קת-האש יכולה להיכנס למעשה ל-



קישנינג'ר
בני חוכמות

פועל. במצב כזה יש לכל צד פיר-תוי עצום לשפר את עמדותיו עד לבוא המפקחים. בתנאים ששררו משני עברי התעלה, היה זה פיתוי מכריע.

הצלת סאדא

קשה לדעת מה בדיוק אירע, ומי אחראי למה. יתכן שהאמת המלאה לא תיוודע לעולם בבירור, מכיוון שבמצב כזה מאשים כל צד תמיד את השני. הקרבות התחדשו. המצרים כי-כיסים השונים ניסו להיחלץ מן הי-כיתור. צה"ל ניסה לתפוס את הי-צירים שבין התעלה וקאהיר, כדי לנתק את הכוחות המצריים.

בלחימה קשה, ותוך אבידות כבדות, סרץ צה"ל עד לעיר סואץ, והגיע מדרור מה לגדה המיוחסית של מיסר-סואץ. מאותו רגע היתה כל הארמיה השלישית של הצבא המצרי, על רבבות חייליה ומי-אות טנקיה, מנותקת כליל.

ובאותו רגע נרדק האור האדום במוסקבה, וכעבור שעות מעטות בעולם כולו.

כדי להבין זאת, יש לתפוס מה התרחש במצריים עצמה.

כאשר נכנסה הפסקת-האש לתוקפה, לא ידע הציבור המצרי מהו המצב האמיתי בחזית. הוא סבר כי הצבא המצרי ניצח, וכי מצבנו שפיר. הסכנה האיומה שאיימה עליו, בעיקבות הצליחה הישראלית, לא חדרה עדיין לתודעתו.

במצב זה נתקבלה החלטת הנשיא אלי-סאדאת להסכים להפסקת-אש בתמיהה רבה. מטרת המלחמה עדיין לא הושגה. ישראל לא הודיעה על נכונותה לסגת מיד מכל השטחים המוחזקים. כפי שדרש אלי-סאדאת שבוע לפני כן, אם כן, מדוע

(המשך בעמוד 20)

ברכותינו איתם באשר הם שם דובק



בק בע"מ • בית חרושת לסיגריות • DUBEK LTD. CIGARETTE MANUFACTURERS



ראש חדש

לולא האמונה באספות הערבים, לא יכול היה לתת קיום, ערב המלחמה, המישחק האווילי סביב "מיסמך גלילי" — מישחק שהיה כולו מבוסס על ההנחה שאין עוד שום צורך להתחשב בערבים.

כל ההכרעות של ממשלת ישראל, החל ב-11 ביוני 1967, לא היו אפשריות אילו קם אדם אחד בישיבת הממשלה ואמר: "רבותי, אתם משלים את עצמכם, אם לא נשיג שלום, תהיה מלחמה חדשה. אחרי התבוסות האחרונות, ינסו הערבים ללמוד ולהשתפר. הם יקבלו ציוד עצום. יתכן מאוד שהמלחמה הבאה תהיה קשה יותר משתי האחרונות, ותעלה לנו בקורבנות רבים הרבה יותר". אילו קם איש כזה, הוא היה עף מן הממשלה, כשם שעף עכשיו יעקובשימשון שפירא. הממשלה חיתה מתער למת מן הדברים (כפי שתעלה מן כאשר השמענו אותם בכנסת), מפני שהם היו סותרים את הנחות היסוד של מדיניותה.

ושני האנשים שהשפיעו על מדיניות זו היו תר מכל, מאז 1969, היו גולדה מאיר ומשה דיין. שרי גח"ל בליכוד הדאומי היו שותפים לאחריות, גם אחרי שעזבו את הממשלה.

במשך שש השנים האחרונות התמצנו הזדמנויות היסטוריות, החזקנו בדינו את שירות הניצחון הכביר של ששת הימים. לא ידענו להשתמש בהם למען חשגת פיתרון יסודי לסיכסוך הישראלי-ערבי — מפני שהפירות עצמם נראו לנו חשובים יותר מן החיתרון.

עכשיו נוצרה הזדמנות היסטורית חדשה. בנסיבות אחרות, שוב יש סיכוי להשגת פיתרון יסודי. התנאים הפסיכולוגיים משני הצדדים, התנאים הגלובליים, מתאימים לכך יותר מאשר אי פעם.

האם נזכר לישון בשקט בלילות, בירענו שיש מחמיצייה הזדמנות של 1967 הסיכסוך המנהלים כיום את המדינה, והם מצריכים לנצל את ההזדמנות של 1973?

האם תשנה גולדה מאיר את עורה, משה דיין את חברבורותיו?

כולם נואמים שוב. יוסי יום. שוב משמיע גולדה מאיר את פיומניה הישנים-ישנים, אחת התמליל ואותה המנגינה. היא "לא מאמינה" שיש סיכוי לשלום. שום משמע משה דיין את דבריה הרבה הרגילים. כל הצמרת משתדלת לשכוח את אשר קרה. במחירות האפשריות, כדי לחזור לשיגרה הקודמת.

אנשים שאינם מאמינים בשלום, מוסקדים על השגת השלום.

מכל האסונות של 1973, זה צלול להיות חסון גדול ביותר.

איני רוצה לשחק ב"נדמה לי". בלי באירות לא נשנה את החרב הפוליטי של ח' שלטון. ובמציאות המיוחדת-בטינה של ישראל, יתכן שגם הבחירות לא ישנו הרבה זה, למרות כל מה שקרה. הכנסת שותקה חשבוני לאודשים. על פי החלטה משותפת של המעמד הליכודי הימני, היא בוזאית לא חשונה דבר.

אבל אפשר לדרוש, וצריכים לתבוע, שמיים לגתי-העבודה עצמה תבצע חינוכי-גברא יפרי דיים בצמרת שלה.

יחיה זה אבסורד שאין למעלה מסג, אם התוצאה ח' יחידה של מחדלי יוס'הכיסורים תחיה התסטרות של יעקובשימשון שפירא. האיש האחרון שצריך לשאת ב' אחריות.

גולדה מאיר צריכה לזכור, מפני שהיא נושא את באחריות העליונה למח שקרה. משה דיין צריך לזכור, מפני שהוא האחראי הישיר. יש עוד כמה אנשים, שצריכים לזכור עימם.

איני רוצה להציע כאן מועמדים אחרים, מחשש של עינא בישא. אין מועמד אידיאלי לראשות-הממשלה, מפני שכל המועמדים האפשריים, משורות ממשלת-העבודה, שותפים איכשהו לאחריות. אך ישנם כמה מועמדים סביר רים למד.

העיקר הוא שממשלה בראשות אדם חדש, ובחרב שונה, תחיה משוחררת מן העומס הפסיכולוגי החלילי של מחדלי האתמול. היא תוכל לגשת לבצירת חדשה בגישה שלא תחיה לפחות זהה לגישה שגשגלה, אפילו אם לא תהיה חדשה לגמרי.

היא תוכל לגשת בחופשיות רבה יחסית ל' שני התפקידים העיקריים המזדקרים עתה ב' דרכנו: השגת השלום ושיקום צה"ל.

מיסלגת העבודה יכולה עכשיו ללכת בדרך האיוולת: "להתלכד" סביב גולדה. כדי "להגן על המיסלגה". והיא יכולה לבצע בחוכה את שנייה-הערכים. זוהי הדרך הפטרונית.

אימו את הערכות שלהם מראש לגישת הרוזן. כתוצאה מכך הצליחו גייסות היסודי לח' שיוג הפתעה גמורה. הצבא האדום לא היה מוכן להתקפת. מיליוני חיילים ואזרחים שילמו בחייהם עבור המחלה.

המחרד הביטחוני של יוס'הכיסורים נבע מתפיסה פוליטית מסוימת. בלעדיה, לא היה אפשרי. תפיסה זו אמרה: אנחנו יכולים להחזיק בשטחים ול' עשות בהם כאוות נפשנו, מפני שהערבים אינם מסוגלים להתנגד. הכושר הצבאי שלהם הוא אפסי. כל האיומים שלהם הם בלוף. הם לא יעזו לפתוח במלחמה. ואם יפתחו, נגמור אותם תוך כמה שעות. מכסימוס יומיים שלושה.

אפילו מול ריכוזים ערביים גדולים, אין צורך לתגבר את הקו. מפני שהערבים לא שווים.

במלחמה האחרונה שברנו שלושה צבאות תוך כמה



גולדה ודיין בקו בר-לב, 1970

שעות. חיילי האויב השאירו אחריהם את הנעלים וברחו. בינתיים גברה עליונות צה"ל עוד יותר. כל מלחמה חדשה תהיה בדיחה. נשבור להם את העצמות. נכה אותם שוק על ירך. בלי מאמץ. זה יהיה תענוג.

כאשר כל צמרת המדינה שותפה לגישה כזאת, טבעי הוא שהערכות-המודיעין מתאימות את עצמן לאותה גי' שת. בהגיע ידיעות מנוגדות, העולות לעורר ספקות בלי תינעמים — פשוט מתעלמים מהן. רק הידיעות הנוא' מות את המתכונת המקובלת מובאות בחשבון. אייפאשר לנקות מחטא זה דרגים נמוכים יותר, אך יש לקבוע בצורה חד-משמעית שח' אחריות העיקרית רובצת על הצמרת הפוליטית.

זילוזל באויב נובע, כמובן, גם מצאתם רגשות של עליונות. יחירות ושחצנות ששטו אצלו בשנים האחרונות.

אבל חשוב להבין כי השחצנות לבדה אי' נה מפכירה את מחדלי יוס'הכיסורים, בשטח שבונו יורעים כי הוא חיוני לעצם קיום מדי' נתנו.

זילוזל הרהיבאסון ביכולת הערבית, וכ' אייחשומת הערבים עם המצב הקיים, יכול היה להגיע למדרום באזה רק מפני שצמרת המדינה רצתה להאמין שאפשר להתעלם מהם.

את תוכן המאמר הזה אפשר לתמצת ב-18 מ' לים: יהיה זה אסון אם ניהול המדינה יהיה מסור, בימים הגורליים הקרובים, בידי אותם האנשים שהביאו אותנו עד הלום.

איני מתכוון עכשיו לבחירות, שיתקיימו — או לא יתקיימו — במועד החדש שנקבע להן. איני מתכוון גם ל"מלחמות היהודים".

אין זה עניין להתנצחות מיסלגתית. אין זו אפילו שאלה של הכרעה לגבי דרך המדינה בשנים הקרובות. יבוא זמנם של כל אלה.

צפי לנו ויכוח לאומי גדול על בעיות-היסוד של המדינה: "קווי-ביטחון" מול גבולות-שלום, "עומק איס' טראסני" מול פיתרון מדיני, הבטחת הניצחון במלחמה הבאה מול מניעת המלחמה הבאה.

צפי מאבק מר בין המיסלגות במערכת-הבחירות, כש' כל אחת מהן תטען, בוזדאי, שדרכה היתה נכונה.

"מלחמות היהודים" בין אישים פוליטיים וצבאיים, שיאשימו זה את זה בחטאים שונים, כבר התחילו בחצי' פה, והן יסעירו את המדינה.

כל זה צריך לבוא. אבל זה סובל קצת דיחוי. ורק דבר אחד אינו סובל שום דיחוי, אף לא של יום אחד: ההנהגה העליונה צריכה להתחלף מייד.

הח מושכל ראשון אחרי משבר כה עמוק, מחייב בדקריבית כח יסודי. משום לא יתכן שאנשי האתמול ינחלו את המדינה היום, וימשיכו לנחלה מחר, כאילו לא קרה דבר.

הכל יודעים שהיו מחדלים גוראים. ממדיהם יתבררו בעתיד. האחריות המדייקת של כל אדם תתבהר במרוצת הזמן, אך אין כל ספק לגבי העובדה שראשי ההנהגה הנוכחית שותפים לאחריות זו, והם צריכים לשאת ב' תוצאות.

זוהי מיצאות חגיגית תציבורית, אך חשובה עוד יותר מיצאות חגיגות חלאומי: במלחמה זו גולדה מציאת חדשה. בפני המדינה עומ' דות חכרעות חדשות. בציבור, ובייחוד בדור החדש, נוצר מפ'רות חדש.

האם בימים אלה ינחלו את המדינה אותם האנשים שעשו זאת בשנים האחרונות? האם נרשה להם לנחל את המדינה על פי תפיסות שפשטו את הרגל, ולהשיב לשאלות החדשות את התשובות הישנות-ישנות?

לנגד עינינו עומד המחדל הביטחוני המחריד ש"בין כסה לעשור". כל אדם בישראל מבין אותו. כל חייל חש אותו על גופו.

בוזדאי, לא נהרוץ היום דין סופי. עוד נשמע תיור' צים לרוב, וכל אחד מן המעורבים יכין ויפרסם את תאליבי שלו.

אולם העובדות היסודיות הן כה ברורות, כה מוכנות מאלהן, עד שחן מעבר לכל ויכוח.

די במחדל הזה, כדי שיתפטר מיד שני אישים חנושאים באחריות המעשית והמפרדי מנטרית לכל מה שקרה ולא קרה בשטח זה: ראשי-הממשלה ושרי-הביטחון.

בחברה בריאה, זה מובן מאליי.

ומאחר שאחרי סילוקם של שני אלה לא יתכן המשך כחונת הממשלה הנוכחית, מובן שדרוש ממשלה חדשה.

אך חרבים תמחיבים אילופי-ממשלה חורגים ב' הבה מן המחדל הביטחוני, גורל כלל שחיה. המחדל הביטחוני הוא קצת קרחון הבוי' לש מעל לפני המים. קרחון עצמו גדול ומסוכן הרבה יותר.

המחדל הביטחוני אינו עומד בפני עצמו. כל מחדל ביטחוני נובע מתפיסות פוליטיות.

אפשר להביא לכך דוגמה היסטורית מפורסמת: ב-22 ביוני 1941 שלש הורמאטס הנאצי לברית-המער' עצות. לפני כן ריכו היטלר כוחות עצומים מול הגבול הסובייטי. (אגב, היו לו סחות טנקים מכסי שחיו בידי המצרים וסורים ביוס'הכיסורים.)

לסטאלין הועברו בעוד מועד ידיעות מלאות על ריי' כוים אלה, הן עלידי המודיעין הסובייטי עצמו (אמרל) ורגה מסר את תאריך הסלישה הצפונית). הן עלידי א' מודיעין המערבי. וינסטון צ'רצ'יל מסר לסטאלין אזרחי מפורשת ומדויקת.

אולם הרוזן הקומוניסטי בקרמלין סירב ל' האמין לבי הידיעות האלה. היתה לו תפיסה פוליטית קבועה, ששלדה אפשרות של התקפה גרמנית.

הוא ראה בכל האזהרות טרובקציה מערבית. שנועה לסכסך בינו ובין עמיתו הנאצי. הוא איים לעשות שטטים באנשי-המודיעין, שהעבירו ידיעות על הכנות גרמניות. רבים מאלו המודיעין, שידעו על הלך-דרכו של סטאלין, לא העזו כלל להעביר לו הערכות נכונות, והת'

שקט השתרר בחזיתות. חיילים מאוכזרים וספוגיים, שזועות המלחמה חררו תות. על פניהם, החלו יוצאים לחופשות לעורף. דמעות האושר של המישפחות, שחיבקו את יקיריהם, נמהלו בכוס הי' דמעות, בדמעות היגון והכאב של הי' מישפחות השכולות.

היה זה שבוע של בכי, גם בטרם פורסם מיספר הנספעים, ובטרם הותר לפרסם את שמות החללים, נתפס לראשונה היקף הקורבנות. לא היה כימעט בית בישראל שלא התאבל על ידיד, קרוב, מכר או בן-מישפחה.

היתה זו העקובה מדם שבמלחמות ישראל, מאז מלחמת העצמאות, מלחמה אכזרית שמחיר הניצחון הצבאי בה היה



שכני ישראלים בסוריה גולדה הבטיחה



שבויים סוריים • בידי אללה

כבד מנשוא. המשפחות השכולות נשא בדומיה ובי' אלמוניות את יגונן. אך מעל למסך השי' חיקה החלו מרחפים סיפורי הטרגדיות האנושיות שהולידה המלחמה, שיום די' מיון אנושי לא היה מסוגל לבדותן.

הגירף היבש בשבישית. במלחמת ששת-הימים היו מישפחות ששכלו י'נים מבניהם. המלחמה הזאת ייסרה יותר בי' *

חייל צה"ל עוזר לשבוי סורי, הסו' חב על גבו שבוי סורי פצוע.



שפירא וגולדה

נתיבי נפט מול נתיבי דם

מאבק שהדגיש שוב את השוני בין הי' עמים.

בישראל הקטנה, דאגתה של מישפחה אחת מכה גלים, מקיפה חיש מהר את חציבור. כולו. כאשר מאות מישפחות יודעות שבניהן נעדרים בשדה-הקרב, וכי התיקוה היחידה היא שנפלו בשבי — איחודאות של חמשים הופכת למועקה לאומית.

במצריים הגדולה, בת עשרות המיליונים, יחס המישפחות הוא הרבה יותר פטליסטי. אין הבנים נמצאים במגע, חדוק, כימעט יומיומי, עם מישפחותיהם, כמו בישראל. גורלם נתון בידי אללה.

הבדל דומה בלט במלחמת-העולם בין ברית-המועצות ובריטניה. בעוד שהברי' טים דאגו לכל שבי, נטשו הסובייטים את מיליוני שבוייהם, סטאלין ציווה להשי' לייך לכלא מאות אלפי שבויים שחזרו סוף-סוף הביתה — מתוך חשש מסורף שהיו עריקים או מרגלים.

צל מראש. השבוע הטיל גורל השי' בוים והנעדרים הישראליים צל טראגי על אווירת סוף-הקרבנות. בעיצומה של המלחמה הבטיחה גולדה מאיר, בכנסת ובמסיבת-עיתונאים, שלא תסכים להספיקראש ללא חילופי-שבויים. היא אמרה זאת אחרי שהציבור סגס את ההלם הראשון, בראותו על מסכיה-שלוחיות את השידורים הערביים, שהראו לראשונה מיספר גדול של שבויים ישראליים מדור כאים.

אולם גולדה לא יכלה להגשים את ההבטחה. תחת לחץ אמריקאי חסר-תקדים, נאלצה להסכים להספיקראש ללא תנאי. עניין השבויים נשאר תלוי בהבטחות אמר יקאיות.

כאשר כותרה הארמיה המצרית השלי' שית, נולדה התיקוה שניתן יהיה להשיג חזרה מיידית של השבויים, תמורת אסי' פקת מוזן לכוח זה. אולם גם תיקוה זו נתבדתה. האמריקאים הפעילו שוב לחץ עצום על ישראל, בידעם שאי-אספקת מזון לארמיה המכותרת עלולה לגרום להתי' ערבות מאסיבית של הצבא הסובייטי עצי' מו (ראו עמוד 5). הציר נפתח לאספקה, מכיל שעניין השבויים סודר.

ברית-אנושי ואזרחי. אי-החזרת הי' שבויים לא היתה כה חמורה, אילו לפחות נמסרו שמות השבויים. המישפחות הישי' ראליות, החיות כפתד נורא שמא בניהם הנעדרים נפלו בקרב, חיו נושמות לרוור' חז אילו ידעו שהם חיים בשבי, יהיו התנאים שם כאשר יהיו. מדוע לא מסרו המצרים והסורים את השמות מייד? יתכן שלא הבינו את הרגישות העצוי'

מה של הנושא בישראל. אך יתכן גם שהבינו וקיוו עלידי עיכוב הרשימות ללחץ על ישראל כדי להשיג חישים שונים, כגון:

- החזרת צה"ל לקו ה-22 באוקטובר, יום הפסקת-האש הראשונה;
- הכרזה ישראלית שתא מחילה רשי' מית את אמנות-ל'גבה על השטחים המוח' זקים, דבר שתערבים דרשוהו מזה שי' שנים.
- שיתורר עצירים בישראל, כמו, פי' דאיון פלסטיניים.

יתכן שמיכשול זה יסולק, בעזרת לחץ אמריקאי וסובייטי על מצריים. אך עצם הגישה המצרית היתה לא רק בלתי-אנו' שית, אלא גם אווילית. כי היא יצרה תגור' בה של שינאה ומרירות דווקא בשעה שי' גברה בציבור הישראלי הנכונות לחזור לשלום.

הממשלה

מישהו

מוכרח לסבול

כאשר יעקוב שימשון שפירא כועס, אין לו מעצור. בלי היסוס, הוא מכה במי שגרם לכעסו.

השבוע כעס שפירא. יריביו אמרו לאחר-מכן, שהיו לו סי' בות אישיות לכעוס. לפחות שלוש:

- ערב המלחמה התגרה משה דיין בשפירא, הדיח את שותפרי-לשעבר של שפירא, עורך-הדין מיכאל פירון, ממור' עצת המנהלים של התעשיה האווירית.
- בעת הרכבת רשימת המועמדים של המערך, הקפיצו עסקני המנגנון, בהסכמת גולדה, את שפירא ממקומו הריאלי בי' כנסת, אל תחתית הרשימה. (ארבע שנים לפני כן נעשה אותו הדבר לקודמו של שפירא, שרה-מישפטס דוב יוסף, והדבר רישר את סילוקו מן הממשלה).
- שפירא לא שותף בהתייעצויות הי' גורליות ערב המלחמה ובראשית המיל' חמה.

יתכן שגורמים אלה הגבירו את זעמו של שרה-מישפטס הקשיש. אך יתכן שי' כירסמה בו הרגשתי-קיפוח עמוקה יותר: בימי פרשת נתיבי נפט, הוכרח עלידי' אווירית-הלינץ' הציבורית להתפטר, אף שחלקו בפרשה היה שולי בלבד. כאשר הוחזר לתפקידו עלידי' גולדה, עורר הי' דבר מורת-רוח ציבורית.

עכשיו, כאשר קרה מחל' שגרם לאסון גדול יותר לאין ערוך, לא נוצרה אוויר' רת דומה כלפי' השר האחראי: משה דיין. שפירא יכול היה לומר לעצמו: האם נתיבי הדם חשובים פחות מנתיבי הנפט? המופתה מועל' לכה. כך או כן, כאשר התכנסה הכנסת כדי לדון בהפ' סקת האש, והברי-הכנסת התרכזו כדרכם במיוגון הח"כים במקום לשמוע את נאומי המתווכחים במליאה, לא שם שפירא מח' סום לפיו. בשיחות ליד השולחן הוא מתח ביקורת קטלנית על משה דיין, לא הסי' תיר את דעתו שאדם שעמד בראש מע' רכתי-הביטחון בשעה שנעשו מישיגים תהור' מיים כאלה, מוכרח להתפטר. הוא לא שם לב לכך שמיגוןן הכנסת הוא אחד חמקור' מות החשופים ביותר בישראל, השורץ מעיתונאים וסתם סקרנים.

יתכן שתוסר-דיסקרטיות כזאת היתה נסלחת לו, אילמלא חור שפירא על דבריו בשיבת סיעת המערך בכנסת, וזהו ישיבה "סגורה", הפתוחה לרווחה לכל מדליח. כל מילה הנאמרת בה מועברת אוטומטית לעיתונות עלידי' ח"כים שוחרי פירסום-עצמי, המוכרים את ההדלפות תמורת פירסומת.

בישיבה שוב הרים שפירא את קולו, ותבע את פטוריו של משה דיין, בעוון המחול הבטיחוני המחריד ערב המלחמה. התגובה היתה מיידית וצפונית. עסקניה-המפלגה מן השורה השלישית, שגורלם תלוי בתוצאות הבחירות, התקור' ממו נגד הבגידה במפלגה. ח"כ אברהם זילברברג, איש המושבים, שוכה למקום ריאלי-בספק ברשימה לכנסת הבאה, היה הראשון שהתפיר.

הכל הבינו מייד שביקורת כזאת בתוך המפלגה יכולה לסכן ולתת סיחחון (* משה דיין תכרז בשעתו בכנסת שי' ישראל, "גשומיה" את טעיפי האמנה, אך אינה מחילה אותה רשמית. הדבר גרס לוויכוחים אינסופיים בקשר להתנאי' לות, הוצאת מימצאים ארכיאולוגיים וכו', שהם אסורים על פי האמנה. (המשד בעמוד 19)

המלחמה

...הלא תדאג'

לשלום שבויך

השבוע הרביעי אחרי יוסי-הכיסורים נפי' תח בסימן המאבק על גורל השבויים —

מילחמת סימני השאלה

חירום והנחתת מכה מונעת מהירה כדי לשלול מהאויב את היוזמה במיתקפה.

איזה צעדים ננקטו על ידי הגורמים המוסמכים כאשר התבהרה סכנת פרוץ המלחמה?

מצב כוננות הוכרז עוד ביום שישי, ערב יום כיפור, אלא שהוא הוכרז מאוחר מדי.

הזנת כוחות קיימים, לשם עיבוי הקווים, נעשתה אף היא, על גיוס המילואים בהיקף נרחב הוחלט רק שעות ספורות בטרם החלה המלחמה. באותן שעות גם הוחלט להימנע מהנחתת מכת-מנע כדי לא לשלול מישראל יתרון מדיני. דווקא החלטת אחרונה זו התגלתה כנכונה ביותר, משום שממילא לא היתה משנה דבר במהלך המלחמה והיא עלולה היתה לסכן את תמיכת ארצות-הברית בישראל.

מה האמת בטענה החוזרת ומוש-

אדא שאין כוח בעולם שימנע את הצגת סימני השאלה. המלחמה הזאת כולה עומדת בסימן סימני השאלה. הם נחלתו של כל חייל שחם בחזית ושל כל אזרח בעורף, כשהחייבים לשים את לבם בצד מבשרי-הקשר הפתוחים ויודעים להשיב עד כמה מהשאלות יותר מאשר בעורף. כאשר יחזרו החיילים לבתיהם לא יחיה מי שימנע מהם לתמוך תשובות ברורות וחד משמעיות לשאלות המטרידות אותם ומציקות להם. חובת השבת התשובות והתרת הוויכוח תחופשי היא חיונית לבריאותו הנפשית של עם דו-חם. הרבה אגרות התנפצו כי מלחמה הזאת והרבה מיתוסים התנפצו בה. לחיילים, להם הוענקה הזכות להקריב את עצמם במלחמה, יש גם הזכות לדעת את האמת ותחיה עגומה ומוזעזעת ככל שתהיה. זהו ניסיון צנוע להציג חלק מהשאלות המנקרות במוחות והמנסרות בחלזי, ולהשיב על חלקן במיסגרת הידיעות שנודעו עד כה והמותרות לפירסום. למרות המיגבלות החמורות המוטלות מגבוה.

מעת מפי מנהיגי ישראל, כי נמנעו מנקיטת צעדים דרסטיים לפי עצתה של ממשלת ארצות-הברית, שהבטיח לה לפעול להרגעת המצב ולמניעת המלחמה?

זהו ניסיון מובהק לגולל את אשמת היעדר הכוננות על אחרים. האשמה שנידחתה בחוקף על ידי ממשלת ארצות-הברית. גם הניסיון להאשים את האמריקאים ושירותיהם ביון שלהם בהערכה המוסעית של סיכויי פריצת המלחמה, היא התחמקות פחדנית מנשיאה באחריות. איך שלא יהיה, גם ההסברים המסולפים על התערבותה של ארצות-הברית, אין בהם כדי להסביר מתדלים הרי"ס אסון בכוננות המיבצעית בישראל ובאיחור בגיוס המי-



מתי נודע לראשונה למנהיגי ישראל כי המצרים והסורים עומדים לפתוח במיתקפה על ישראל?

סימנים ראשונים לכך שהכוננויות בצבאות מצרים וסוריה בקווי החזית ותנועות הצבא שלהן אינן שיגרתיות. נודעו רק בשעות המאוחרות של יום שישי, ערב יום כיפור. אינדיקציה ברורה כי המלחמה עומדת לפרוץ תוך שעות מיספר וכי היא בלתי נמנעת ניתנה רק ביום שבת בבוקר, תוך פירוש יציאתם הבהולה של יועצים ומומחים סובייטים ברכבת אווירית ממצרים וסוריה.

האם לא היו התראות נוספות או קודמות שהצביעו על כך שהמצרים והסורים עומדים לפתוח במלחמה?

בהחלט היו. אולם הגורמים המופקדים על הערכת ידיעות המודיעין הוורמות באופן שיגרתית, בחרו להתעלם מהן. כמה שסברו כי הם מבינים יותר טוב

צידו של משבר המור מרחת מעד מדינת-ישראל. זהו צידו של משבר האימוץ. סימני הראשונים החלו לכעבין עוד במהלך המיני-חמה. הממשלה איבדה את האימוץ בעם, הסי-תירה ממנו מידע חיוני תוך הנחה שהוא לא ידע כיצד לקבלו ואיך לעבדו. כתוצאה מכך החל תהליך של אובדן האימוץ בהנהגה המדינית והצבאית, שהוא הרס אסון לגבי עם במי-צור ובמלחמה. משבר זה מחריף והולך מאז הפסקת-האש. ניסיון של שטיפת-מוח, של טישטוש ותיקון עובדות ושל יצירת אדיבן מאפיין את כל מעשיה של הצמרת המנהיגה את המדינה. בעולם קוראים לאמצעי התיקון שורת להימנע מוויכוח גלוי נוקב ופומבי כל עוד לא יבש הדם ובטרם נקברו החללים, כשי-הם מטיילים איפור המור על הצגת שאלות בלתי נוחות, תחלו האחראים לניחוח המילחמה, חלל מראשי-הממשלה גולדה מאיר וכזה ברמטכ"ל דוד אלעזר, לתת את התשובות על השאלות שאסור לשאול אותן.

ומסוגלים להעריך את העובדות יותר מאשר האנשים בשטח.

האם ניתן לראות בהפתעה שפקדה את הממשלה וצה"ל עם פרוץ המלחמה, כישלון של שירותי-המודיעין?

מבחינת ההתראה המוקדמת צריך להפריד בין שני גורמים: המידע המודיעיני וההערכה המודיעינית. ככל שניתן ללמוד היה הכישלון בתחום ההערכה בעיקר, כשי-שיתפס לו חדרים הצבאיים והממשלתיים הנוגעים בדבר. כישלון זה נבע מכך שגם בעבר ניתנו התראות דומות על פריצת המלחמה, שלא התממשו. תקהילה המודיעינית מצאה את עצמה במצבו של הרועה שהועיק תכופות את

אנשי כפרו בצעקות "זאב! זאב!" וכאשר תקף באמת זאב את העדר לא התייחס עוד איש לאזהרות העזרה שלו. **מה הם הצעדים שנשקלו כאשר התברר שהמלחמה עומדת לפרוץ בכל רגע?**

היה צורך לשקול הכרות מצב כוננות ביחידות הסדירות בחזיתות, גיוס מילואים חלקי או כללי, הכרות מצב



האם סייע שיתוק המדינה ביום הכיפורים למאמצי ההטעה של מדינות האויב לגבי כוונותיהם האמיתיות?

מבחינה אחת טעו מדינות-ערב כאשר קבעו את יום-כיפור כיום היריד לפתיחה במלחמה. הם רצו לנצל את השיתוק המוחלט של כל אמצעי התקשורת ביום זה. אולם דווקא ביום זה ניתן היה להפעיל את גיוס המי-לואים במהירות המירבית. זהו היום היחיד בשנה שרובם הגדול של אזרחי המדינה נמצאים בבתי-הם ולא בטיולים או בנסיעות.

לעומת זאת אין להבין את המחלל הממשלתי החמור כאשר לא ניתנה הוראה עוד ביום שישי, כאשר התגלו סימני המלחמה הראשונים, להפעיל את אמצעי השידור לפחות כדי להחזיק את העם במצב של כוונות. אי נקיטת צעד זה ודומים לו, שהתחייבו מהמצב, יצר סכיונה שגם הפעם אין העניין רציני.

???

האם היה צה"ל מוכן למלחמה?

מבחינה תיאורית של הכשרת הכוחות, הסדירים ואג"ש המילואים, והכנת הכלים והאמצעים לבלימת נסיונות של התקפת-פתע, התשובה היא חיובית. אולם במציאות הדברים הרבה יותר מסובכים. זהו עניין למומחים שיבדוק את כל הנתונים אם אומנם היה צה"ל מוכן למלחמה כוללת בחיפה כזה, מבחינת בנין הכוחות והכנת המש"אבים. מה שכרוך כבר עתה הוא שקווי ההגנה בחזיתות הצפונית והדרומית לא היו מוכנים למערכה. המלחמה תססה את צה"ל בשלב של חילופי מפקדים כמעט כללים ברמות שונות של הפיקוד. הרמטכ"ל ניסה לסעון חשבוני כאילו לתחלופה זו היו השלכות חיוביות במהלך המלחמה. אולם לאור העובדות שניתגלו נראה שיש לשקול מחדש אם זהו מצב חיובי לערוך ברוזמנית חילופי פיקוד בחיפה כה גרוב.

אילו היו הקווים במצב של כוונות להתקפה, האם היה ניתן לשנות את תוצאות המלחמה בימיה הראשונים?

ייתכן שאילו תופעלו קוויה-הגנה לפי התוכנית ובאיוש רב יותר, ניתן היה לעכב יותר, אם לא למנוע, לפחות את נסיונות הצליחה של המצרים בתעלה. המצרים פירסמו מיד אחרי כיבוש מעוזי קו בר-לב כי מצאו בהם מיתקנים שנועדו להורים דלק אל תוך מי התעלה ולהפוך את כל תעלת-סואץ לחומת אש שתחצוץ בין המעוזים לבין המצרים, אלא שבשל התפתחה ומחירות הפעולה של הצולחים לא הספיקו להפעיל מיתקנים אלה. נוכח המאסות העצומות בהם צלחו המצרים את התעלה, ספק אם היערכות בכוונות היתה מונעת את נפילת קו בר-לב. אולם קיים סיכוי סביר שהיה היתה מעכבת במקצת את מהירות הצליחה וייתכן שהיתה מותירה זמן סביר לחילוף לוחמי המעוזים שמצאו את עצמם מיד עם פרוץ המלחמה מכותרים ומוקפים. אותו הדבר אמור לגבי החזית הצפונית, אם כי שם התנאים והמצב שונים בתכלית.

האם לא היתה הפעילות המוגברת של ארגוני החבלה הערביים חלק ממסע ההטעה של מדינות-ערב לגבי כוונות התקיפה שלהם?

סימנים ועדויות מצטברות יוצרים תמונה מתבהרת כאילו פעילות הפידאיון בחודשים האחרונים כלפי מטרות ישראליות בחול, שנעשתה בסיוע פעיל של מדינות-ערב וייתכן שגם בחיכוך המטרות הצבאיים שלהם, היתה מלווה דת מכוננת למדינת ישראל, כדי להסיח את דעתה מהנעשה בקוים ולרכז את מאמציה העיקריים הרחק מגבולות המדינה.

פרשת חטיפת העולים מרוסיה באוסטריה היתה כנראה חלק ממערכת הטעה זו, שמבחינת מסלימות הצליחה: המאמצים העיקריים של גורמי ביטחון שונים ובמיוחד קהילת המודיעין היו מושקעים בלחימה בסכנת הפידאיון.

מי אחראי להערכה המודיעינית המוטעת לגבי סבירות פרוץ המלחמה?

בדרג צבאי מוטלת האחריות על

גם אם לא הם אישית הכריעו את הכף לצד השיקול הבלתי נכון. בדרג הממשלה האחראי לכך הוא שר-הביטחון משה דיין הנושא באחריות הן כלפי הממשלה והן כלפי העם כשחובתו היא להיות הפוסק העליון לגבי טיב ההערכות השונות.

מה היתה תרומתם של היאחזויות הנח"ל ברמת-הגולן במאמץ לבלימת המיתקפה הסורית?

לא רק שלא היתה כל תרומה חיובית, אלא שעצם נוכחותן של היאחזויות הנח"ל והישובים האזרחיים שהוקמו ברמת-הגולן, הפריעה בצורה חמורה ביותר למאמצי ה-בלימה של צה"ל.

בשעות הקריטיות ביותר, בהם דהרו מאות טנקים סוריים אל הירדן כשהם משאירים אחריהם ככסיס את

המעוזים בקו הספקת-האש, כשהיה צורך לרכז את כל הכוחות במאמץ בלתי-אנושי כמעט לבלום את המיתקפה הסורית ביחס כוחות של 1:15, במצב בו כוחות שיריון של צה"ל שמנו פחות מעשרה טנקים ניסו לבלום הס-תעריות של הטיבות ודביזיות שיריון סוריות שלימות. היה על צה"ל להפריש חלק מכוחותיו כדי לפנות את האזרחים והנח"לים, שבישובי רמת-הגולן. קו הישובים לא תרם מאומה לעצירת המיתקפה הסורית. להיפך, ח-ישובים שנפלו בידי חסורים שימשו להם בסיסים מוצקים להמשך המיתקפה.

גם אחרי הריפת ההתקפה הסורית אל מעבר לקווי הספקת-האש, היו ישובים אלה מיטרד. בלתי פוסק, העמי-סו על ראש המפקדים באיזור דאגות ובעיות בלתי חיוניות שפגמו במאמץ המלחמתי.

האם היו טעויות בשיטות ההפ-עלה של חיל-האוויר בשלבים הרא-שונים של המלחמה?

שיטת ההפעלה של חיל-האוויר בימים הראשונים ל-מלחמה לא היתה טעות, אלא הכרח שהתחייב מהתנאים והמצב החדש שנוצר בשטח. חיל-האוויר נאלץ לפעול שלא בהתאם לשיטות הלוחמה הקלאסיות שלו. בשל המצבים הקריטיים החמורים מאוד שנוצרו בקווי-החזית היה צורך להפעיל את מטוסי חיל-האוויר בעיקר בלימת התקדמות כוחות השיריון של האויב ולסיוע צמוד ל-כוחות הקרקע. רק כאשר הוקל הלחץ בחזיתות יכול היה חיל-האוויר להיתפנות לביצוע המשימות הטבעיות המוט-לות עליו: השמדת מערכי הטילים נגד המטוסים והשמדת חילות-האוויר של צבאות האויב.

האם נשקפה סכנה למדינת ישר-אל נוכח ההישגים הראשונים שקצרו צבאות מצריים וסוריה?

ספק אם ישנם רבים התופסים את גודל האיום וה-סכנה. בחזית הצפונית הגיעו, טנקים סוריים עד לבית-המכס העליון בקירבת גשר בנות-יעקב שעל הירדן, כשעמק החולה נשקף לרגליהם. ליד הכינרת תגיעו כוחות שיריון סוריים לעמדות מהן יכלו להשקיף על הכינרת. למעשה הפריד בשלב הקריטי רק קו הגנה צר בין הכוחות הסורים הקדמיים לבין ישובי הגליל וביקעת הירדן. המצב היה חמור גם בחזית המצרית, בשלבים בהם טרם נערכו כוחות המילואים שגויסו אל מול הארמיות המצריות שתפסו את קו המעוזים לכל. אורך התעלה. בכמה מקרים התקדמו הכוחות המצריים ותפסו גם את קו בגירות מסוימות.

???

מה בלם את תנופת ההסתערות וההתקדמות של צבאות מצרים ו-סוריה בימים הראשונים למלחמה?

עיקר התודה מגיעה כמובן ליחידות שיריון ורגלים סדירות שניהלו מלחמה הירואית, בניגוד לכל הכללים ולכל התורות, הצבאיות, הצליחו למרות האבידות הכבדות שספגו לשבש את מהלכי התוקפים.

אולם אין להתעלם מהעובדה שגורם ההסתעה שפעל על המצרים והסורים כאחד, הוא שמנע מהם במידת מה את ניצול ההצלחה הראשונית שלהם. עיקר המאמץ של המצרים והסורים היו מקווצו לצליחה, שבירת קווי-ההגנה הישראליים, והתבססות בשטח שייכבש בהסתערות ה-ראשונית. הם הושתעו מהקלות היחסית בה הצליחו להשיג הישגים אלה. סימנים שונים מצביעים שהם נדהמו בעצמם מגודל הצלחתם והשתכרו מניצחונם הראשוני. כתוצאה מכך הם לא היו מסוגלים ולא היו ערוכים להמשך התנופה. הדרגים המנהליים של הכוחות הלוחמים לא היו מוכנים להמשך הפריצה ולניצול ההצלחה. אין זאת אומרת שהם היו מצליחים להמשיך באותה מידת הצלחה בתור-פתם. שכן בינתיים נערך מולם המערך המגויס של צה"ל. אבל עובדת היא שהמצרים, למשל, ניסו להמשיך ולהתקדם רק אחרי שהתבססו בשטח שנכבש והתבצרו בו היטב תוך התחפרות להגנה ופליטת שדות מוקשים סביבם, ורק אחרי שהורו לגדת המיורחית את עוזות השיריון שלהם מהגדה המערבית.

האם הופקרו לוחמי המעוזים שכותרו?

רק חלק מהמעוזים והמוצבים, הן בחזית הסורית והן בחזית המצרית, נכבשו בהסתערות הראשונה של צבאות האויב. רוב המעוזים בשתי החזיתות מצאו את עצמם עוד ביחס הלחימה השני נצורים, מוקפים ומכותרים, כשהם 'הודפים' נסיונות הסתערות ומשמשים: מטרות ל-הפגזות ארטילריות בלתי פוסקות. חלק מהמעוזים וה-מוצבים המשיכו להילחם עוד מיספר ימים נגד כוחות עדיפים לאין שיעור. מיספר מוצבים, בעיקר ברמת-הגולן וכן מעוז אחוז שעל סוללת החוף הצרה בדרך ל'פורט-סעיד, תחזיקו מעמד עד שבמיתקפת-הנגד של צה"ל הת-חברו אליהם מחדש כוחות צה"ל.

מיספר לא מבוטל של לוחמים ממעוזי התעלה הצליחו להחמק מטבעת הכיתור ולחזור אל קווי כוחות צה"ל במרחק קילומטרים רבים. אבל היו מעוזים שהחזיקו מעמד, כשהם מקוויים שיחלצום, לפני שנאלצו להיכנע.

האם לא היה שיקול זה מנוגד למ-סורת המקובלת בצה"ל שאין מפק-דים לוחמים ופצועים בשטחי ה-אויב?

במלחמה זו נוצרו מצבים חדשים ובלתי צפויים ש-



ההסתעה: המצרים צולחים את תעלת-סואץ



ההתמוטטות: אנשי המעוזים של קו בר-לב בשבי המצרי



המכה: דגל מצרי במעוז

התפיסות המקובלות והמקודשות בצה"ל לא עמדו בהם במבחן. הדבר נבע בעיקר מצורת לחימה שצה"ל לא הורגל בה.

הכנסת

גורם טילי הנ"ט. האישיות, טילי הסאגר, שהופעלו במא"סות עצומות וששיטות הסעלה הפתיעו את צה"ל, תביא לכך שקרבות השיריון התנהלו במרבית המקרים כאשר טנקים ניצבים מול טנקים.

בתנאים כאלה לא ניתן היה לחלץ פצועים וחרוגים משדה הקרב. צה"ל לא היה ערוך למשימות כאלה. זוהי אחת הסיבות למיספר הגבוה של הנעדרים במלחמה זו שאיש אינו יודע עדיין את גורלם, אם נישבו או נהרגו.

מדוע נערך גיוס המוני של אלופי מילואים וקצינים בכירים אחרים?

בגלל היקף המלחמה שפרצה, ובשל חצימדות, לתקופת חילופי המפקדים בצה"ל.

היה צורך בגיוס מוגבל ומצומצם של מיספר קצינים בכירים שהשתחררו רק בתקופה האחרונה, ושהיו מעורים היטב הן בתנאי החזיתות בהן שירתו והן בתפעול 'צה"ל' עליהם סקרו. כן היתה הצדקה לגיוס קצינים בכירים הנמצאים בקשר הדוק עם צה"ל למרות שיתורם, לתפקידי מטה כדי להקל את זרוע המטה האדירה שרצצה על המטות השונים. אולם מלבד אלה שהיה צורך בהם, התנדבו קצינים בכירים משוחררים למלחמה מבלי שנקראו בכלל ומבלי שהיה צורך בהם. הם פשוט לבשו את המדים, ענדו את הדרגות ויצאו לזירות הקרבות, כל אחד בהתאם לנטייתו האישית. לאיש לא היה האומץ לסלק ולחזורים הביתה. נוצר מצב כאילו מפלים חלק מקצונת המילואים הבכירה, בעוד שחלק 'גיוס' לא נקראו האחרים לדגל. מאחר שרבים מבין הקצינים הבכירים הם דמויות פוליטיות מוכרות, יכול היה להיווצר הרושם כאילו גיוס קציני המילואים הבכירים נעשה לפי מפתח מפלגתי. ואומנם זו היתה התמונה בימים הראשונים. כאשר מרבית האלוטים המגויסים היו משורות המערך, בעוד אלוטיו הליכוד ותחתית-מפלגתיים לא גויסו.

כדי למנוע האשמה של גיוס לפי סנקס המפלגה, גויסו גם אלוטיו הליכוד. אלא שאז היה צורך לאזן את הכוחות הפוליטיים ולצידם גויסו גם קצינים בכירים אחרים. שלא היה בהם כל צורך.

???

האם סייעו קציני המילואים בכירים בניהול המלחמה?

תרומתם של מיספר קציני מילואים בכירים, בעיקר מסקדי-כוחות, למהלכי המלחמה וניהולה היא בלתי ניתנת לעירעור. גם מיספר קציני-מטה בכירים, 'סוסי' מלחמה ו'ותיקים' כהגדרת הרמטכ"ל, תרמו תרומה מכרעת בהערכת המצבים שהשתנו במלחמה מיום ליום ובחלוקת נטל עבודת המטה.

אבל קצינים בכירים רבים היו פשוט מיסדר, סירבנו את עבודת המטות והסתובבו 'בין הרגליים', מבלי ש' הביאו שום תועלת.

איך קרה שההתנצחות הפוליטית מיפלגתית פשטה גם לשדה-הקרב?

זה היה מצב בלתי נמנע נוכח העובדה שמדינת ישראל כולה עברה בבתי-אחת ובפנתאומיות ממלחמת בחירות למלחמת הגנה טוטאלית. דמויות פוליטיות בכירות שהיו דמויות מפתח במלחמת הבחירות, נאלצו לפתע לשחק פעולה בזירת הקרבות. אי אפשר היה לחמוק בבת אחת את היריבות האישית והאידיאולוגית ביניהם. את חילוקי הדעות בהשקפות העולם והתפיסות המדיניות, האמונה ששררה בתחילת המלחמה כי זו תהיה מלחמת-בוק שבסיומה המהיר יהיה צורך לחזור מיד אל מלחמת הבחירות, תרמה גם היא ליצירת מצב בלתי נסבל זה.

גם העובדה שהמלחמה שפרצה הולידה מיד ויכוח רעיוני לגבי צידקת ההשקפות המדיניות על שלום וביטחון, גבולות ביטחון, מרחבים איסטרטגיים וכוח החרתה של צה"ל, סייעו בליבוי המחלוקת הפוליטית.

האם היו הדחות של מפקדים במהלך הלחימה?

בכל המלחמות הקודמות של צה"ל היו הדחות של מפקדים תוך כדי מלחמה. במלחמה זו לא היו הדחות, לכאורה.

השמועות שפשטו בחזית ובעורף על הדחות נבעו ממינויים של מפקדים בכירים. העובדה שאדם כמו שר המיסחר והתעשייה חיים ברילב, הרמטכ"ל לשעבר שהוא רב-אלוף במילואים, גויס כדי לישל חלק פעיל בניהול המלחמה, הפכה אותו לקצין הבכיר ביותר בעל הסמכות העליונה ביותר לסחות לכאורה, שכן מלבד דרגת הרב-אלוף שלו הוא גם שר בממשלה.

היקף המלחמה אילץ את צה"ל לפעול במסגרות בלתי מקובלות.

לרמטכ"ל נותר התפקיד של מצביא עליון, כאשר לכל חזית יש מעין רמטכ"ל משל עצמה. כך, למשל, היה ברילב הרמטכ"ל של חזית הדרום, כאשר הוא הקצין הבכיר והותיק ביותר במטה הפיקוד, כשר מאחוריו עבר של רמטכ"ל ושכל הקצינים הבכירים



ההלם: הטילים האנטי-טנקים שבלמו את השיריון

אין סימני כוונות בגבול

בשלושה גבולות של ישראל עם מדינות-ערב — ירדן, סוריה ומצרים — לא ניכרת שום תכונה מיוחדת ולא נראים סימני כוונות, חרף ההודעות הנוספות את-מול בדבר כניסת צבאות אלה לכוננות.

האדישוש: ידיעה שפורסמה יומיים לפני המלחמה



מכת'הוגד: דגל 'ישראלי' במוצב מצרי

היו פיקודיו בעבר. השאלה אם נכון היה למנות כמפקד חזית זו אדם ששמו נקרא על מערכת ההגנה שהתמוטטה מול עיניו ושיוקרתו היתה מונחת על כפות המאזניים בשל כך, היא כבר שאלה אחרת. אם לא היו הדחות, הרי חילופי סמכויות כן נערכו. כך, למשל, הוחלפה האחריות למערך ההסברה של צה"ל בימי המלחמה מיספר פעמים.

האם נוצר פער אמינות בין הציבור להנהגה בשל ההודעות וההכרזות הרשמיות?

כל אורח בעורף וכל חייל בחזית חש את התשובה על שאלה זו על בשרו. לא רק שנוצר פער, אלא שנוצר גם משבר של אימון חמור ביותר.

משבר זה משתקף ביותר חומרה בהתייחסות בחו"ל להודעות דובר צה"ל וההכרזות הרשמיות של מנהיגי המלחמה. במרבית המדינות החופשיות בעולם נוצר מצב של אי-אמון להודעות דובר צה"ל.

כיצד נוצר משבר האימון הזה?

אבי כל חטאת הוא חוסר האימון של הממשלה בציבור, והחשש סן לא יגלו אזרחי ישראל בגרות נפשית כדי לשאת ידיעות מכאיבות ובלתי נעימות. בימים הראשונים למלחמה הוכחה ההנהגה בהלם נפשי. כך גולדה מדיניות של הסתרת והעלמת מידע, שנבעה גם מניסיון להפוך על האחריות האישית של כמה מאנשי ההנהגה המדינית למסלה בימים הראשונים של המלחמה. אחר-כך, כאשר השתנתה התמונה בשטח, נמשכה הימדיניות של טישטוש ועירפול, שרק בחלקה התבססה על שיקולי ביטחון ועל הצורך בשמירת ערפל הקרב לגבי האויב. שיקולים פוליטיים ואישיים הכריעו לא מעט בעיצוב מדיניות פסולה זו. המצב הגיע עד לידיו כך שאחד הכתבים התבטא: "הערבים למדו מישראל איך לנצח וישראל למדה מהערבים איך לשקר".

היתה זו הגדרה קיצונית, שכן ההודעות וההכרזות הרשמיות לא שיקרו, אלא העלימו מידע מהציבור והתירוט להיבטים שונים בהכללות ובתיאורים מופשטים. אזרחי ישראל חיו במשך מיספר ימים בתחושה רב-באמונה כי ההודעות הרשמיות דומות לאלה שהיו בתחילה. מלחמת ששת-הימים, כאשר לצורך יצירת ערפל קרב לא דווח לעם ולעולם על המצב האמיתי בחזית, גם הפעם היו רבים משוכנעים כי הדיווחים הראשונים על חומרת המצב נועדו להפוך על הישגים ממשיים. כאשר נחשפה האמת היה רק טבעי שתיווצר תחושה עמוקה של אכזבה. תיסכול ואי-אמון.

גם הידיעות שזרמו לא הפסק מהחזיתות לעורף, סייעו להעמקת הפער.

מה פסול במדיניות של העלמת מידע מהציבור?

בעצם ימים אלה לועגים כל הפרשנים והמומחים למנהיגי מדינות ערב על שהם מעלימים מעמיהם את המצב בחזיתות, מספרים רק על הצלחות ומסתירים תבוסות ומפלות.

ישראל נקטה באותה מדיניות עצמה ואין לה שום זכות ללעוג לערבים. להיפך, בימים האחרונים ניכרת אצל כמה דוברי ערביים נטיה להתפכחות ולגילוי האמת טיפין טיפין לעמי ערב. מצב כזה לא קיים בישראל. עד עצם היום הזה ניתן לדווח לציבור רק על הצלחות והישגים. איסור חמור מוטל על פירסום כישלונות, טעויות ומפלות. בעוד הישראלים מתפלאים מדוע לא מספרים לעמי ערב על עומק ההדירה של צה"ל לגדה המערבית של תעלת סואץ, על חומרת מצבה של הארמיה השלישית של הצבא המצרי בגדה המערבית של התעלה, שוכחים בישראל שלאורח המדינה נודע על נפילת מוצב תחרטון רק כיום האחרון של המלחמה, אחרי שהמוצב, שנכבש על ידי הסורים בשעות הראשונות של המלחמה, נכבש מחדש.

עוד יותר מזה, לפי-הוראות מגבוה נאלצו אמצעי תיקשורת לצייר בפני הציבור תמונה סטירילית של המלחמה. אבידות כבדות, הרוגים ופצועים, יש רק לאויב. רק טנקים ומטוסים של האויב נפגעים ומושמידים. כל תיאור עובדתי שיש בו לפגום בתמונה החרדה של הצלחות והישגים, שנועד להביא את התחושה האמיתית של זור עות המלחמה אל העורף, נאסר לפירסום. שוב מגדלים את העם הוזה רק על סיפורי גבורה הצלחה.

זהו מישוגח פסיכולוגי חמור מעין כמותו. לא ניתן יהיה למנוע את חשיפת האמת. מה שעתידי לקרות הוא מכת הלם פסיכולוגי המוני, שעלולה להוליד תיסכול הדומה לזה שפקד את עמי ערב כאשר נודעו להם תוצאותיה האמיתיות של מלחמת ששת-הימים. ההנהגה המדינית, החיה תחת הלחץ של מערכת בחירות קרובה, חיה בהרדה ובחשש מפני חשיפת האמת, ובאשליה מחוקה כאילו תוכל לאורך ימים להסתיר את האמת מהציבור.

???

מה חלקם של אמצעי התיקשורת ביצירת משבר האימון?

מרבית אמצעי התיקשורת נושאים באחריות כבדה לפער האמינות.

● הרדיו יצר, שלא במיתכוון, את הבקיעים הראשון גים בחומת האמינות. דיווחי כתבי הכתבים הצבאיים של שידורי ישראל, שהיו הדיווח המיידי והישייר ביותר, יצרו שלא במיתכוון, בימים הראשונים למלחמה תמונה מעוותת של המצב בחזיתות.

השדרנים הצבאיים, שהיו מסופחים ליחידות אופרטיות ביות קטנות, דיווחו על הצלחות אמיתיות של הכוחות עמם היו. מאחר שרק שידורי הצלחות והישגים חותרו (המשך בעמוד 14)

לשידור, יצר המיקבץ של שידורי הצלחות מהחזית תחושה אופטימית לגבי מהלך המלחמה. הפסיפס שנוצר משידורי הכתבים היה שונה בתכלית מהתמונה הכללית עליה לא דווח לציבור במלואה.

העתונות היומית ניוונה בעיקר מתדירי דובר צה"ל, שהיו אמנים אך בלתי שלימים, ומכתבות הכתבים הצבאיים של דובר צה"ל, שעסקו גם הם בסיפורי גבורה והצלחה, ובתיאורי הבסת ומיגור האויב.

ברוב המקרים היה הריגה הכללי, במסיגרת הגבולות הצנוורה, קרוב לאמת, אולם עורכי החדשות, הקובעים את כותרות העיתונים, ציירו שוב תמונה מסולפת. תיאור המלחמה לפי כותרות העיתונים, שסיפרו רק על הצלחות הישגים, נראה כסיפור ניצחון אחד ארוך ומתמשך. ה"עובדה" שבמקרים רבים, שיקפו הכותרות רק מעט ממה שנכתב בכותרות ובדיווחים, היא תוצאה של שיקול דעת מוטעה וחוסר הדרכה מצד הגורמים המוסמכים. מצב זה הביא בעצם ימי המלחמה להקמת מערכת מיוחדת ש"היתה" ממונה על צנוורה הסברתית של כתבות הכתבים הצבאיים בחזיתות, אך לא יכלה למנוע את עיוות התמונה, בכתובות. עורכי החדשות היו רעבים לכותרות מעודדות, השתמשו בסופרלטיבים ובמנוחים של הבסת ומיגור שלא היה להם כל יסוד במציאות.

הטליוויזיה, שהופעלה לראשונה במלחמה זו, הצ" ליתח להביא את המלחמה אל תוככי הבתים בעורף ה" מואפל. היא קירבה את תחושה המלחמה, יותר מכל אמצעי תיקשורת אחר. אל העם, שידוריה הרצופים וה" ממושכים והדיווחים המצולמים של כתבי הטלוויזיה מ" שדות הקרב, הם הישג נכבד וראוי להערכה. כמה מכתבי וצלמי הטליוויזיה שחירפו לא אחת את נפשם וסיכנו את חייהם כדי לצלם בתוך אש הקרב ממש, ראויים להערכה. אולם הטלוויזיה איפשרה למיליוני הצופים לעקוב מ" מקרוב אחר התנהגותם של המנהיגים, השידורים והראיונות החיים עם גולדה מאיר הבוכיה והמשתעלת, עם משה דיין הנוכח והמתלבט, עם הרמטכ"ל המכריז כי "נשבור להם את העצמות", יצרו מגע בלתי אמצעי בין העם ימנהיגיו, איפשרו לו לראותם כמו שהם בשעותיהם הקשות ביותר, ותרמו ליצירת משבר האמון.

דובר צה"ל היה כפוף למדיניות ההסברה שנכפתה עליו בצ"ח. הוא ספג מהלומה מוחצת לאמינותו, כאשר מול מצלמות הטלוויזיה בימים הראשונים של המערכה, ניסת האלוף אהרון יריב שלא בצדק לייחס לו הודעה מוטעת ומופרכת, שמקורה בטעות של הדפסת כתבה של כתב כלכלי שהפך במלחמה לכתב צבאי על נייר ההודעות של דובר צה"ל.

???

מה היה חלקו של שר הביטחון משה דיין בניהול המלחמה?

שר הביטחון כמעט ולא התערב בתיכנון ובביצוע המהלכים האופרטיביים בימי הלחימה. ניהול המלחמה נעשה בידי המטה הכללי והמפקדות המקומיות, כאשר דיון מאשר כמעט אוטומטית את אותם המהלכים שהוצעו על-ידי המפקדים בהתייעצויות שהוא היה נוכח בהן. סיוריו התכופים של דיין בקווים הקדמיים לא חיו חיוניים לניהול המלחמה. דיין ביקר בחזיתות בעיקר כדי להישאר בתמונה ולראות את המצב בשטח וכן כדי לשפר את תדמיתו כמנהיג הביטחוני של ישראל, שנפ" געה בצורה קשה בימים הראשונים של המלחמה. רק במיקרים מעטים התערב דיין בפועל בתיכנון חוכניות אופרטיביות, הציע הצעות משלו או פרש את השגותיו לגבי התיכונים.

מדוע הוענקה עדיפות בשבוע הראשון של המלחמה לניהול הקרבות בחזית הצפונית, נגד הצבא הסורי?

קירבתם של כוחות החלוץ של הצבא הסורי בימים הראשונים למלחמה למקומות ישוב אורחיים שבגבול הקו הירוק, חייבה לרכז את המאמץ העיקרי להרחקת האיום הסורי על מרכזי אוכלוסייה. משום כך ניתנה עדיפות למלחמה בחזית זו, שהתבטאה בעיקר בהפניית מירב משאבי חיל-האוויר לתמיכה וסיוע בכוחות הקרקע. במקביל הוגבלו הכוחות חלוחמים בחזית הדרומית לבלי" מה בלבד של המצרים שהתבססו בקו התעלה.

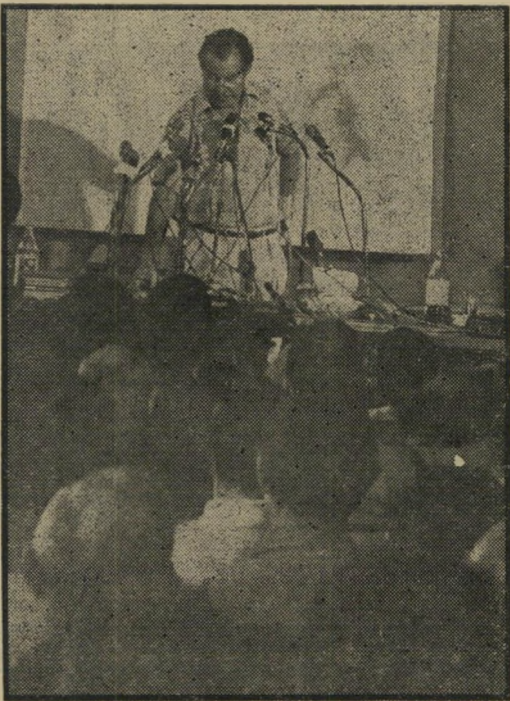
האם לא ניתן היה לנהל את מית" קפת-הנגד של צה"ל בויזמנית בשתי החזיתות, כדי להדוף את הצבאות המצרים והסורים גם יחד?

על כך יש חילוקי-דעות עמוקים בין מומחים ומש" קיפים צבאיים. חלק מהמשיקפים טוענים כי לא ניתן היה לפעול בחזית הדרומית ללא סיוע מוגבר ומרכזי של חיל-האוויר וכי היה צורך להמתין עד להדיפת הסור רים אל מעבר לקווי הפסקת-האש לפני שניתן היה להת" פנות לפיתוח המיתקפה הנגדית נגד המצרים. משקיפים אחרים סבורים כי תקופת ההמתנה בחזית הדרומית היתה מישגה וכי הימים שבוטבו עד שניתן האישור לפעולה יוומה בחזית זאת הספיקו המצרים להתארגן ולהתבסס בשטחים שנחפסו בידיהם.

רמו להבדיל ההשקפות הקיימים בשאלה זו בין המומחים ניתן בדבריו של הרמטכ"ל השבוע הראיון ש" העניק לטלוויזיה. בו טען כי המיתקפה בחזית הדרומית לא נערכה מוקדם מדי ולא מאוחר מדי. רביאלוף אלי עזר טען באותו ראיון, כי אילו הקדימה הפריצה למצ" ריים והקמת ראש-הגשר מערבית לתעלה לבוא, כי או היה צה"ל נתקל בעתודות הכוח המצרי שנשארו בגדה המערבית לפני שהספיקו לצלות מורחה, דבר שהיה מק" שה את הלחימה בגדה המערבית. לעומת זאת יש הסבורים כי מיתקפת-הנגד איתרה



הגיוס: מדוע היה איחור בקריאת המילואים?



ההסברה: האלוף הרצוג מופיע בפני כתבים זרים



החידוש: טיל-כחף נ. מ. מדגם סטרלה שותפס

לבוא. לפחות ביומיים שלושה, בגלל חששות מוגזמים לגבי סיכויי הפריצה. בינתיים נלחם כוח השיריון היש" ראלי שניצב מול השיריון המצרי מיורחית לתעלה, ב" קרבות מגע חזיתיים ונאלץ להתמודד עם כוחות שחוג" ברו כמעט פי שתיים בתקופת ההמתנה. אלה מאמינים גם שכוח העתודה המצרי שנשאב עדיין בגדה המערבית של התעלה בשבוע חשני למלחמה, לא יכול היה להכ" שיל את הפריצה. כוח זה לא היה ערוך במערך הגנתי, כיוון שהמצרים לא העלו כלל בדעתם. אחרי ההישגים שהושגו על ידם אפשרו של פריצה נועזת אל מעבר לקווייהם. כוח העתודה המצרי, אומרים אותם משקיפים, היה ערוך לצליחת התעלה ולתפיסת גיורות בגדה המי" רחית. הקדמת ההתקפה היתה מאפשרת לחסל כוח זה לפני שהספיק לצלות את התעלה.

האם היה פיגור בביצוע מהלכים שונים במלחמה?

גם על כך יש חילוקי דיעות בין הפרשנים. יש הטו" ענים כי כל שלב במלחמה נעשה באיחור. של יומיים לפחות, בגלל חששות והיסוסים. לעומתם טוענים אחרים כי העיכוב נעשה כדי לאפשר שיקול-דעת ולהימנע מצעדים פזיונים.

אולם הדעה המקובלת היא שהפיגור ביומיים-שלוש שה אחרי לוח הזמנים שהכתיבה המלחמה, מנע מי" ראל להשיג את מטרת המלחמה העיקרית שלה: הבסת והשמדת צבאות מצריים. וטוריה, ותפיסת עמדות-כוח צבאיות שהיו מקנות לישראל אפשרויות תימרון מדיניות.

מדוע לא יכול היה צה"ל לגבור על הצבא המצרי בצד המזרחי של התע" לה, כאשר המצרים נאחזו ברצועה צרה של כמה קילומטרים בלבד לאו" רך התעלה, כשהתעלה עצמה בגבם?

אילו היו המצרים מונקים ומסתערים להתקפה מהקו בו נאחזו בגדה המזרחית, ייתכן וניתן היה לנהל עימם קרבות תנועה ותימרון של שיריון, בהם עדיף כוחו של צה"ל לאין שיעור על השיריון המצרי, להכוחם. לכתרם ולהביסם. עובדה היא, שבאותם מיקרים ספורים בהם ניסו המצרים לצאת להתקפה והתפתחו קרבות שיריון על פני שטחים נרחבים, אומנם הוכו המצרים קשות.

אולם המצרים לא ששו לצאת להתקפה ולהשגך בהת" קדמותם אל לב סיגיו. הם ניהלו מלחמה בשיטת "האר" פנסיבה הווחלת". בשיטה זו פעל הצבא המצרי לפי ה" עיקרון של "לאט, לאט אבל בטוח".

מהלכי "האופנסיבה הווחלת" היו כדלהלן: המצרים התבססו בשטחים אותם כבשו בהסתערות הראשונה, ונער" כו בהם להגנה. אחרי שהיה בידם בסיס מוצק, הם קידמו כוחות רגלים במסות עצומות, שהיו מצויידים בשפע של טילי נ"ט. רק אחרי שחיל-הרגלים נערך קדימה, החלו הסנקים לזוז אחריו כשהם שומרים מרחק ממנו. כאשר היה שיריון צה"ל יוצא לקראת חטנקים המצריים שהחלו בהתקדמות, הוא היה נתקל במערכי החי"ר הצפופים. נאלץ להתגבר עליהם לפני שהגיע בכלל לקרב מגע עם השיריון המצרי. בניגוד לתפיסה המקובלת בקרב התיאורטיקנים הצבאיים כי חיל-השיריון לא צריך בכלל להתעסק עם החי"ר וכל מה שעליו לעשות הוא לשטוף אותו ולהתעלם ממנו כדי להגיע לקרב-מגע עם שיריון האויב, התגלה החי"ר המצרי, בגלל הסילים החדישים שהיו בידו, טילי נ"ט. אישיים מדגם סאגר, כגורם בשטח נוכח שיטת לחימה כזו היה ברור שיש צורך בנקיטת יוזמה על מנת לשבש את מהלכי "האופנסיבה הווחלת" ולהוציא את המצרים משיווי משקלם על-ידי אילוצם להילחם בשיטות בלתי מקובלות עליהם.

???

מה היה המהלך ששינה את פני המלחמה בחזית הדרום?

כל המומחים הצבאיים ועיתוני העולם, שניתחו כבר את מהלך הקרבות בחזית הדרומית, מאוחדים בדעה, שהפריצה בגיורה המרכזית לעבר תעלת-סואץ, דרך קווי המצרים, הקמת ראש-הגשר בגדה המערבית והחדירה העמוקה ללב השטח המצרי בניסיון לכתר את המצרים בגדה המזרחית לא רק שחיתה מהלך נועז ומבריק ששינה את פני המלחמה, אלא שהיה אחד המיבצעים הגדולים ביותר בהיסטוריה הצבאית. הוא נעשה, לדעת אותם פרשנים, בניגוד לכל התפיסות הצבאיות המקובלות. הכוח הישראלי שפרץ לגדה המערבית, התפצל לשני כוחות. כוח אחד נע דרומה בכיוון לסואץ והשני צפונה בכיוון איסמעיליה. כשהמטרה היא לכתר את הארמיות המצריות בגדה המיורחית מדרום ומצפון.

מדוע לא נוצלה ההצלחה אחרי הקמת ראש-הגשר לכיוון הצפוני, באותה מידה כפי שנוצלה בכיוון ה" דרומי, שם הושלם כיתור הארמיה השלישית של הצבא המצרי?

בעוד שהכוח שני דרומה בגדה המערבית, לעבר סואץ, דהר במהירות למרחק של עשרות קילומטרים והגיע עד נמל ראס-עדיאביה שבחוף מפרץ סואץ, נעצר אומנם הכוח הצפוני במבואות איסמעיליה ובמשך ארבעה ימים. בטרם נכנסו הפסקת-האש לתוקפה, לא התקדם. כתוצאה מכך לא הגיע הכוח הצפוני את מה שהושג בדרום ולא כיתר את הצבא המצרי בגיורה הצפונית של סיגיו.

יש לכך הרבה סיבות שלא את כולן ניתן לגלות. הסיבה הבולטת ביותר היא התנאים שמכתב השוני הגי" אגורפי בין שתי גיורות לחימה אלה. הכוח שתקף כלפי דרום נשען באגפו השמאלי על הכתף הרחבה של האגם המר. כתוצאה מכך לא יכלו כוחות הארמיה השלישית

ויכוח על המלחמה. אי אפשר לנהל בעיתונות הישרא-
לית. שלה גישה טובה יותר למקורות המידע.

סביב אילו שאלות נטושות "מיל- חמות היהודים" שזכו כבר בכינוי "מלחמת י"וד בי"וד" על מישקל "מלחמת ש"ין בש"ין" שפירושה מלחמת שיריון בשיריון?

מלחמות היהודים מתנהלות בעיקר בעורף על-ידי
אנשים שלא היו מגויסים ולא נטלו חלק במלחמה.
ההנהגה המדינית לוחמת על חייה, מנסה לטשטש את אחי-
ריותה למחדלים, לשאננות, לביטחון העצמי המופרז
ולהחדרת המיפלגות לצבא.

כבר מהשלבים הראשונים למלחמה החלו גורמים
מסויימים לנהל מסע שיסוי בלתי יאומן, במטרה להלל
ולרומם אנשים מסויימים ולבלט, להשמין ולבנות אי-
שים אחרים. עוד בתקופה שהמצב הצבאי היה חמור
ביותר החל טישטוש בעורף, שהתפשט אחר-כך לשדות
הקרב. גורמים שונים הפעילו לחצים וסמכויות כדי לכוון
את אמצעי-התיקשרות לאפיקים הרצויים להם.

איזה תפקיד היה ל"קציני ההס- ברה" שפשטו בחזיתות?

זו היא אחת התופעות החמורות ביותר של המיל-
חמה. שלא היה לה תקדים במלחמות קודמות. בשלב
מסויים היה ניסיון ברור להפוך את מטה ההסברה של
המערך למטה ההסברה של צה"ל. כאשר התגלה ניסיון
זה, היה צורך לסור את המטה, או נכנסו לפעולה "קצי-
ני-ההסברה" שהיו ברובם על טהרת אנשי המערך.

כך, למשל, היה אחד מ"קציני ההסברה" הראשיים

באחת החזיתות, איש מינהל ההסברה, דמות פוליטית
ידועה המשתייכת למערך, שאף הועלה תוך כדי המיל-

חמה מדרגת רב-סרן לדרגת סגן-אלוף.

"קציני ההסברה" ניסו להסביר בשלבים הראשונים
של המלחמה לחיילים ולכתבים את המחדלים שהיו עם
פרוץ המלחמה, תוך המצאת תירוצים לכל קושיה. בי-
שלבים המאוחרים יותר הוטל על "קציני ההסברה" התפ-

קיד להסביר את הפסקת-האש. אולם רבים מ"קציני ההס-

ברה", שהם דמויות פוליטיות ידועות, לא הסתפקו בכך.

כך קרה שבפעם הראשונה היה תפקיד פעיל לפוליטי

רוקים במתכונת המקובלת בצבא הסובייטי.

האם השתנתה דמותו של הלוחם הערבי, בהשוואה ללוחמי צבאות- ערב במלחמות הקודמות?

יהיה זה פשע ללא תקנה להתעלם מהשינוי היסודי
שחל ברמתם של חיילי צבאות מצריים וסוריה. הניסיון
להסביר את השינוי ברמת-הלחימה של הלוחם הערבי רק
באימוץ דוקטרינת הלחימה הסובייטית תוך תירגול ממור
הנך ובציוד משופר ומשוכלל שעמד לרשותו בשפע, הינו
בבחינת הטמנת הראש בחול. אין ספק שגורמים אלה
סייעו לשיפור רמתם של החיילים הערבים, אולם אין
הם הסיבות היחידות.

חל שיפור ניכר בחומר האנושי של החיילים הפשוט
טים, במיוחד בצבא מצריים. אם עוד במלחמת ששת-
הימים ניתן היה לראות הבדלים קיצוניים ברמה בין
הקצינים לחיילים הפשוטים, שנבעו מהפער המעמדי
וההבדל, הרי במלחמה הנוכחית נסגרו פערים אלה במיד-
דה רבה.

בי-1967 היה רובו של הצבא המצרי מורכב מפלחים.
שיעור האוכלוסייה העירונית והמשכילה, עלה במידה
ניכרת בקרב חיילי הצבא המצרי, גרם לשיפור החומר
האנושי של הלוחמים.

ותיקי המלחמות הקודמות יכולים להעיד על כך
בפה מלא. במקרים רבים נלחמו יחידות של הצבא המצ-
רי בחירוף נפש ובהקרבה עצמית "כמו ירדנים".
הזילזול בכושרו של האויב, וסיסמאות כמו "ערבי
נשאר ערבי" או "הערבים ינצחו בשבילנו את המיל-
חמות" היו הפעם בעוכרי צה"ל. בין ליקחי המלחמה
הזאת חייבת לבוא תמורה קיצונית בהערכת כושר הלחי-
מה של החייל הערבי.

???

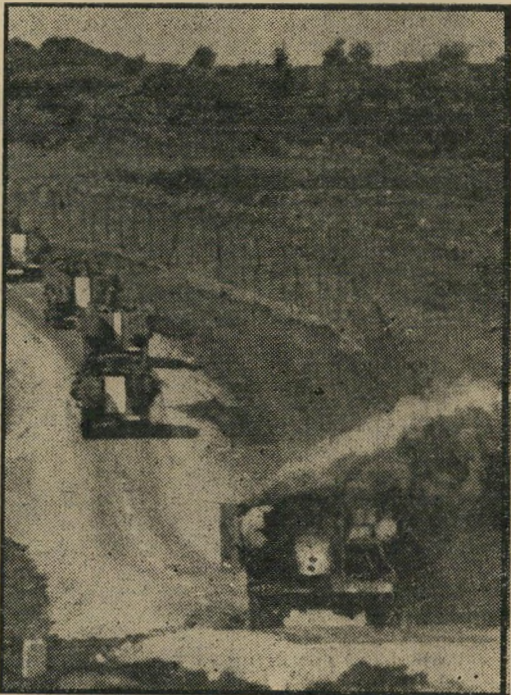
האם בעיקבות לקחי המלחמה הזאת יהיה צורך לבנות את צה"ל מחדש?

מוקדם עוד להסיק מסקנות ולהפיק לקחים מפורטים.
אבל כבר עתה ברור כי חייב לחול שינוי מהותי בכל
תפיסת מבנהו והכשרתו של צה"ל, כעורבה היחידה לביט-
חון המדינה. מצב בו קצינים בכירים חושבים על מישורם
פוליטי וכלכלי ושיפתחו בפניהם עם צאתם לשוק
האזרחי הוא מסוכן לצבא. מי שראשו נתון בבעיות כאלה
ואחרות, שאינן נוגעות ישירות לצבא, מטבע הדברים
שאינו מיתפנה כולו לעסוק בבעיות המלחמה, בתחום
זה היה כנראה משהו יסודי לקוי בצה"ל. צה"ל אינו
יכול עוד להיות סרת קדושה שאסור למתוח עליה ביק-
ורת. זוהי אחת האגדות שהתנפצו, כמו אגדת הכאריני
מה של שר-הביטחון שביטחון ישראל תלוי אך ורק בו.
המלחמה הזאת הבהירה של ישראל לא היה שר-
ביטחון בכלל. מי שנשא בתואר שר-הביטחון עסק יותר
במלחמות היהודים, בארכיאולוגיה, בעסקי-תחשום וב-
הקמת נמלים מאשר בענייני-ביטחון. מתחתי התפשטה
אווירת ההסתאבות האופיינית לצבא מנצח.
אסור שמצב זה יחזור שנית.

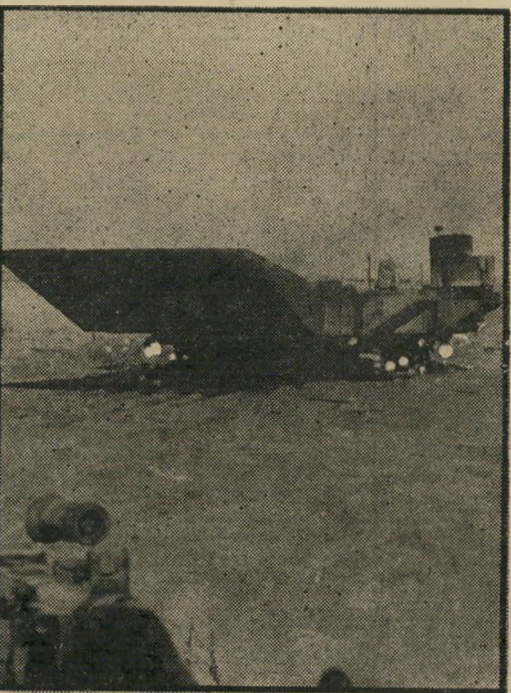
אזה הם רק חלק מהשאלות שניתן
היה להציגן ולנסות להשיב עליהן
במיסגרת המינימום הקיימות. המשך
יפיא בגיליון הבא.



סאן: האם הפר אריק שרון הוראות?



האיפול: זחל"ם ישראלי שנפגע בהפגזה



הצליחה: מדוע עוכבו הדוברים?

של הצבא המצרי בגדה המזרחית להפריע להתקדמותו.
תוך הפניית פניהם אליו. האגם המר, שרוחבו מגיע עד
ל-15 קילומטר, היווה מעין חייץ בין הכוחות המצריים
שממזרח לתעלה. לבין כוחות צה"ל שממערב לתעלה.
המצב בגזירה הצפונית היה שונה בתכלית. שם היו
כוחות צה"ל צריכים להתקדם צפונה לאורך הגדה המע-
רבית של התעלה, כשרק התעלה, שרוחבה כ-100 מטר,
מפרידה בינם לבין הצבא המצרי שהתבסס בגדה המז-
רחית. על כוח זה היה להילחם בעת ובעונה אחת משני
צידיה של התעלה, כדי להדוף צפונה את הכוחות המצ-
ריים משני העברים. בגזירה המזרחית, זו הנמצאת
בסיני, היה צורך להדוף את המצרים לפחות עד אגם
תימסה. שלחפסו שוכנת איסמעליה, כדי שזה יהיה
מעין כתף וחיץ לכוח התוקף כלפי צפון.

מסיבה זו עוכבה להתקדמות בגדה המערבית והכוח
שהגיע עד למבואות איסמעליה נאלץ, בעל כורחו,
לעצור את התקדמותו במשך ארבעה ימים של לחימה.
גם לגבי מצב זה קיימים חילוקי-דעות בתפיסה בין
המשקיפים. יש הטוענים כי לא היה כל צורך לעצור את
התקדמות הכוח בגדה המערבית צפונה, כיוון שההדירה
מערכה היתה כל כך עמוקה, שניתן היה להתרחק מהכוח
המצרי שבגדה המזרחית מבלי להיכנס עימו לקרב מגע
ולהמשיך בהתקדמות צפונה.

???

מה האמת בידיעה שפורסמה בעי- תון הלונדוני "סאן" כאילו התעלם האלוף אריק שרון מווטו שהטיל שר- הביטחון משה דיין על חציית התע- לה חצה את התעלה בניגוד להוראות ולפיקוד צה"ל נודע על חציית התע- לה במאוחר כיוון שאריק לא שמר על הקשר?

אין לירדנה זו כל יסוד. הנכון הוא שהיו עיכובים
בחציית התעלה אחרי שכבר נתפס ראשי-הגשר. הם נבעו
בגלל קשיים בהעברת אמצעי-גישור בצירי התנועה העמר
סים במידור. כתוצאה מכך אחרי שכבר נפרץ הציר בלב
הכוחות המצריים, השתתתה העברת כוחות גדולים מעי-
רבה. יש הטוענים כי היה צורך לעכב את הפריצה הגדולה
עד שיוקם גשר ממש על גבי התעלה, ויש הסבורים
כי היה די באמצעי הצליחה שהיו קיימים בשלבים הרא-
שונים של הקמת ראשי-הגשר בשטח על-מנת לנצל את
יתרון ההפתעה ואת תנופת התצלחה.

יש להניח שנושא זה יהיה אחד הנושאים המרכזיים
בוויכוח על ניהול המלחמה ביום בו ניתן יהיה לנהל
ויכוח סתום וחופשי בין כל הנוגעים בדבר.

האם היו חילוקי-דעות מיקצו- עים בין המפקדים לגבי צורת ניהול המלחמה?

הדבר היחיד שפורסם בנושא זה בישראל היתה הצ-
רתו של הרמטכ"ל רביאלוף אלעזר, כי היו חילוקי-דעות
מיקצועיים מה הוא המועד הנכון להתקפה ומתי יש
לצלוח את התעלה.

לעומת איסור הפירסום בישראל, החלו כבר עיתונים
בחו"ל לפרסם בהרחבה ידיעות האומרות כי היו חיל-
וקי-דעות חריפים ביותר בין המפקדים.
העיתון הפאריסי לה-פיגארו טוען בכתבה מאת כתבו,
איב קיאן, כי כאשר הצטרף האלוף שרון לעמדת הפיק-
וד, הוא רתח מזהם נוכח התפיסות של מפקד השיריון
הישראלי וכי המצב הוחמר בשל משבר בין האלופים
אריק שרון ושמאל ("גורודיש") גונן. לדברי העיתון לא
היה ברור מי הוא מפקד חזית סיני, האלופים שרון,
אברהם ("ברן") אדן ואברהם ("אלברט") מנדלר ז"ל, לא
ציתו לגורודיש.

האם היה פער בתפיסות המיל- חמה בין המפקדים שהנהיגו את ה- כוחות הלוחמים בשטח לבין המפק- דים שניהלו את המלחמה מן המטות בעורף?

טבעי שיש הבדלי השקפות בין המפקדים הקוראים
את המלחמה בשטח, לבין אלה במפקדות העורפיות
הקוראים את הקרב מהמפות, על-פי דיווחים וכשהם משי-
קים על המלחמה ממסוקים.
הבדלי תפיסות כאלה קיימים בכל מלחמה. ותמיד
יש חילוקי-דעות מיקצועיים בין בעלי אסכולות שונות,
כמו למשל בין מפקדי צנחנים לבין מפקדי שיריון. דבר
אחד צריך להיות ברור: מלחמה אינה מישחק שחמט
שניתן לנהל אותה בשלוות ליד הלוח ולחיות כוחות כמו
שמוזנים כלים על לוח השחמט. תמיד יש עדיפות לאלה
הקוראים את הקרב בשטח על אלה החיים אותו על-פי
הדיווחים, מדויקים ככל שיהיו.

כיצד יש להתייחס לפירסומים ב- עיתונות חו"ל לגבי פרשיות שונות שאירעו במהלך המלחמה?

במרבית המקרים יש להתייחס אליהם בהשדנות וספי-
קנות, כיוון שהם תערובת של שמועות והצאיראמיות.
אולם מצב זה הוא תוצאה בלתי-נמנעת של ההגבלות
החמורות המוטלות על העיתונות הישראלית לפירסום
האמת במלואה. גם אם אין מדובר בסודות ביטחוניים.
בלתי אפשרי למנוע פירסום ויכוחים הניטשים בישראל
מעיתונות החוץ הניזונה בעיקרה משמועות. כתוצאה מכך
גוצר מצב אסורדי שבעוד לעיתונות החוץ ניתן לנהל

בנוך דגוע בגדה המע

כך

בא



בתום הקרב

ארבעה מפקדים בגייפ בבוקר ה' ראשון של הפסקת־האש. לילה קור דם לכן עוד ניהלו מלחמה נוראית ב„ג'ונגלים" של אזור

החייך החקלאי במבואות איסמעיליה, בין תעלות־מים, קני־סוף, שדות תירס ובוסתנים סבוכים. מוראות אותו לילה עדיין חרוטים על פניהם. עתה הם מסיירים בשטחים בהם נפרו הטובים בחבריהם.

על 7 שפת הבריכה הקטנה ישבו חיי לים בתחוננים כשרגליהם משתכשכות במים. אחד, שמשום מה ארו בתרמיל שלו בגדיים כשגויים וירד לסיני, עמד בתוך המים שהגיעו עד לברכיו והחיו מים לעבר חבריו. כמה מטרים משם, בצל עץ עבות ועתיק, שענפיו משתרנים לרוחב ומחווים מעין סככה, עסקו חיילים במריטת תרנגולות שדופות, נעצו אותם על גבי שפוד מתכת מאורך, המשמש בדרך כלל לניקוי קני־המיקלעים. מישחו רץ אחרי להקת ברבורים ששטו במי תעלת המים המשוניים האלה.

ככל שהקיפה העין לראות מסביב, דמה המראה לגלויית־תיירות צבעונית, או ל־לתמונת קיטש של צייר מערבי כפי שהיה רואה בדמיונו את המזרח האקסוטי. דקלים מיתמרים כינות לשדות תירס ודור דור ירוקים. ברוונים צחורים שטים במים הירוקים והשלווים. חושות חומות עשויות זין מבצבצות מתוך פרדסים ובוסתנים. יוגים, פרות, מטעי־כננות. כל מה שרק דרוש ליצירת אווירה פאסטוראלית רגועה ונוסכת שלווה ואפאטיה.

„אמריקהו אמריקהו" צעק אחד החיילים. „תפסנו אמריקהו!"

למרות שבפסעם הראשונה בתולדות מלחמות צה"ל, דרכו רגליהם של החיילים על היבשת האפריקאית, היתה הסימא הנפוצה והשגורה ביותר, שביטאה את תחושות ההתפעלות מהנופים החדשים, מגולמת כולה במילה אחת: „אמריקהו!"

אחרי מאות קילומטרים של דינונת חשור שות בסיני, של מישורים חרוצים בשר-



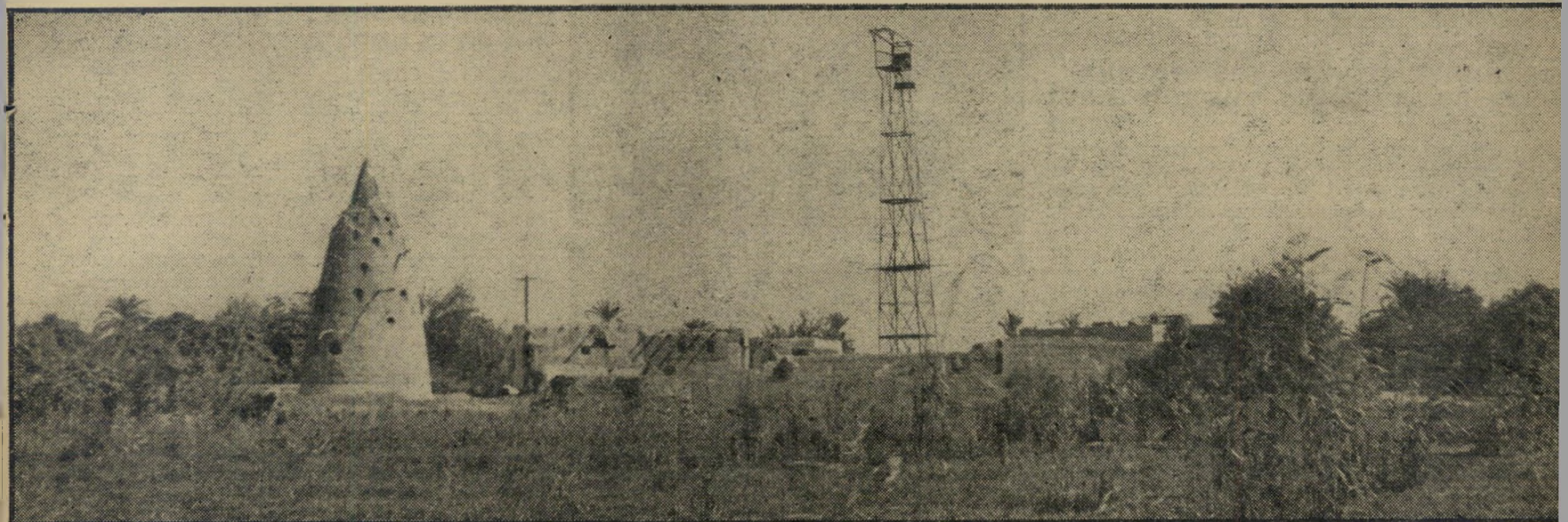
גופות בצד הדרך

גופותיהם של שלושה טנקיסטים מצריים שניסו להימלט מהסנק הבוער שלהם, מונחות בצד הדרך בלב אזור החייך החקלאי. למרות הלחימה העיקשת שהתנהלה בגזירה זו, מעטות גוויות האויב המפוזרות בשטח. רובם נקברו כדי למנוע צחנה ומגפות.



ברבור לארוחת־הבוקר

בידיהם עופות מרוטים מוכנים לצליה, מביא חייל ברבור־מים מהזן המיוחד לאזור זה. סככת הקש



עיר היונה

מיגדל תצפית ממתכת ושוכב יונים דמוי־חרוס ועשוי חימר, בולטים מעל בתי הטיס של הכפריים המצריים האופייניים לארץ גושן. כמעט בכל כפר כזה, שלא היה יותר מאשר מקום מגורים לאריסים שבתקופת המלוכה



בית של התעלה מתחילה שיגרה חדשה חיילים דרץ גושן



שעה שחבריו ה' כורעים מחזיקים גופיה שלל נוסף: יצבת בין חושות

שרות הטנקים, של גופים חדגוניים צהר בים ואפורים, אולי הרגישו את עצמם כקלומבוסים חדשים המגלים לפתע יבשת חדשה. הקריאה, "אמריקה" הסכה תחליף לבירכת שלום.

ואומנם, לבא מן המידבר, נראה ה' מחזה כפאטאמורגנה.

תעלת-סואץ כאילו חוצצת בין שני אי זוררי אקלים. הגדה המזרחית של התעלה, גדת סיני, חשופה ולחהטת. הגדה המערבית כבר זרועה שדרות עצים ומוצלת. ה' דרך העוברת לאורכה מוכירה במקומות רבים את השדרות שלאורך הירקון. אבל זוהי רצועה צרה, שהיוותה מיסתור לעם דות הקדמיות של המערך המצרי לאורך התעלה. מעבר לה משתרע שוב המידבר ברוחב של כמה קילומטרים. כאן חקימו המצרים את קריסאדאת שלהם, אל מול קו בר-לב.

אין שום דימיון בין שני הקווים. ה' מעוים שבנו מעבר לסוללה שהוקמה על קו המים, שונים בתכלית ממעוין קו בר-לב. אלה, בצידה המזרחי של התעלה נגרים כמיבצרים מימיהיניניים, מכוסים בשכבות אבן וסוללות חול. המוצבים ה' מצריים, שהוקמו כאן מאז הפסקת האש של 1970, אינם אלא רמפות ענקיות, דמויות פרסה, המיתנשאות לגובה של

מנוחת הלוחם

בצל הסבך העבות, על גבי כסא, מתרענן לוחם אחר יתר משבועיים של מלחמה. "כל אחד מאיתנו עשה פה כמה מלחמות", אומרים החיילים שנאלצו במרוצת המלחמה להשתתף במספר קרבות.



למחרת הפסקת-האש נכנסו חיילי צה"ל בארץ גושן לשיגרת-חיים צב' איים. בתמונה למעלה נראית מחלקה מתקלחת במים שהובאו אל אחד הכפרים במיכלית. בתמונה למטה, נראית מחלקת חיילים אחרת בריצת-בוקר כדי לשמור על הכושר הגופני.

מיסלחת וריצת-בוקר

20-30 מטר. מילוני טונות של אדמה שחורה הובאו לכאן כדי להקימן צמודות זו לזו ומחפות זו על זו. אם בצד הישראלי של התעלה היה המרחק בין מעון למעון כעשרה קילומטר, הרי כאן מפריד דים בין מוצב למוצב לפעמים רק כמה מאות מטרים. ומאחור, במרחק קילומטר, ניצבת שורה שנייה של רמפות. כאלה, ש' טנקים יכולים לטפס במהירות אל הקצה העליון שלהם, משם נראה כל קו בר-לב כמונח על כף היד.

במרכז של כל רמפה כזאת, הנראית כהל עפר שחור ומאיים בתוך החולות ה' צהובים, חפור המוצב, מחילות מחילות, עמדות ירי ותעלות קשר, עד לעומק של עשרה מטרים ויותר.

מאחורי המוצבים, מישתרעים בתוך ח' שטח חמישורי מיתחמים מבוצרים, זוררי עים עמדות נט. ומחפורות לטנקים ותות' חים. קצת יותר לעומק ניתן להבחין ב' שדרות ארוכות של רשתות הסוואה ה' מתרוממות לגובה של חמישה מטר, ש' גוערו להסתיר את דרכי תגישת המוצבים ואת ציוד הצליחה שהכינו המצרים ל' חציית התעלה.

רק אחריהם, במרחק של כארבעה קי' לומטר מהתעלה, על שני רצועה צרה (המשך בעמוד 18)



מירי העולם הזה כוח חדש כנס ארצי

כינוס ארצי ראשון של פעילים לדיון במילחמה וכי תוצאותיה, יתקיים בשבת, 10.11.73, בשעה 10.00, ב"תל-אביב.
יפתח את הדיון ח"כ אורי אבנרי.
חברים ואוהדים מוזמנים להשתתף. בייחוד מוזמנים החברים המגויסים, שיהיו בחופשה.
(פרטים נוספים — נא לעיין בגיליון הבא).

לחברים המגויסים

חברים ואוהדים בשרות פעיל (סדרי, קבע, מילואים) מתבקשים להודיע למוכירות הארצית (בר-כוכבא 71, ת"א) את מספרם האישי ומספר הדואר הצבאי שלהם, לשמירת הקשר ולקבלת חזר מר על דיוני התנועה על נושאי המילחמה, השלום וי הכיבוש.

מישרד התנועה

מישרד התנועה יהיה סתוח מ' עתה, ברחוב בריכוכבא 71, תל-אביב, טלפונים 283288/9, בשעות 17.00—09.00 בימים א'-ה', בשעות 13.00—09.00 ביום ו'.

אחרי השעה 17.00 ועד לשעה 21.00 תהיה בימים א'-ה' יזרנות של חברי הוועדה המרכזת, שאינם מגויסים.

חוגי בית

המצב שנוצר עם תום הי קרבות מחייב דיון מעמיק כבעיות המילחמה והשלום. משום כך יש חשיבות מיוחדת לחוגי בית כימים אלה, בני קשר למערכת החכמי-רות.

פעילי התנועה מוכנים להשתתף בדיונים האלה.
 חברים המארגנים חוגי בית, וכל חוג אחר המעוניין (וכן קיבוצים, בתי-ספר, חוגי נוער, חוגים חברתיים, אירגונים וחוגים מדיניים) מתבקשים לפנות למישרד הארצי של התנועה, לשם תיאום.

24 שעות צלום!

- בעזרת פלש למצלמה או למסרטה.
- * מבחר פלשים גדול.
- * מקרני שקופיות, מקרני סרטים במבחר עשיר.
- * הגדלת גלויות (9/13) 40 אגו"ר.
- צלומי פספורט בן-רגע!

פוטו-ברנר
 חיפה, רחוב ההלון 31

(המשך מעמוד 17)
 המפרידה בין התעלה לבין המידבר המשיך תרע בואכה לגילוס ולקהיר. מצוי אותו נוף קסום ומופלא, הקרוי בשם "אזור החייץ החקלאי".

חזרה לימי הפרעונים

תעתימים מתוקים, שמקורה בניי לוס, מתמשכת לכל אורך הכביש קהיר-איסמעיליה. משם היא יורדת דרו"מ, עד לסואץ. משני עבריה של התעלה פרושים השדות, הבוסתנים, פרדסי התי פונים ומטעי האבוקדו והפירות הטורופיים האחרים ההופכים את האזור לאוהים צבעוני בלב המידבר.
 זוהי ארץ גושן, סרפאום בפי המצרים. חלקת אלוהים קטנה בתוך השממה. "איוה חמור היה משה רבנו שהוציא אותנו מכאן" מכריז אחד החיילים. בתוך רצועת הירק סמורות קבוצות של ביקמות טין חומות. אלה לא היו כפרים מעולם. על המפה מכונה כל ישוב כזה בשם "עוב". עוביחנידק ועובי-אברהים. ועוד שמות מסוג זה שהקידומת שלהם היא תמיד עוב. עוב בערבית פירושו אחוזה.

בימי הממלכה המצרית היה השטח כולו נחלתם של אפנדים. כל אפנדי והאחוזה שלו. לאפנדי היה באחוזה בית בנוי לבי נים אדומות, כנראה אותן הלכנים עצמן בהן בנו בני-ישראל את פיתום ואת רעמי סס בנחלת ארץ זו. ורחוק מביתו ניבנו בתי האריסים הפרימיטיביים שעבדו למע נו. הרפורמה החקלאית סילקה את הי אפנדים. אבל בתי האריסים נשארו בדיוק כפי שהיו.

אלסיים שנות ציביליזציה פסחו על שטח ארץ זה ודילגו מעליו. הריהוט היחיד ב בתים, מלבד כסאות ושולחנות עץ מיו" שנים, מורכב רובו ככולו מכלי חמר. את המים מתעלת-המים המרכזית אל הי תעלות הצרות המשמשות להשקאת השי דות והמטעים. שאבו כאן בשיטות שהיו מקובלות ודאי גם בתקופת הפרעונים. כל משאבה כזו היא בור מטייח בטיט. שאת המים מתוכו מעלים בעזרת מיתקן של מוטות עץ הגיטען על מיבנה מעוגל קטן, עשוי טיט ותבן גם הוא.

רק פה ושם, לאורך מסילת הברזל העוברת במקביל לתעלת המים, חצים בתי-אבן מסויידים בלבן. העיר הגדולה באזור, בין האגם חמר לאיסמעיליה, היא מחלת סרפאום. שני רחובות שבתיהם

והמילחמה. כאן היא נחשפת על כל האבסורדים שלה. גוויותיהם של חיילים מצריים, מבצי בצות בתוך שדות התיס. עדרים של כלבים עטים על הפגרים. קני נשק אנטי-טנקים צבועים ירוק מוסווים היטב בין הבוסתנים והשדות הירוקים. טנקים מסוחמים של המצרים תקועים בין הסימטאות אחרי שניסו לתפוס מחסות מאחורי החושות העלובות של הפלחים. בתוך תעלת-המים הירוקים מונחות מכור ניות הפוכות על כל מיטענן, אחרי שניסו להימלט מהפגזות על ציר הדרך היחיד, המעלה ענני אבק. העובר במקביל לי תעלה. סניף דואר בתחנת-הרכבת עם אלי פי מכתבים פזורים חרוכים שנשלחו לי חיילים המצרים בגיזרה זו ולא הגיעו מעולם ליעדם.

כשהם נכנסים למסלול של שיגרה בנוף בלתי-מתקבל-לעל-הדעת זה — שיגרה ה כוללת ריצת בוקר, מוסדרים לבדיקת נשק, כביסת לבנים ושיעוריה-הדרכה ב-



מבט מהצד למעוז מצרי אופייני בגדה המערבית של התעלה. המוצב בנוי מסוללת ספר שחור דמוי פרסה שניתן לעלות עליו דרך שתי סוללות צרות. הכתף מהצד היא רמפה לעמדות טנקים. הסירות בחול הן סירות פיברגלס בהן השתמשו המצרים לצליחת התעלה בשלב הראשון.

סירות במידבר



עברה בתחנת הרכבת של סרפאום, בלב איזור החייץ החקלאי שליד איסמעיליה, כאשר כבר נערכו קרבות באיזור והמצרים לא ידעו מה תמונת המצב בשטח. היא נעצרה בידי צה"ל. עתה עומדת התחנה ריקה ושוממה.

הרכבת האחרונה לטהיר

תיפעול כללי-נשק חדשים, ביצוע משימות מבצעיות ושמירה בלילות — תופסים הי חיילים, אולי באופן בלתי מודע, את עולם הניגודים האבסורדי בתוכו הם חיים. לקראת ערב מוסיפים הנופים האגז' שיים החדשים שנוספו לשטח אלמנטים סוריאליסטיים חדשים. בליל של מראות הופך את הנוף למטורף לגמרי. בצד אחד גוחנים מפקדים על מפות והם עוד בתוך המילחמה. כמה עשרות מטרים מהם מקי פים חיילים את זמר הפופ הנודע, ליאו-ג'רד כהן, ומקשיבים בדממה לשירתו כשי הוא פורט על גיטרה. כאילו היו באולם קונצרטים. ולא רחוק מהם ניצבת קבוצת חיילים דתיים, פניהם אל המזרח, והם מתפללים ומתנועעים בדבקות כשבידי אחד מהם ספר תורה. "איוה עולם משוגע" מפי לית חייל קריאה ספונטאנית מפיו, כשי הוא צופה בכל המראות יחד, "איוה מילי-



חיסכון
 שלט של בנק חיסכון של הדואר המצרי על זחל"ם ישראלי במבואות אחד הכפרים של איזור החייץ החקלאי בארץ גושן.

איך להכות את הערבים

שוק על ירך ולשבור להם את העצמות

לפי התנאים שלנו. אחר־כך להכות אותם פעם שלישית, ולהגיד שהפעם הזאת הם למדו לקח. וכך, לאחר שהם לומדים לקח אחר לקח שאתנו אין חוכמות, ושהם נוצחו זה מכבר והפכו ללוי צ'חאנושות המכוער, רק אז הם מסוגלים באמת להפגיע אותנו. ואז, לאחר שהמתנו בסבלנות אין קץ,

טיבית וגברית. הם מסרבים לכלל הפשוט של מישחק חוגג, לפיו בכל מילחמה יש מנצח ויש מנוצח, ועל המנוצח לקבל את תנאיו של המנצח. לך תילחם עם חיות כאלה!

אז, כאמור, הבעייה היא איך להביא אותם בכל זאת לידי זה שיסכימו לצאת למילחמה איתנו, כדי לחטוף את נחש

הבעייה עם הערבים זה שהם מחדנים נקלים וחדלי־אישים, ואינם מעזים להתמודד איתנו. כל מה שהם יודעים זה להתרברב ולדבר גבוהה־גבוהה על יום הניצחון, ושיחרור האדמות ושנה ההכרעה והכבוד. אבל ברגע שהם נתקלים במיכשולים, ובנוצמות המרתי־עה של צה"ל, הם בולעים את תלשון.

העניין הוא שאילו היה מדובר רק במיכשולים, אולי היו עוד מעזים לצלוח אותם. אבל מהיום שרכשנו לנו עומק איסטרטגי, הם יודעים שהמידבר הוא גדול ורחבי־ידיים, ואין להם סיכוי. הם יודעים שמימי היאור יאדימו מדם, שהם ירוצו בחולות בלי נעליים, שאנחנו נביא את המילחמה אל ביתם, ולא אל ביתנו.

עוד סיבה שבגללה הם אינם רוצים להילחם היא שבנוסף ליבם הם יודעים שאם נכה אותם מכה אחת ניצחת, נשי מיד את התשתית התעשייתית שלהם, נפגעץ להם את הצבא, נקעקע את ה־מישט, נשחית את כל כל־המילחמה שלהם, נטאטא את הרוסים, נורה לרוח את מנהיגיהם ונוכחי להם פעם נוספת שבכל שחר חיוורוני המפציע על הרי הגולן, הבשן, הגילעד והחרון, נדלקות אבוקות של טנקים בוערים, ומטוסי מיג נחפזים לפיטריט־עשן, אזי הם יבואו על ארבע אל שולח הדיונים למשאיותם ללא תנאים.

וזה בדיוק מה שהם אינם רוצים. הם אינם רוצים לבוא אל שולחן הדיונים ללא תנאים, כי אז הם ייאלצו לחזות שצדקנו כאשר אמרנו שסיני דרוש לנו והגדה דרושה לנו ושמקומם של הפלסטינים בעבר־הירדן המזרחי ושאר מדינות ערב. האמת היא שהם מאוד חיוניים להודות בכך, ואפילו להסכים לאיזה ויתור נוסף, אלא שלא נעים להם בגלל הכבוד. כי אצל הערבים, זאת לדעת, לא פועל ההיגיון כמו אצלנו. הם אינם שים אי־רציונליים, משתלבים על נקלה מנימוקים כמו שלמות האדמה הערבית, ההבטחה האלוהית של אללה למאמין, ניו, ועוד, ובקיצור, בגלל נימוקים שאינם לוגיים מעוררים רק גיחוך, הם מוכנים להתפסץ ולחטוף מכות־דגח, ולברוח שוק על ירך, בלי נעליים בחולות הלחי־הים, אבל, וכאן הפרדוקס, היות והם יודעים כמה שהם בלתי־היגיוניים ורגיזים, שנים לא רוצים לחילם בנו, ומתיחמקים מהתמודדות גלויה, גאה, ספור־

פה ליריביה משני הצדדים. וכאשר המיפ־לנה נתונה בסכנה, מתלכדים עסקניה ה־מיקצועיים אוטומטית מסביב לדגל. "נתגבר נם על המהלומה הזאת", הכריז דויד זכאי הישיש בדבר מעמרו של דיין ברחוב התעורר מאוד בשבועות האחרונים. אך במיפלגתו הוא עדיין פרה קדושה. מה גם שהכל הבינו שהריסת דיין בשעה זו עלולה לסלול את הדרך בפני איש כמו אריק שרון, ושהת־פטרות דיין מוכרחה לגרור אחריה את התפטרות גולדה והמשמלה כולה (ראה הנידון).

האם הוא צודק? יריבי שפירא דאגו להדליף את דבריו עוד באותו ערב. למח־רת היום, עם פירסומם בהארץ, אי־אפשר היה עוד לעצור את ההתפתחות. לעי־תוני־העולם הודלף ששפירא כבר התפטר. שפירא הכחיש זאת, אך תחת לחץ עס־קנימיפלגתו נאלץ להציע את התפטרותו לגולדה. גולדה לא יצאה מכלילה לשכנעו להישאר.

כדי להרוויח זמן. הודיע שפירא למוכיר הממשלה שהוא עומד להגיש התפטרות רשמית. רק התערבותה של גולדה ברגע האחרון יכולה למנוע ממנו את הצורך להגיש לה את ההתפטרות רשמית, כפי שנדרש בחוק.

המור הוא שבכל הוויכוח לא שאל אף איש אחד את השאלה הפשוטה: האם שפירא צודק, או לא? ההתייחסות לדברי שפירא היתה אך ורק על־פי קנה־מידה אחד: מה חנוק שגרמו דבריו למיפלגה.

גם כמה משוללי דבריו, בצמרת המיפ־לנה, הודו בשיחות פרטיות שיש להרחיק את גולדה מן השלטון, אחרי מה שאירע. אבל הם רצו לעשות זאת בשקט, אחרי הבחירות — כדי שתדבר לא יפגע במיפלגה ליד הקלפי. דיין עצמו נחשב, בחוגים אלה, כגמור. גם אם יסולק דיין, אין לעשות זאת עכשיו, כשזה מויק ב־קלפי.

כך נוצר המצב המור ששפירא, שהש־מיע הערה שהיא כמעט מובנת מאליה במדינה דמוקרטית. יהיה לפי שעה חשר היחידי שיסבול בגלל מחדלי יום־הכיפורים.

יחסי חוץ

ימים שחורים

באפריקה

בדיוק בימים שבהם חדרה ישראל לראש־שונה לייבשת אפריקה וקרתה בה מאתן צבאי, מסולקת ישראל במהירות ממאח־זה המדינות האחרונות ביבשת.

כל עוד הקיפה תנועת־ההתקוות מדינות מיישנות כמו טוגו, וולטה העילית וניז'ר, היא היתה מכאיבה אך לא קריטית. אך הנסיגה הפכה למפולת כאשר הגיעה ל־מדינות מרכזיות של היבשת, שקיימו ב־עבר יחסי הדוקים עם ישראל. כגון:

● **זאיר** (קונגו). מדינה ששלטה עבר קורס צניחה בישראל, ושקשריה עם ישראל היו הרבה יותר מידרדוטים. זאיר היא אחת משתי המדינות העיקריות של אפריקה השחורה.

● **ג'נריה**, המדינה בעלת האוכלו־סיה הגדולה ביותר ביבשת. מדינת־המפ־לח השנייה. בימי מילחמת־השחרור של ביאפריה, נמנע מישיר־החוק הישראלי מ־לנקוט עמדה פרו־ביאפריה, למרות לחץ דעת־הקהל בישראל, כדי לשמור על יחסי הטובים עם הגנרל גוון, שליט נ־גריה.

● **חבשה**, המדינה שהיתה הקרובה ביותר לישראל באפריקה, ואולי בעולם כולו. ישראלים הצילו את כס־המלוכה של הקיסר היילא סלאסי, כאשר עזרנה הפי־כה נגדו, וישראל חדרה לכל מערכות החיים של ארץ זו, העומדת במאבק קשה עם שכניה המוסלמים.

אין ספק שמסולת זו מתקרבת לשיאה. סגנאל, שליטת הנשיא־המשורר הוא ה־מאניסט בעל שם עולמי ונודע כאחד־ישראל, ניתקה את יחסיה. כן עשתה גאנה. למעשה נותרו בקשרים עם ישראל רק שלוש מדינות אפריקאיות חשובות — חוף השנהב, ליבריה וקניה. קניה היא ארץ־מעבר חשובה לקווי א־יעל.

מחורו של קיסר. מה גרם לניתוח זה? תיקף המפולת מסריח את התסכר הפש־



"עין תחת עין, רגל תחת רגל, יד תחת יד..." (לוי־אנג'לס טיימס)

במידבר העמוק המספק לנו עומק איס־טראטי, אנו נערכים א־טראט, בסבלנות, עקב בצד אגודל, למכה המכרעת. כמובן שאין לדרוש ממנוטמטים אי־רציונליים ורגשניים אלה להבין את עומק המכה שהוכו. רק העולם כולו ואנחנו יודעים שהם הוכו פעם אחת ולתמיד. הם, ה־אומללים, לעולם לא יידעו זאת, על כן ניאלץ להכות בהם עוד ועוד, ועוד, בכל פעם בפעם האחרונה. ושוב יפציע שחר על הרי מוש בערף, ופלדה דוהרת תס־תער, ויאוצץ קוצץ בן קוצץ קוצץ לקצץ, ומוג לבן ייהפך לפטריה שחורה, וטנק ייהפך למדורה בוערת, ומימי היאור יאדימו מדם, הללויה.

עמוס קינו

בייחוד מניות תעשייתיות, אם כי גם ה־מניות תסיננסיות החזירו את רוב הפ־סדיהן.

מה צופן בחובו העתיד, שלאחר המיל־חמה?

נראה שמסתמנות שתי מגמות עיקריות: לטווח הקצר תהיינה עליות הדות במחירי המניות התעשייתיות, בגלל הגברת הייצור והזומנות מישרדי הממשלה, ובייחוד מיש־רדי־הביטחון. לעומת זאת תהיה דריכה במקום, אי עליות מלונות־יחסיית בשערי מניות חברות המקרקעין והבנייה, בשל הירידה בקצב הבנייה שתחול ללא ספק בזמן הקרוב.

בטווח היתר ארוך — שישה חודשים או שנה — צפויה עלייה לכל סוגי ה־מניות, והואיל ונראה שהמשק ייכנס ל־פרוספריטי חדש, כפי שקורה הדבר א־לנו אחרי כל מילחמה.

העצה היעודה לבעל גיירות ערך ב־ימים אלה, היא פשוטה בתכלית: בלי עצבים, ללא התרגשות. כדאי לו לחשוב היטב לפני שהוא מוכר את מניותיו, שמא יצטער על צעד חסון שבוע לאחר מכן.

הבורסה

מי הרוויח במילחמה?

שערי המניות בבורסה נעו בשלושת שבועות המילחמה כבגדנדה.

בשבוע הראשון היתה התייצבות מסויי־מת, ואפילו עליות קלות בשערים. בשבוע השני לא עמדה הסבלנות למרבית הספ־קולנטים, והם "זרקו" את סחורתם לשוק וגרמו לירידות חריפות בשערים. שערי מניות כמו הכשרת היישוב, דיסקונט א־קירור ואספקה ועוד, ירדו בעשר עד שלושים נקודות. מי שעיניו היו בראשו בשבוע השני של המילחמה, ואמנם היו כאלה, לא "זרק" את מניותיו אלא, להי־סך, קנה ואסף כסוון ביצים עובדות את מה שמכרו חבריו העצבניים.

כך קרה שאותם שקנו במקום למכור, יכלו להרוויח מאות, אם לא אלפי לירות, תוך מיספר ימים. השבוע השלישי של המילחמה צויין בעליות שערים חדות. הצטיינו בכך

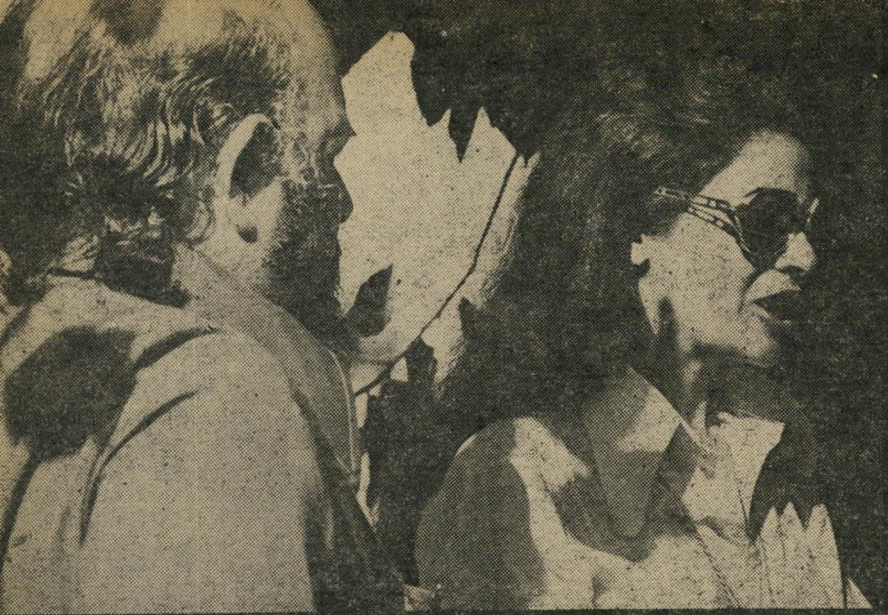
טני, כאילו מועמר קדאפי קנה את חמ־דינות בכסף. גם הכסף הלובי אינו מספיק לרכישה כה רבה. קדאפי לא יכול היה לחלום על קניית הקיסר החבשי, או הנשיא הסנגאלי.

אולם הקיסר רגיש מאוד לאחדות אפ־ריקה, שהוא אחד מיוזמיה ומנהיגיה המר־כרים. הרצון לגבש עמדה כל־אפריקאית הכתיב למדינות שחורות רבות קו של סולידריות עם המדינות האפריקאיות ה־ערביות.

קן זה לא הגיע לקיצוניות, כל עוד לא היתה לערבים נשק תעמולתי יעיל נגד ישראל. אך מאז 1967, הצליחו הערבים, בהצלחה גוברת, לתאר את ישראל כמ־דינת אימפריאליסטית לבנה, שכבשה ב־כוח הנשק שטחים ערביים ומסרבת לחז־ירם.

נראה כי בוועידת־הפיסגה של תבלתי־מודהות באלג'יר, לפני המילחמה, הוסכם בחשאי על ניתוק־יחסים כללי. המיתווה הדרמתית של פירל קאסטר, שניתב ב־מסתיע את יחסי הטובים עם ישראל מיד אחרי הוועידה, היתה אות לבאות.

בכל החזיתות שרר שקט יחסי - גם בחזית אשר בלב תל־אביב



ברצינות: „כן, עבדתי שעות נוספות, כדי שגם החיילים יוכלו לבוא ולאכול בשעות המאוחרות.”

הלאה משם, התמונות היפות, הרומנטיות של איש המדים ואהבתו הגדולה. אבי הוא חייל ברמת־הגולן, וגאולה, החבוקה ב־זרועותיו הבטוחות, היא חברתו הקבועה. הוא קיבל 24 שעות חופשה, והם מטיילים „סתם כך, ללא מטרה, רק בשביל הכיף שלנו.”

תמונה מישפחתית אחרת היא של דודו מן, גיסתו ובתה. הבחור, סגן־מיל, חוזר מאמריקה ביום השני למילחמה. את אש־תו השאיר בבית. „קיבלתי חופשה קצרה, ואחרי שנגמור את המלחמה בכלל אח־זור לאמריקה ללמוד רפואה וטרינרית.”

דיזנגוף לא השתנתה. היא נשארה עדי־לידע נעימה לעיניים.

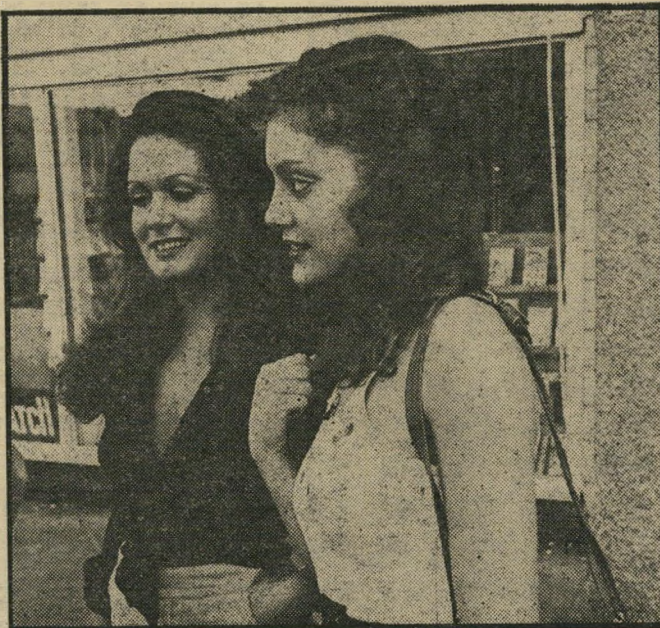


עדנה לב נראתה בחברת ידידתה. היא מופי־עה בפני חיילים פצועים בבתי־חולים.

חנה אהרוני ובעלה שבו מארה־ב עם המטוס הראשון שהסכים להביא אותם לארץ. לאחר סיבוב הופעות ברמה שנגמר בסביבות ארבע לפנות בוקר החליטו השניים להעיף מבט על תל־אביב ועל דיזנגוף.



חיילים בחופשה אבי וגאולה (למע־ממציט את לה), ממציט את החופשה הקצרה בסיור שגרתי בדיזנגוף. דודו מן ומשפחתו (למטה), מהרו לחצות את הרחוב הטואן כדי להגיע לביתם.



הזבניות מזל חן (מימין) ומישליו טבן הן החתיכות ה־קלאסיות של דיזנגוף. לאחר שעבדו בשדה הת־טופה לוד כפקידות מתנדבות, חזרו השניים לעבודתן הקבועה בבוטיק.



לילי שרון מיהרה לעזוב את דיזנגוף ל־פגישה שקבעה עם בעלה אריק שרון.



מישליו, ירוקת־העיניים ושקופת־החולצה: „בשבוע הראשון היה הבוטיק, שאנחנו עובדות בו, סגור. אז התנדבנו לעבוד ב־שדה־התעופה. היינו שם פקידות.” בינ־תיים חזרו החיים למסלולם, הבוטיק נפ־תח. והנערות משוטטות בהפסקת־הצהריים. שלווה פסטורלית עוטפת את היושבים, הממלאים את המסעדות. מספרת צביה, בתו של הצקל אישיכסית: „העבודה נמי־שכה כרגיל. גם כשהיתה האפלה, באו ל־כאן אנשים כימעט כמו ביום רגיל. ב־משך כל המלחמה לא היו תנודות רצי־ניות.”

קחו את דורון קדוש (25). יושב־קבע בכסית שהמלחמה השאירה אותו בקסה. הברנש היה דוגמן. „מה, את לא ראת אותי בעיתונים? יש לי המון תמונות שם!”

כשעמד להצטלם, מתח את מכנסיו ה־קצרצרים, והידק היטב את החגורה ל־מותניו. „עכשיו אני מלצר בדראגסטור.” כשנשאל אם התנדב בימי המלחמה, ענה



יוסי בנאי נראה קצת עייף. הוא חזר מסדרת הופעות לפני חיילים בחרמון. קפץ לרחוב דיזנגוף כדי להגיד בוקר טוב ובינתיים מציץ בהולכים ומשוחח עם חברים ומכרים.

הימים האחרונים של

רמי

כפי שהוא עצמו צילם אותם



רמי במדים, לוגם משקה חם מתוך ספל בטרם יציאה לקרב. אחת מתמונותיו האחרונות של רמי הלפרין ז"ל; שצולמה בימים בהם שהה בחזית הדרום



שניים מחברי מערכת "העולם הזה", שלא גויסו עם פרוץ הי מלחמה, ירדו לסני עם פרוץ הי קרבות. כאשר החלה מיתקפת הגדרה של צה"ל בגיזרה המרכזית של תעלת-סואץ, כדי לי הכשיר את הקרקע להקמת ראשי הגשר בגדה המערבית של התעלה, הצטרפו שניהם ליחידת חילי רגלים משיריית במיסגרת חטיבת שיריון שניהלה קרבות אכזריים בגיזרה זו. על חטיבת זו, שנמסרה חזק גם בקרב הבלימה הגדול שי התנהל נגד המצרים בימים הראי שונים למלחמה, הוטל לאכסח את אחד האגפים של ציר הפרי צה"ל מוד כוחות אויב עריפים מי כמה. בתום הקרבות חזר רק אחד מהם. בכתבה זו מספר כתב "הי עולם הזה", רינו צרור, על ימיו האחרונים של רמי הלפרין, צדם המערכת, עד לרגע נפילתו.

יום חמישי 18 בחודש. תיום ה13 למלחמה. אנחנו בתוך המלחמה. בלי בה של אש תופת המשתוללת מכל העברים בגיזרה המרכזית של תעלת-סואץ. שלושה ימים קודם לכן כבר החלו כוחות צה"ל בגיזרה זו לחצות את התעלה, תפסו והקימו ראשי-גשר בגדה המערבית, אבל בגדה המזרחית עדיין נותרו גם בגיזרה זו כוחות אויב גדולים, המסכנים את ציר התנועה לעבר ראשי-הגשר. הכוח העיקרי של חיל הפלישה המצרי באזור זה מתבצר באזור "החזה הסיניתי". זהו מיתחם ענק של יחידות חי"ר ושיריון שהקימו המצרים בקצת הצפוני של האגם המר, קצת מאחורי מעוזי צה"ל שפלו בידיהם. עסם, לפני מלחמת-ששת-הימים, היתה כאן חוות נסיונות חקלאית. מימי חים סינים, כך מספרים, סיעו כאן למצי



רינו צרור, כתב "העולם הזה" ש" התנדב יחד עם רמי ליחידה הצבאית בה שירת רמי בתקופת שירותו הסדיר. רינו היה לצידו של רמי בחזית עד ליום בר הוא נהרג.

חברים לנשק

שלושה מאנשי יחידתו של רמי, חבריו לנשק, כפי שצולמו על ידו יום לפני שנהרג. התמונה צולמה על הגשר שהקים צה"ל על גבי תעלת-סואץ, באחת משעות הרגיעה במקום. שלושת הידידים היו בתוך המלחמה שפרצה ביום-כיפור ועד להפסקת-האש שמצאה אותם בגדה המערבית.

אבל "החזה הסיניתי" תיכנס לתולדות הי מלחמה הזאת כאחד מסיפורי הקרב הגוי כוחותינו ככר גלחמים עמוק בתוך הי גדה המערבית, אבל הכוח המיצרי שחתי בצר במיתחם "החזה הסיניתי" עומד לנו כמו עצם בגרון. רמי ואני נמצאים עם יחידת שיריון וחרמ"ש (חיל-רגלים מוסע) שעליה הוטל תפקיד לחטתער על התח ולטהר אותה מכוחות אויב.

רים לעשות נסיונות בגיזרה מידבר. עכר שיו לא נותר מהחווה כלום. רק שרידי שני בניינים בשטח חולי ליד פסגה-רכבת.

הקרב נמצא בעיצומו. שיריון גלחם בי שיריון בסוחים קצרים. ארטילריה מהי אד המערבי של התעלה מנחיתה פגזים המחפצים מסביב. השמיים אדומים מאש להבות הטנקים הניצתים בזה אחר זה. דרך מכשירי-הקשר ניתן לשמוע את זע קות הפצועים בכלי הרכב שנפגעו. אימתי מוות מקיפה את הכל. ברגע זה אני רוצה לקלל את הרעיון שהביא אותנו לכאן.

ירדתי עם רמי לסני ביום השלישי למלחמה. שנינו היינו במצב דומה. השי תחרנו משירות סדיר לפני זמן קצר. לא הציבו אותנו עוד ליחידת זמלית. אים שלנו. לכן לא קיבלנו צורקריאז כאשר פרצה המלחמה. אבל ידענו שמי קוסנו שם. החלטנו להצטרף ליחידת הי שיריון בה שירת רמי בסני בתקופת שי רותו הסדיר. עם מדי זית, תרמיל על הגב והמוך חיוכים שופעים באנו אל היחידה שכבר היתה מוכה ושותתת-דם מימי קרבות הבלימה הראשונים.

רמי מתקבל בין החברים כמו הבן האיר בד שחזר לביתו. מכרים לוחצים ידיים. עשרות חיילים ומפקדים טופחים על השי כס: "לעולם אינך מאכזב. רמי. ידענו



בשלושה מיקלעים, שטפו חיילי הפלוגה הממוכנת את חיילי הרגלים המצרים במיתחם, אחרי שהטנקים שטפו דרכו. במשך המלחמה הפך כלי רכב משוריין זה לביתם ומיבצום של הלוחמים.

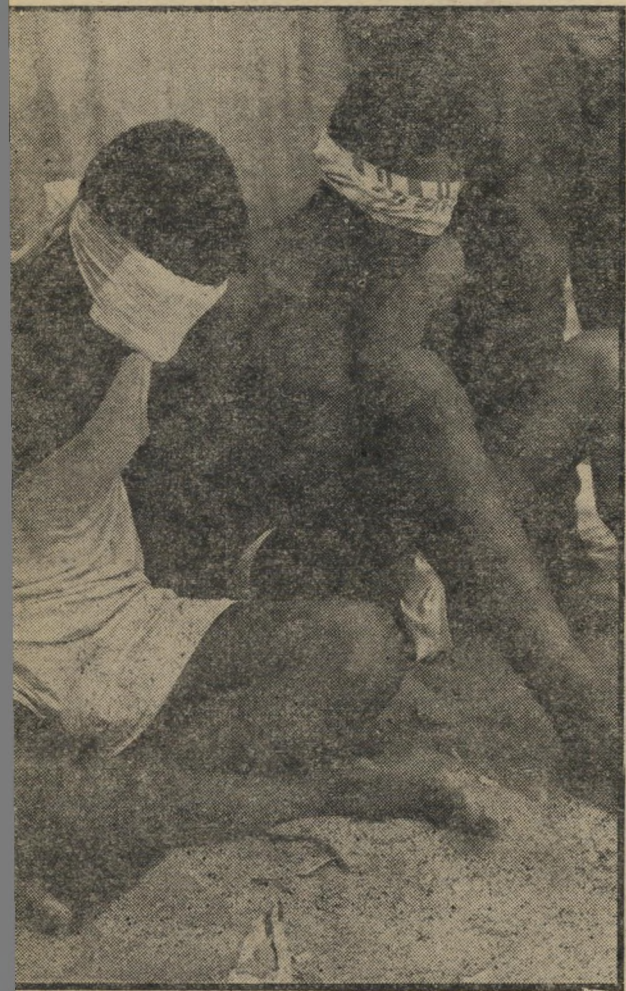
נושאי-גייסות-משורייני יחידתו של רמי, שהשתתף בהסתערות על מיתחם "החזה הסיניתי". מתוך נגמ"ש זה, המצויד

הנגמ"ש האישי

בהסתערות על מיתחם "החזה הסיניתי". מתוך נגמ"ש זה, המצויד



בתוך קו האש: צילום מעל הנגמ"ש כדי הסתערות על מיתחם מצרי בדיונות



שתבוא. ודחילק, יופי שהבאת איתך את המצלמה. צלם אותנו!" רמי לוחץ ידיים עם מפקדיו לשעבר. לפני חודשיים השתחרר משירותו הצבאי וכבר הוא ניצב בפניהם שנית, מוכן לקבל פקודות, למרות שלא גויס. שערותיו שגדלו מעט מאז השיחרור, משמשות נר שא קינאה לחבריו שעדיין נאלצים להסיחפס בחיססות צבאית קצרה.

רמי אינו משתהה. הוא מצלם את כל חבריו אחד אחד. אינו מחסיר איש. "אולי זאת הפעם האחרונה שאני מצטלם," אומר אחד החיילים במרירות. אבל רמי מחייך בדיחות עפות מכל עבר. רמי עונה לכולם בשנינות כשהוא מלווה את דבריו בהמון תנועות ידיים חזקות לכל העברים.

"בוא נחפש מקום לישון," אמר, "צריך להתארגן." אבל החברה מקניטים אותו: "ישנה מספיק שלוש שנים בשירות, בן אדם." "עוד כמה ימים של שינה לא מזיקים אף פעם," הוא עונה.

היחידה מתארגנת בעורף כדי ללקק את הפצעים. רמי מנסה לברר אם יש סיכוי



מראות בעורף

משמאל: אנשי קומנדו מצרים שנתפסו בידי חיילי צה"ל, אחרי שפשטו את מדיהם מעליהם. למעלה מימין: חייל בודד שומר על קבוצה של שבויים מצריים המחפשים מחסה בדיונות החול, מהפגזת הארטילריה של חבריהם מעברה השני של התעלה.

שלושה צילומים שצילם רמי הלפרין בימיו האחרונים בעורף היחידות הלוחמות, כאשר יחידתו טרם נקראה להשתתף בקרבות. מימין: חובשים נושאים פצוע אל מסוק הפינוי. למעלה



(המשך מעמוד 23)

להילחם. "אין אפשרות", אומרים המפקדים, "אולי עוד כמה ימים." נשארו איתם יומיים. שמענו סיפורים עצובים על חברי שנסלו. אחר כך חזרנו לצפון כדי למסור במערכת את התמונות שהספיק רמי לצלם.



אחרי 24 שעות של שהייה בצפון לא יכול היה רמי להמתין עוד. "הסדרים להם אנשים שם למטה", אמר. תחילתה להיסס לרדת משום ששמע כי אחי

הבכור משרת בחזית הצפון. אבל מרגע שנודע לו כי האח משרת ביחידה עורפית לא חשב פעמיים. אמו עוד הסתיקה לתת לו את הדיסקית ששכח בבית הסעם הראשונה. לא סיפרנו לה שלא גויסנו עוד. "רדנו לדרום והצטרפנו ליחידה בה שירת רמי בתקופת שירותו הסדיר. ביום הראשון, ה-14 בחודש, מית סיכוי שנראה את המיליטריה מקרוב. היחידה תיתת צריכה להצטרף לאחד הקרבות בגזרה המרכזית, אבל ברגע האחרון בוטלה התוכנית.

רמי קפץ סנימה. התניע וראה זה פלא: הנגמ"ש תקץ. "יש! יש! צעק רמי כשהסיע את הנגמ"ש אל חפלוגה. כולם עמדו סטרייטה. "נו, הברכה, לציבור! בלי שאלות!" הוא טוקד. "קיבלנו במתנה נגמ"ש, אז תוודו כבר!" ומיד החל לעבוד בהרכבת המיקלעים. בהטענת תחמושת, בניקוי, שיסוף והכנת הנגמ"ש לקרב.

עוד באותו יום יצא רמי בנגמ"ש לאסוף גופות משהד הקרב שנישט ליד "החזה הסיני". אינו חושש ממאום. עם המצלמה הוא הולך ושב מתחנת האיסוף לשטח הקרבות, אוסף סצונות ומובילם במהירות למקום העזרה הרפואית. מאוחר בלילה חזר עייף, מאובק, עיניו אדומות. "בבוקר יוצאים", לוחש אחד החברים. "אני יודע", משיב לו רמי, "עכשיו

הנני לישון". הלך לישון, אבל לא לפני שסען גליל תמונות חדש במצלמה. יום שני בבוקר. עולים על הנגמ"שים. עד לתווה רמי מצלם וצוחק. "אני הולך לעבור את התעלה", הוא מכריז, "הבטחתי להביא תמונות מהצד השני". טור חשיריון יוצא לדרך. הנגמ"שים נצמדים לסלוגת הסנקים חשיכת לגדר. רמי ניצב ליד המיקלע בנגמ"ש, תמיר, בוטח, שופע חיוכים גם במצבים הקשים ביותר. "רמי, תן תמונה!" צועקים לעברו מכל צד. והוא מצלם ללא הרף, הכל. דיוקנות, סנקים, מטוסים צוללים, התפר צצות פגז בקירבתו, חלל מצרי, סצונות. הכל. וסתאום אנהנו בתוך הקרב. שיריון נלחם בשיריון. פגזים מתעופפים בשריקה. שרוקות של פחד לפני רעם ההתפוצצות. אי אפשר לדעת מאיפה ינחת פגז. מקבלים סקודה להיצמד לתולדות חול בשטח הדיונות. בינתיים היחידה שלנו מחוץ לקו האש הראשון. אנהנו צריכים להמתין עד שהסנקים יגמרו לשטוף את המיתחם לפני שתבוא ההסתערות.

לירות



ולצלם!

אבל אי אפשר לנוח. קצין תצפית קדמי של האויב כנראה גילה אותנו.

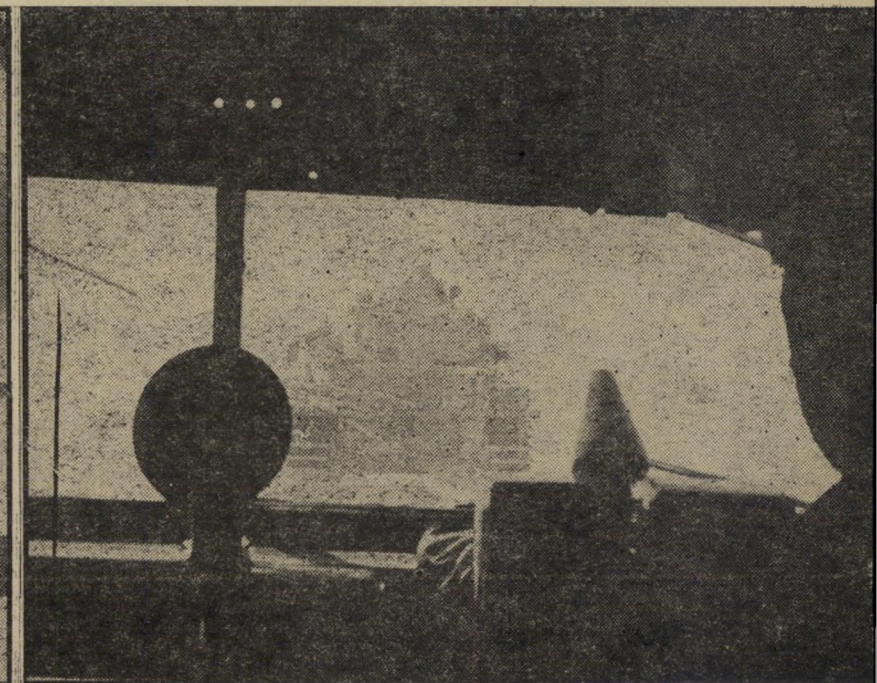
מפגזים אותנו. אנהנו מחליפים עמדות לשני שמדריעים לנו כי בקרב הזה כבר לא נחיה. מחזירים אותנו אחורנית. ושוב חול"ס יומיים של פחד, של תסילה וחששות. הצות של יום רביעי. במכשיר הקשר מגיעה קריאה לעזרה. סצונות נלכדו בשדה הקרב וצריך לחלצם. רמי אינו מהסס. הוא יוצא עם הנגמ"ש. לילה אפל. ביצת טובעניות מאיימת על הרכב. אש קורעים את החשיכה. סצנות תאורה מבליחות מלמעלה וחושפות אותנו לאש היאייב. הרעמים הנשמעים לדינו מבשרים כי גילו אותנו. רמי יוצא להושיט עזרה לפצועים. בלב סקנן החשש שאולי עלול לקרות משחו נורא. כל הזמן מחזיקים אצבעות לרמי. "שתהיה חזק רמי. חזק ואמץ". אחרי שעה נשמע קולו במכשיר הקשר, בוטח ואמץ: "ביצעתי את המשימה". המס. הורה לו להישאר מאחור ללילה. חבל להסתכן. יום חמישי. השעה חמש ושלושים בבוקר.

אנהנו מסתערים. רמי עדיין בנגמ"ש מאחר. אינו מרשה להשתתף בקרב. מאחורי הסנקים העטים על "החזה הסיני" מטהרים הנגמ"שים את האזור מיחידות חי"ר מצריות. הכוח נתקל בחומת אש עזה. מספר סנקים שלנו נסגעים. המפקד סוקד לסגת מעט להתארגנות עד לתקיפה



הגשר אל ראשי הגשר

סנק (משמאל) דוהר על גשר הדוב רות הראשון שהוקם על התעלה, אל ראשי הגשר בגדה המערבית. מימין נראית הגדה המערבית, המיצרית של התעלה.

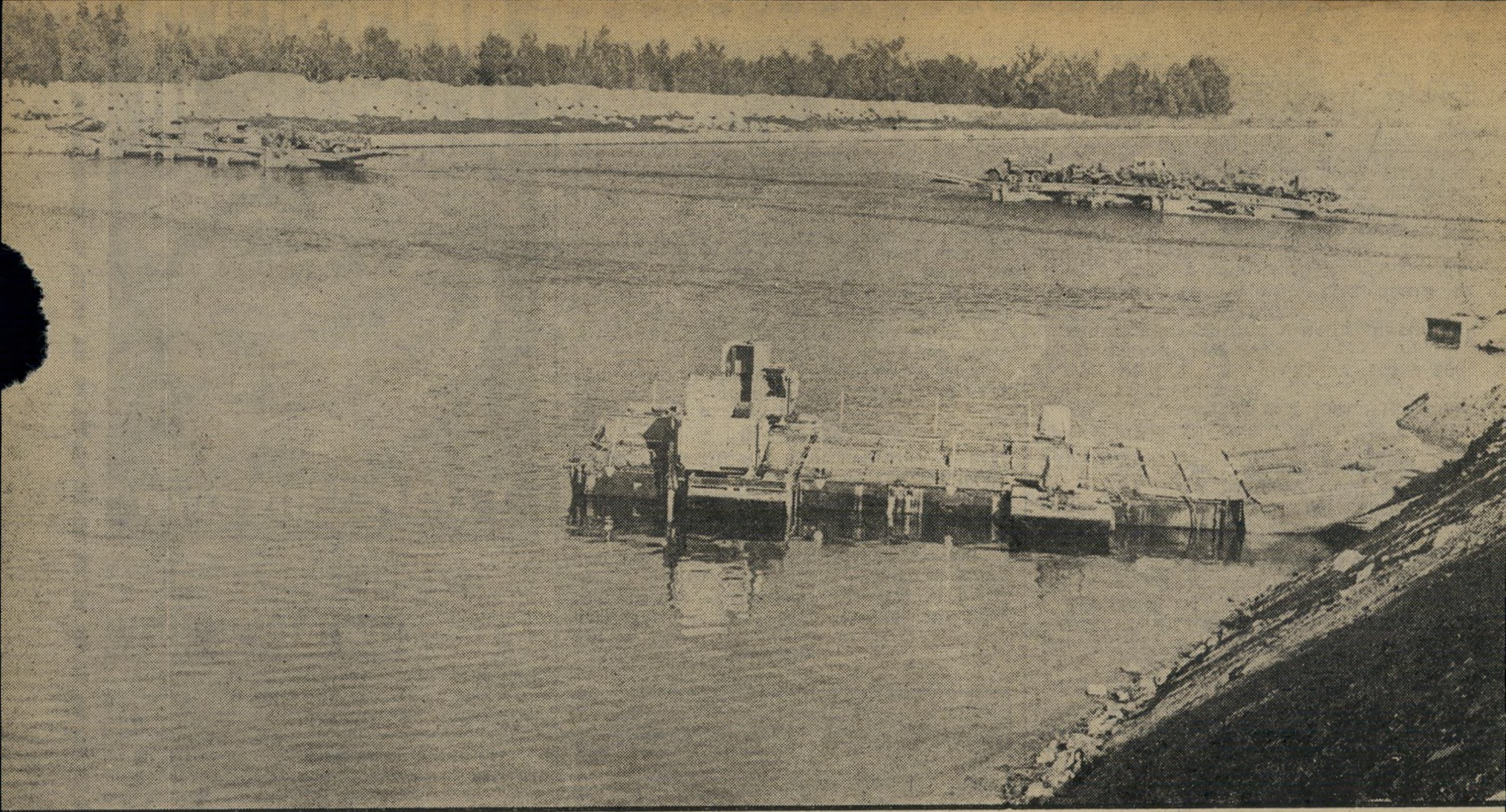


האויב

גופתו של איש שיריון מצרי בחולות סיני כפי שצולמה על ידי רמי מעל הנגמ"ש בו לחם. היתה זו הגופה היחידה אותה צילם. את מרבית צילומיו הקדיש דווקא להבעות האנשים בקרב, ניסה לקלוט את הרגשותיהם בהבעותיהם.

מבעד לחלון

של כלי רכב משוריין, צילם רמי את אחד הסנקים של יחידתו בדרך אל הקרב. את רוב התמונות שלו צילם רמי בהפסקות שבין קרב לקרב, תוך כדי החלפת שרשרות במיקלע של הנגמ"ש.



הצליחה הגדולה

דוברות משיטות כלי רכב של צה"ל לגדה המערבית של תעלת סואץ. במרכז התעלה נראית דוברת המשיטה מספר משאיות בעוד בגדה המערבית פורקת דוברת שניה טנק ומשאיות נוספות. בחלק הקדמי של התמונה ניתן לראות דוברת שלישית, ריקה, ממתינה

לכלי הרכב להעברה. הגדה המצרית מכוסה בערימות של גושי אבן שהערימו שם המצרים כטוללות מגן מפני ניסיון צליחה של צה"ל. בשלב בו הוקם רק גשר אחד על פני התעלה, סייעו הדוברות להעברה המהירה של כלי הרכב האחרים, לגדה המערבית של התעלה, עד שהוקמו על התעלה שני גשרים נוספים שסייעו למעבר הכוחות הלוחמים ולאספקה.

תי. הסתבר, כי ניצל הסוגה כדי לקפוץ אל הגשר, לגעת במים ולצלם כמה תמונות של הצליחה.

מתכוננים להסתערות שניה. הפעם רמי איתנו. רמי צועק באירוניה: "לכל כדור יש כתובת, או שתדע..." ולאחר מכן מוסיף: "בששת-הימים נהרג צלם של הלייף. אחר-כך פירסמו את התמונות שהיו במצ"למה שלו. תזכור את זה, נכון?" מסתערים בעקבות הטנקים.

בתחילה האש חזקה. אך עד מהרה הולך כוח ההתנגדות של האויב ונחלש.

רק מעט יריות מושק קל מפרות את הדמי מה. לפתע מופיעים מטוסי אויב מעלינו. שבעה במספר. חגים במעגל. מתכוננים לצלול. אש מכל הכלים נורית לעברם. רמי יורה גם הוא ופוצח בשיר: "יש לי יום חג."

הידיים מויעות. ויעה קרה של פחד מכסה את המצח. רמי מנסה לצלם. מיד מופיעים מטוסים שלנו והבריחו את האויב. "החזה הסיני" כמעט בדינה. עוד סיבוב קצר ליד התעלות ואש נורית לעבר הנגמ"ש של רמי.

"אחד נפגע, מוסרים בקשר. מי זה?"

"המקצועי, עונים.

חוזרים להתארגנות. הראש מזדקן. נוש' כים את השפתיים בכאב שלא לפרוץ בי בכי. הזעם מכסה את הפנים.

רמי נהרג. בנגמ"ש שלו נשארו המצ"למה וסרטי הצילום שצילם.

בדרך חזרה מבקש חבר של רמי: "אם תכתוב עליו — אל תכתוב קינה, אל תכתוב הספד... הוא היה כזה מין... אין מילים... כזה אחד על הכיפאק..."



שבוי

טייס עיראקי של מטוס האנטר שהפציץ את כוחו חינו בסיני והופל, הוא נלקח בשבי ועיניו נקשרו בפלגלית המשמשת את החיילים, לניקוי רובים. אחת התמונות שצילם רמי עוד בימים הראשונים של המלחמה.

השניה. מטוסי חיל-האוויר שלנו מפציצים את "החזה הסיני". מבעד לרעם ההפגזות גשמע קולו של רמי בקשר: "בוקר טוב. חושבים למות לבד או יחד אתי?"

המט. פוקד עליו להישאר מאחור. רמי מתעקש: "בשביל מה באתי? אני רוצה לצלם את הקרב." נעתרים לבקשתו. רמי מצטרף לכוח המטהר. המצלמה ליד עיניו והוא יורה ומצלם, מצלם ויורה.

מהנגמ"ש שלו הוא צועק לעברנו: "הייתי בצד השני." קריאות התדהמה גבוהות על רעש התותחים. רמי עונה שליו: "הבטחתי להביא תמונות ליד חמים? קיימתי."



אבירי הלב

זה השם שהעניקו החיילים לחיילי הנדסה מגדודי הגישור שהקימו את הגשרים על התעלה למעבר הטנקים. אלה ניצבו במשך ימים ולילות ירצופים על הגשר, נתונים להפגזה ארטילרית קטלנית,

איפשרו את המעבר על הגשר בכל התנאים. בתמונה נראים שניים מחיילי ההנדסה צופים במעבר טנק על הגשר. מעל החייל היושב משמאל ניתן להבחין אפילו ברמזור שהוצב במקום כדי להסדיר את התנועה. הרבה שזרמה על גשר הדוברות למצריים.



מאת אורי אבנרי

25 - 23 באוקטובר 1973

שלוש שערוריות

חייתי חבר-הכנסת היחיד שהצביע נגד הצעת-החוק לדחיית הבחירות. עשיתי זאת בגלל שלושה טעמים:
● החלטתו להשביח את הכנסת הנוכחית עד אחרי הבחירות,
● דחיית הבחירות עצמה למועד מאוחר מדי,
● אי-הענקת זכות-הבחירה לבני 18 עד 16 ורבע, בניגודם לחילוי צה"ל שלחמו במלחמה.
על שלושה מישורים אלה ניחתתי את המאבק, תחילה לבדי, ולאחר מכן בעזרת כמה שותפים שחצו טרפו אלי בחציפה, אך לא בהצבעה.

שילטון

הבעת הישראלית

את הדגש העיקרי שמתי על השערוריה הראשונה. היא חועלמה בכל העיתונות. הצעת-החוק לדחיית הבחירות חוגשה בשם ח"כים פרטיים. הצעתו לחסירה מסדר-היום, וסימית את דברי בדרשה נמרצת:
אורי אבנרי: ...יש להפסיק מיד את סגרת הכנסת. לא ייתכן שבמים גורליים אלה, כאשר בכל יום מתקבלות הכרעות חשובות, תימצא הכנסת בסגרת. יהיה תאריך הבחירות כאשר יהיה, יש לשים מיד קץ לסגרת הכנסת. יש לפתוח בשבוע הבא מושב סדיר — בלתי-רגיל, אך סדיר — של הכנסת. תוצאת דרישה זו היתה מעניינת. בהצעת-החוק המקורית לא הוזכרה נקודה זו, למרות שהיה ברור שאין כוונה לכנס את הכנסת. כשהוצעה השולחן הכנסת, לקריאה ראשונה, הוכנס בה סעיף חדש. הוא קבע שהכנסת נשארת במגרה, ושניתן לכנסה רק על פי דרישת הממשלה, או על פי דרישת 30 חברי-כנסת.

פתחתי את נאומי בקריאה הראשונה בנקודה זו: **אורי אבנרי:** הצעת-החוק הזאת היא שערוריה שאין כדוגמתה, ואני מציע להחזיר אותה למי שצריך להחזירה. פירושיה של הצעת-החוק, כמו שהיא מונחת לפנינו, הוא ביטול המישטר הפרלמנטרי התקין. אילו היתה קיימת בארץ חוקה, היינו יכולים לפנות לבית-המשפט העליון. ובית-המשפט העליון היה מכריז שהצעת-החוק בטלה מכל וכל, באשר היא סותרת את יסודות החוקה.

הכנסת יצאה לפגרה ביום 25.7.73. לפי הצעת-החוק, לא תקיים הכנסת ישיבה סדירה לפחות עד שלושה שבועות אחרי הבחירות, כלומר בסוף ינואר. פירוש הדבר: במשך שישה חדשים ויותר אין בישראל מישטר פרלמנטרי תקין.

מה אמרת הצעת החוק בסעיף 3(ב)? את הכנסת הזאת ניתן לכנס רק בשתי דרכים: או על-פי דרישת הממשלה, או על-פי דרישת שלושים חברי-כנסת — כלומר, רק על-פי דרישת הליכוד הימני.

כל מחנה-השלום הישראלי לא יוכל להעלות עניין לדיון. לא יוכל להגיש שאלתה. לא יוכל לקבל חשבה, לא יוכל לדרוש בירור, לא יוכל להעלות הצעה לסדר-היום בשום נושא המטריד היום את המוני המדינה. חכרנו עד חיום את הבעת הסורי ואת הבעת העיראקי. חיום אנתנו מכירים מישטר של הבעת הישראלי — בדר-עופר-תמיר. רק הממשלה הליכודי אימני יכולים לכנס ישיבת כל הכנסת. הכנסת כוללת תחלה ורלמנט של דימוקרטיות-עממיות.

מי שמציע לדחות בחירות — חייב להצמיד את ההצעה הזאת לזינוס הכנסת, לדחותה כי כנסת לעבודה תקינה. זה כזו דימוקרטית יסודית או בחירות מיד, תוך ימים, או כינוס הכניס סת מיד למושב סדיר.

גוצר מצב בלתי-פרלמנטרי, אנטי-פרלמנטרי דווקא בשבועות הגורליים ביותר של המדינה, כשהכרעות גור-ליות יתקבלו על-ידי הממשלה, הכרעות העלולות לקבוע

את גורל המדינה לשנים ולדורות. הייתכן שבתקופה זאת לא תהיה הכנסת קיימת. לא היה פרלמנט אמיתי בישראל, אלא רק גוף שהממשלה או הליכוד יקראו אותו לדיון מטעם לפעם, כדי לאשר נאומים של ראש-הממשלה ולשמוע נאומים של בגין? וזוהי שערוריה שאין כדוגמתה. יום-יום, שעה-שעה, נקבעים דברים גורליים. גודע עכשיו ששר-המישטרים יעקב משעון פירא איים לחת-פטר מתפקידו. האם הכנסת לא תגיב על דבר כזה? האם זה לא יבורר בכנסת?

שמעתי אתמול נאום אינפנטילי של שר-הביטחון. אין לי הגדרה אחת: זה היה נאום אינפנטילי. אני יכול רק לומר שאילו הייתי משה דיין — לא הייתי מראה את פרצופי בטלויזיה במשך זמן רב. הייתכן שהכנסת לא תגיב? האם אין זה מעניין את הכנסת? האם זה לא יידון בכנסת? האם הכנסת לא תהיה קיימת בתקופה כזאת? יש חוקים רגילים שצריכים להתקבל: מה עם שר-המישטרים? מה עם זכויותיהם? אף-יוראח! דברים עומדים על סף-הדמיון של המדינה. גם דברים הקשורים במלחמה, גם דברים רגילים. כל זה לא יובא לכנסת? כל זה ייעשה בלי הכנסת? או יידחה לחודשים?

לא במקרה זיכרתי על בדר-עופר-תמיר. כי הפעם צורף גם שמואל תמיר לקנונייה של בדר-עופר, ושמו התנוסס על הצעת-החוק. יחד עימם. בחודמנות זו זכתה הכנסת לשמוע את הנאום הקרי אליציוני הראשון של תמיר. הוא קם להגן על הצעת-החוק. שאלתיו בקריאה-ביניים איך שם את שמו על הצעתו שבאה להשביח את הכנסת, והוא: ענה באותם גימוקים כמו אברלח עופר: שהממשלה או הליכוד יוכלו לכנס את הכנסת מפעם לפעם, שדרושה פשרה, שזה לא נורא.

נדמה לי שזוהו אות לבאות.



האם יוכלו להצביע?

הגשתי הסתייגות לסעיף זה, בדרישה לכנס את הכנסת מיד לעבודה תקינה. הצביעו בעדה כמה ח"כים, ביניהם גדעון האוור. הרוב המכריע הצביע נגדה. לאחר מכן נתקבל הסעיף להשבת הכנסת ב-64 קולות נגד 1 — קול: שלי בלבד. אפילו שמואל מיקוניס אמר שלא נורא שאין כנסת.

פירוש הדבר שאין עוד כל אפשרות להגיש שאלות. השאלות הבעיות המנסרות בציבור — לגבי המחלל הביטחוני המחריד, לגבי המשא-ומתן לשלום, ועוד ועוד — אי-אפשר יהיה לתבוע עליהן תשובה, וחממי שלח לא תצטרך לענות עליהן בכנסת.

מאז בחירת הכנסת הראשונה בינואר 1949, בעי-צומח של מילחמת-העצמאות, לא היה מצב כזה בישי-ראל.

לסלק את

פושטי הרגל

נקודת-המחלוקת השנייה נגעה למועד הבחירות. בימי המלחמה תמכתי בדרישה שצריכים לדחות את הבחירות לכמה חודשים. אולם המאורעות שלאחר מכן שינו את דעתי. הצעתי לקיים את הבחירות בהקדם האפשרי, בסוף נובמבר.

הצעתנו לחסיר מסדר-היום את הצעת-החוק כי קריאה טרומית, הסברתי זאת בקיצור כך: **אורי אבנרי:** אני מציע שהסיעות יגישו חום הצעת חוק חדשה. עם תאריך הרבת יותר מוקדם. אני חושב כך לאור שלושה טעמים עיקריים: (1) הממשלה עומדת בפני הכרעות חשובות ונהירות, הכרעות שיקבעו את גורל המדינה לשנים רבות. יש תח-לטס בין-לאומית לכניסה למשא-ומתן לשלום. ויש צורך שממשלה אמينة. עם מנדט ברור, תיכנס למשא-ומתן זה.

זהו גימוק חשוב להקדמת הבחירות ככל האפשר.

(2) הממשלה הנוכחית והכנסת הנוכחית אחראיות למחללים חסלטיים ואחרים של השנים האחרונות והימים האחרונים. חשוב שתיתכן לציבור האפשרות לבחור בכנסת חדשה ובממשלה חדשה בהקדם האפשרי, גם מבחינת ההרכב פוליטי וגם מבחינת ההרכב האישי.

(3) ייתכן שבנישה זו אני נמצא בסירה אחת עם סיעות הליכוד הימני. אבל בעוד שהליכוד הימני סבור, כנראה, שכתוצאה מהמלחמה נמצא מחנה הסיפוח בעליה. אני משוכנע ובטוח שגבורי בציבור הגעועים לשלום, ושי-מחנה-השלום ייכנס לבחירות האלה בביטחון רב.

מנחם בגין: מי הוא מחנה-השלום לפי דעתך, ומחו הכוח החדש?
אורי אבנרי: מחנה השלום, לפי ההגדרה שלי, גדול יותר מהכוח החדש. הוא נמצא ברוב המפלגות. אבל הסיטה שלנו הוא חזון-החץ שלו.

למחרת היום, בקריאה הראשונה, חסברתי את עמדתנו בצורה מפורטת יותר:
אורי אבנרי: ...אדוני היושבי-ראש, לבעיית דחיית הבחירות יש שתי פנים.

מצד אחד, כשצריכות להתקבל הכרעות גורליות, אין זה בריא שיש ממשלה העומדת בפני בחירות בעוד חוד-שיים-שלושה. הדבר ימשך אתמלה לא-יסקלת החלטות חשובות. כגון הכניסה למשא-ומתן להסדר-שלום. שיקול זה היה יכול להצדיק את הערעון לדחות את הבחירות לתקופה ארוכה, להציישנה או לשנה, ואני מודה שכך חשבתי ברגע הראשון, לפני שבוע.

אולם חשוב יותר הנימוק הנגדי. **המנחם של ממשלה זו תם. המנחם של בני סת זו — תם. הממשלה הזאת מורכבת מאנשי שים פרשנים, מכל הבחינות, פושטי-רגל כושי לים פוליטיים, ופושטי-רגל בטחוניים. האשמות כבדות ביותר — פוליטיות וצבאיות — רוכצות לפתח הממשלה הזאת, ולפתח הכנסת האחר-ראית לממשלה הזאת.**

איום ההתפטרות של שר-המישטרים מצביע על הדרך הנכונה במדינה מסודרת. לא רק שר-הביטחון צריך להתי-פטר אחרי מה שקרה. זה דבר מובן מאליו. שאחרי מחלל כוח שר-הביטחון צריך להתפטר. אך מבחינה דמוקרטית הממשלה כולה היתה מתפטרת.

יש לקיים את הבחירות בהקדם האפשרי. כנסת חדשה, שאינה נושאת באחריות למה שנעשה בשנים האחרונות, תיבחר על-ידי הציבור. יכריע הציבור כפי שיכריע, יבחר הציבור כפי שיבחר.

אדוני היושבי-ראש, אינני מאמין — ואני אומר זאת בפה מלא — שיש צורך טכני כדי חיית הבחירות בחודשים ומועדה.

יש מומחים. המומחים שייכים למיניסטריונים. המיניס-טריונים שייכים למפלגות. למערך ולמפלגה יש אינטרס לדחות את הבחירות. אילו רצו הממשלה והמפלגות העיקריות לקיים את הבחירות תוך חודש — היו מתקיימות הבחירות תוך חודש. שום מכשול לא היה מונע דבר זה. נכון, העם מגויס. אך האם ארצות-הברית לא קיימה בחירות ב-1944, בשיאה של מלחמת-עולם, כאשר מיליוני בוחרים אמריקאים היו מעבר לים. בעיצומם של קרבות? צה"ל הוכיח בימים אלה את יכולתו המוסלית בהדיפת שתי התקפות-חץ. האם איננו סומכים עליו שיוכל לבצע בחירות? בתקופה של הפסקת-אש אפשר לקיים את הב-חירות ביהירות כסדרן. אפילו בקוים הקדמיים ביותר. האם האנשים בצה"ל מנותקים היום מן המדינה? האם אינם יודעים מה נעשה במדינה?

יש להם דיעות לגבי מי שאחראי על מה שקרה. מי שולקח היום טרמפיטס בדרך מת-לאביב לירושלים. שומע מה חושבים החיילים. אין שום מניעה לקיום הבחירות בהקדם. לא טכנית וגם לא עניינית.

דפיכר, אדוני היושבי-ראש, אני סבור שאין שום צורך לדחות את הבחירות ל-11 בדצמבר. אני מאמין גם שיש כוונה אמיתית לקיים אותן בדצמבר. אני בטוח שתהיה עוד דחייה. לא מי סיבות טכניות אמיתיות, כי אם מסיבות טכ-ניות מדומות, מסיבות אמיתיות שאינן טכניות.

זכות בחירה

לחיילים הצעירים

ההסתייגות השלישית שלי נועדה להבטחת זכות-הבחירה לכל חיילי צה"ל.

אין, בעיני, עוול מחפיר יותר מאשר מצב שבו נדרש בן 18 ושבעה לחרג את נפשו למען המדינה, מבלי שתי-נתן לו הזכות לבחור בממשלת המדינה הזאת.

פינסק-הבוחרים נסגר בחודש ספטמבר. כל מי שי-מלא לו 18 לאחר מכן, אינו יכול לבחור.

אמרת על כך בקריאה הראשונה: **אורי אבנרי:** ...החוק מזה, אדוני היושבי-ראש, אני חושב שיש להעניק זכות-בחירה לכל המגויסים, ולכל אדם שגייע לגיל 18 עד האחד בינואר 1974.

אני רואה כאן שום בעייה. בעיני שז מחי-שבים אלקטרוניים, מנוחך למעון שאי-אפשר לחבין פינסקי בוחרים נוספים, של הבוחרים הצעירים האלה. ליד פינסק-הבוחרים הרגלי כי-בז קלפי יהיה מונח פינסק-מיזקואים של בני 18.

מה הבעיית? האם אנחנו חיים במאה ה-18? האם יושבים לבלרים ומעתיקים ביד? חוך דקות יעלה מחשב אלקטרוני את אלפי השמות האלה! **שנית, יש לקיים בחירות בכל מקום בו מצויים חיילים, דהיינו — גם בבתי-החולים.**

הגשתי הסתייגות, בה דרשתי להעניק זכות-בחירה לכל חייל מגויס, גם אם שמו אינו כלול בפינסק-הבוחרים, ולכל אדם שמלא לו 18 ביום-הבחירות. כמה ח"כים הצביעו בעד הסתייגות זו, אך היא נד-

"עוד לא יבש הדם, עוד לא נדמו התותחים, והנה נפתחה מילחמת היהודים..."

והנה נפתחה מילחמת היהודים...

וחתונה היחידה היעילה לכל גבול הוא צבא-ההגנה, שחופה דווקא במלחמה זו את גדולתו ואת כושרו. למרות המחללים, למרות ההפתעה המוחלטת שהשיג האויב, למרות המאסות העצומות של אדם ופלדה שהושלכו נגד קוויס דלילים — בלם צבא זה את ההתקפה אחרי כמה קילומטרים ספורים, וחדף אותו ברוב הגזרות אל מעבר לנקודת-המוצא.

אבל גח"ל ממשיך בשלו, כאילו לא קרה דבר. בגלל דיבורים אלה, של גח"ל ושל גוריו במערך, ביזבזו את פירות הניצחון העצום שנחלנו ב-1967. במקום לפתח יוזמת-שלום ישראלית נועזת כאשר חיינו בשיא כוחנו, כאשר שלטנו במצב, כאשר



חיילי צה"ל רואים את מי האגם המר

הנדעת ראשי-הממשלה בכנסת על הפסקת-האש לא הצטיינה ברוח חדשה או בגישה חדשה. גולדה רמות שהסכימה להפסקת-האש בעיקר מתוך היענות לאמריקאים, וכדי לקבל נשק אמריקאי. היא גם קבעה שישראל לא תחזור לעולם לגבולות ה-4 ביוני.

הוויכוח שבא בעיקבות ההודעה היה מעין פתיחה לוויכוח הגדול, העומד להסעיר את המדינה בחודשים הקרובים, ושיגיע לשיאו במלחמת-הבחיירות.

דוברי הליכוד הימני — מנחם בגין, אלימלך רימלט ושמואל תמיר — התנגדו להפסקת-האש. שללו מראש כל אפשרות של שלום וחזרו על סיסמאות ארץ-ישראל השלמה.

נותר לנו להשמיע ולבסס את הגישה האחרת — האלטרנטיבה לקו הממשלה ולקו הליכוד הימני.

אמרתי את הדברים הבאים:
כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה.
עוד לא יבש הדם, עוד לא נדמו התותחים, עוד לא תמו ימי-השיבה של המישפחות השכולות, והנה נפתחה מלחמת היהודים.
אתמול, בטרם נסתיימו כל הקרבות, שמעו חיילי צה"ל במוצבים ובמעוזים את התקפת-המחץ של הליכוד הימני. בן רגע, ללא מעבר, הפכה מלחמת-יום-הכיפורים למלחמת-הבחיירות.

הודעת הליכוד גינתה את ממשלת ישראל על כי נענתה לקריאה להפסקת-האש.

נהרות של דם

אדוני היושב-ראש, רק מי שחיה חייל קרבי בסערת מלחמה יכול לחוש את מלוא משמעותה של הפסקת-האש. את השימחה והאושר בלב החייל, שעמד ימים ולילות בקרבי-דמים, ונשאר חי. את אנה-ההקלה האינוסופית של האמהות והאבות, הרעיות וחבנים, שחרדו במשך 17 ימים ארוכים לגורל יקיריהם.

מי העז להתנגד להפסקת-האש? ולשם מה? למען איזו מטרה מקודשת?
דובר הליכוד הימני אמר זאת היום בפירוש: „נמנעה מצה"ל הכרעה צבאית, שפירושה גם הכרעה מדינית.”

איזו הכרעה צבאית? אילו נמשכה המלחמה, ובנחרות של דם היינו מצליחים להשמיד את כוח האויב — אז מה? האם זה היה מקרב את השלום אף במילימטר אחד?

לפני שש שנים השמדנו שלושה צבאות ערביים, כבשנו שטחים עצומים, השגנו הכרעה צבאית שאין רבות כמות בתולדות העמים — האם זה קירב את השלום?

האם בשביל זה היה צורך לשפוך דם נוסף? לשלל מישפחות נוספות? כדי

גבול הביטחון היחיד

חיינו בני-חורין ובעלי כל האופציות — עמדנו ללא נוע, בחמצנו חודמנות היסטורית ועסקנו בסיוע וזחל.

בנפש חפצה ובלב שלם

אדוני היושב-ראש, עכשיו יש לנו שוב חודמנות היסטורית. האקלים הבינלאומי נוח להסדר. הערבים נזכרו לדעת שאפילו בחתקת-פתע מוחצת אין בכוחם להשמיד את ישראל. הם טוענים שכבודם חוזר להם בשדה הקרב, ואולי זה מאפשר למנהיגיהם לבוא אל שולחן-האיונים ולנהל משאומתן תוך עמדה פרגנית יותר.

דבריה של הגברת מאיר חיוס היו רחוקים מלספק אותנו. חיינו רוצים לשמוע נימה חיובית יותר, תוכנית ברורה יותר.

אולם חיוס אסתפק בכמה דברים חיוביים.

קודם כל, אני מברך את הממשלה על הסכמתה להפסקת-האש, על פי החלטת מועצת-הביטחון.

הצעד הבא צריך להיות: החלפת שבויים. אני רוצה לפנות כאן אל ממשלות מצריים וסוריות, שיבינו את הרגישות העצומה שיש לכולנו לנושא זה. החזרת השבויים מיד, תוך ימים מעטים, תתרום חרבה לחכשרת חלכבות לחידברות ולהסדר. העם שעמד במלחמה זו, בגבורה עילאית, מצפה עתה מן הממשלה שתיכנס למשאומתן בנפש חפצה ובלב שלם, שתציג תוכנית-שלום סבירה שכל העמים, ובכלל זה העם הפלסטיני, יוכלו להיות עומה בכבוד ובביטחון.

הבה יגיש למשאומתן, לא כתגרו הקונה סחורה, אלא כאומן היוצר את יצירתי-חיוו — השלום. כדי שמלחמת זו, שאת זוועותיה חיונו בעיינו, תחיה האחרונה.

בתום הוויכוח הגשנו את הצעת-הסיוע הבאה מטעם סיעת מרי (העולם הזה — כוח חדש):
„הכנסת מקרמת בכרחה את הפסקת-האש, כצעד לקראת שלום אמתי.”

הדבר כימעט ולא ייאמן — אבל הצעה זו נדחתה בתצבעה ברוב גדול. בעדה הצביעו מילבדי, רק שמואל מיקונים ושלום כחן. נגדה הצביע כל הליכוד הימני, גולדה מאיר וכמה מאנשי המערך. רוב אנשי המערך נמנעו מהצבעה.

הצבעתי נגד הצעות הליכוד הימני ורקית. והם נדחו.

הצעת-הסיוע של המערך אמרה: „הכנסת רושמת לסניח את דברי ראשי-הממשלה.” הליכוד הימני הצביע נגדה. כל הקואליציה, אגודת-ישראל ומיקונים הצביעו בעדה. אני לא הצבעתי בעדה בגלל הודעת גולדה מאיר. כתנאי מוקדם לכל משאומתן. שישראל לא תחזור לעולם לגבולות ה-4 ביוני. גם לא אחרי שיושג שלום יציב ואמין. לא הצבעתי נגדה. כדי שתדבר לא יתפרש, תלילה, כחתנגדות להחלטה לקבל את הפסקת-האש. לכן נמנעתי מהצבעה.

להשמיד עוד טאנקים? כל טאנק שנשמיד, כעבור שבועיים-שלושה יבוא במקומו טאנק סובייטי חדש. אבל כל צעיר הנופל בקרב, אין לו תחליף.

אליל העומק האיסטראטי

אדוני היושב-ראש, אפשר רק לתמוך לנוכח אנשים, העומדים חיוס על הבמה ונואמים נאומים מלפני שש, ארבע ושלוש שנים, כאילו לא קרה כלום, כאילו לא הופרכו כל דבריהם, עד האחרון שבהם. ואולי נאלצים נואמים אלה לחזור על עצמם ועל דבריהם המופרכים, כדי להצדיק את נאומיהם שגורו את ממשלת ישראל לקו. נוקשה, הרחיק-אסון.

ברבות הימים למדו על גופם במלחמה זו שאין תחליף לשלום. לא קווי-אמים, ולא ביצורים, ולא רכסי-חרים, וגם לא עומק איסטרטגי.

הבה נדבר על האליל הזה שהכויב, „העומק האיסטראטי.”

במלחמה טוב שיש עומק איסטרטגי. לכן התנגדנו בחריפות, ולכן אנחנו מתנגדים גם עכשיו, לנסיגה מן השטחים ללא שלום המבטיח את הביטחון.

אולם אם העומק האיסטראטי מונע את השלום, אם מוותירים על סיכויי שלום בגלל הרצון לספח שטחים — חרי נותר פאראדוקס עקוב-מדם, הגורר עלינו מלחמה כל כמה שנים. וחרי בכל מלחמה נוספת גדל טווח הנשק. מוכנסות מערכות-נשק חדשות, וגדל קציר-הדמים.

לכן: עומק איסטרטגי, בוודאי — עד שנשיג ונבסס שלום-אמת המבטיח לנו את הביטחון. אולם לא נותר על שלום-אמת, ועל סידורי-הביטחון המוצקים הבאים עימן, בגלל סיפוח שטחים.

יש סוגים רבים של סידורי-ביטחון. אחד מהם הוא פירוז כל מידבר-סיני. הצענו זאת במשך שש שנים. אילו חושג הדבר והיה למציאות — לא היינו מגיעים כלל להתקפת ה-6 באוקטובר, מפני שהיינו כבר חרחק בדרך לשלום. אבל נניח לרגע שהשלום היה נכשל, והיתה נערכת בכל זאת התקפת-הפתע — מה היה קורה?

אלפי הטאנקים המצויים היו נשפכים למידבר הריק, ותמידר כולו היה הופך להם למלכודת. חיל-האוויר שלנו, והתקפת-המחץ הנגדית של השריון שלנו, היו משמידים את הכוח, מבלי שמעריך-הטילים הצפוף ביותר בעולם — שהיה נשאר אז במרחקים — היה יכול לסוכך עליו.

אבל שלום יש מיקוד על צבאות, ויש הגבלה על סוגי-נשק, ויש אתראה מוקדמת, ואין יכולת של הפתעה — בעוד שדווקא העומק האיסטראטי הרדים אותנו, נטע בנו הרגש-הביטחון כוזב — וכן נולד המחלל הנורא של שר-הביטחון ועוזריו, שגרם לאסון ביום-הכיפורים.

ותנה, אחרי כל מה שקרה, מען דובר גח"ל לדבר על „גבולות שנותנים ביטחון.” איזה גבולות? איזה ביטחון? האם יתכן גבול ביטחוני אידיאלי יותר מאשר קו התעלה? האם גבול זה חריתע התקפה? האם הוא נתן לנו ביטחון?

גבול-הביטחון היחיד הוא גבול השלום, גבול ששני הצדדים מעוניינים לכבדו.



תיגרת הידיים

כך נראה דוכן הנואמים של הכנסת, כמה שניות אחרי שפרצה התיגרה. מאיר וילנר (8) עומד מאחורי המיקרופונים, כשגבו אל אולם המליאה, וכשאחד הסדרנים (7) סוכך עליו. ברגע הראשון של התיגרה הסיר וילנר את המשקפיים מעל פניו, מחשש פן יישרו ויפגעו בעיניו. ח"כ מתתיהו דרובלס (3) מנסה להתפרץ לעבר וילנר כדי לעשות בו שפטים, תוך צעקות,

אך נעצר על ידי הוותיק שבסדרני הכנסת, יצחק ציגלר (5), המכהו בתפקידו מאז הכנסת הראשונה. יושב ראש הישיבה, טובה סנהדראי (1) ירדה מכת הוי"ר ומסתכלת בנעשה בהתרגשות, מבלי לדעת מה לעשות. שני סדרנים אחרים (2 ו-4) עוצרים את דרובלס מאחור, כשמפקד המשמר, יצחק הוז, (6) מפקח על הנעשה. בתצלום זה לא נראה ח"כ בן ציון קשת, שהחל בתיגרה, ושהסדרנים עצרוהו בצדו השני של וילנר.

ה זה כבר קרה ביפאן, באיטליה, ובפרלמנטים שונים בדרום אמריקה. זה לא קרה עדיין בישראל — עד היום השלישי בשבוע שעבר, כשדנה הכנסת בהפסקת האש. מאיר וילנר עמד על דוכן הנואמים. הוא קרא נאום מוכן מראש, בסיגנונו הידוע. הוא האשים את ממשלת ישראל באחריות בילעדיית למלחמה, העלה על גס את ברית המועצות, וגיינה את הימין שוחרריהסיפוח. וילנר כבר נאם את אותו הנאום עצמו שבוע לפני כן, בוויכוח שהתנהל בעיצומה של המלחמה, ושהועבר חי בטלוויזיה וברדיו. אז שררה הסכמה אילמת בין כל חברי הכנסת שלא להגיב אף בקריאה אחת. כשנראה כי מישו עומד להתלהט, רמזו לו ראשי המפלגות בתנועות יד להירגע. היתה זאת הפגנה מרשימה של הדמוקרטיה הישראלית — אם כי רבים מן הצופים והמאזינים, בחזית



„כוחו של פרלמנט דמוקרטי נבחן בכך, שגם בימי התרגשות עליונה נשמעים בו בשקט דברים בלתי אהודים, ואפילו דברים שמישהו יכול לחשבם לדברי כסירה. אני מסתייג בחריפות מדבריו של חבר הכנסת וילנר, שמיפלגתו משמיצה גם אותי בגלל עמדתו במלחמה. אך עלי לומר כדברי וולטייר: אני מתנגד לכל מילה שאמרת, אך אני מוכן להיהרג על זכותך לומר אותם.“
כאן התפרץ מרדכי טורקיס: „זה דווקא רעיון טוב!“
גולדה מאיר וחבריה פרצו בצחוק. „חברי הכנסת“, השיב אבנרי בשקט, „בימים האחרונים נהרגו הרבה אנשים למען הדמוקרטיה הישראלית.“ זה סיים את הצחוק בבת אחת.
הוסיף אבנרי: „אני סבור שטוב יעשו חברי הכנסת שהיו מעורבים בתיגרה זו, אם יביעו צער על כך שנגררו

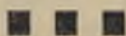
בידיו בכנסת

ובעורף, זעמו על דברי וילנר עד להשחית. הפעם לא צילמה הטלוויזיה. אחרי הדקות הראשונות החלה מקהלה של קריאות ביניים. „טינופת!“ צעק יגאל הורביץ. אחרים צעקו דבריועם דומים. מול תגובות אלה, התלהט וילנר. הוא נטש את ה"תמליל המוכן", החל מתווכח בקיצוניות גוברת והולכת, עד שהגיע לטענה שאנשי חרות אשמים אישית במוותם של החיילים שנפלו במלחמה.

דברים כאלה עדיין לא נשמעו בכנסת. מנחם בגין התרומם מכסאו, פנה אל חבריו, כשהזעם מעוות את פניו. הוא לא ראה שמאחוריו כבר התחילו העניינים להתגלגל. בן ציון קשת, סגן הו"ר הכנסת מטעם חרות, איש גבתיקומה ובעל-מידות, גיגש כשהוריו אל דוכן הנואמים, עלה במדרגות ותפס את וילנר בגופו. „אתה לא תדבר כאן!“ צעק, וחלל גורר אותו. לעזרתו חשו מתתיהו דרובלס, ח"כ חרות מדרום-אמריקה, שנכנס לכנסת אחרי מות ספיר, ויגאל הורביץ.

וילנר לא היה מוכן להסתערות זו. בתנועה אינסטינקטית הסיר את משקפיו ושם אותם בצד, כדי שהמכות שניתכו עליו לא יכניסו את הזכוכית לעיניו. יושב ראש הישיבה, טובה סנהדראי, הלמה בפטישה בחוסר-אונים, מבלי לדעת מה לעשות. הסדרנים, בהנהגת יצחק ציגלר, הוותיק, התאוששו ואצו להפריד בין וילנר

ותוקפיו, כשהם אווזים בקשת ובדרובלס, שהמשיך לצעוק. וי"ר נעלה את הישיבה לחמש דקות. כאשר חידשה אותה, מסרה את רשות-הדיבור לנואם הפא. קלמן כהנא, אף שוילנר לא סיים את דבריו.



ה חיה חמור, אבל חמור יותר היה החמשך. הנואמים הבאים — כהנא, שמואל תמיר וסיף-אל-דין אל זועבי, נאמו כאילו לא קרה דבר. אבנרי העביר פתק ליושב-הראש, ביקש ממנה להשמיע דברי-גינאי לקטטה מעל הדוכן. סנהדראי נענתה לבקשה, השמיעה כמה דברים, אך הם היו סתמיים, ולא כללי גינאי. לאחר מכן ירדה מן הדוכן, במקומה עלה, לסיף-אל-דין דווקא בן ציון קשת ותפס את מקום הו"ר. הנואם הבא היה לובה אליאב. אבנרי ביקש ממנו להגיב בראשית דבריו על התקרית. לובה עשה זאת בדרך משלו. הוא אמר שלדעתו כוללת הכנסת רק 117 חברי-כנסת ישראלים, ושלושה אחרים (אנשי ר"ח), שהוא מציע להתעלם בכלל מקיומם. לאחר מכן בא תורו של אבנרי. הוא פתח את נאומו (ראה עמוד 27) במלים הבאות: „אני רואה חובה לעצמי להגיב על התיגרה חסרת-התקדים שנערכה היום על דוכן זה.“

אחרי רגשותיהם, ואולי ינצל כבוד היושב-ראש את ישיבתו על הדוכן, בתום נאומו, כדי להשמיע הערה כזאת. אולם בן ציון קשת לא הביע חרטה. לקראת סוף הישיבה תפס ישראל ישעיהו את כס הו"ר, אך אם קיווה מישו שהוא יגיד את דברו, התאכזב. ישעיהו התנהג כאילו לא קרה דבר. כאשר לא באה תגובה מסמכת במשך יומיים, פנה אבנרי אל וי"ר הכנסת במכתב רשמי. „הריני פונה אליך כאל מי שממונה, על שמירת כבוד הכנסת.“ „אין ספק שדברי ח"כ וילנר היו מקוממים“, הוסיף אבנרי, „אך אין בכך כדי להצדיק הורדת רמת-הכנסת. פרלמנט של קהיליית בנות.“ אבנרי הזכיר שפנה אל בן ציון קשת וביקשו להביע צער על המקרה. „אני מצטער שמר קשת לא נענה לבקשה זו, ותמהני על כך שבכלל עלה על כס הו"ר באתו יום. תמהני גם שאתה, בתוסף לאחר מכן את מקומך על כס הו"ר, לא תגבית על התקרית. אני פונה אליך, בבקשה שתנצל את הישיבה היום כדי להגיב בצורה נאותה על המקרה, מעל כס הו"ר.“ ואכן, כשעלה ישעיהו על כס הו"ר לקראת סוף הישיבה, אמר כמה מילים, אבל הוא לא התייחס לעניין עצמו. למעשה נשארה התקרית ללא תגובה — ונקבע שמוות בכנסת להרביץ, להכות ולמנוע בכות מחברי-כנסת לשאת את דבריה. אחרי שקיבל כדין את רשות-הדיבור.

בלילות ההאפלה וכאשר נדלקו האורות

מועדוני הלילה לא שבתו



שי לחייל זוהרת במיוחד היתה ברכה שווארץ, הדוגמנית הבלונדית, לכבוד ידיד חייל, שחזר ולבש מייד חולצה צבעונית. „זה נפלא לחלק איתו את החוויות. אני אוזן קשבת, וזה נותן המון לאלה שחוזרים מהחזית.”

חופשה. הנערות, שבאו בקבוצות של חברות, מצאו איתם חיש מהר שפה משותפת.

„רציתי להחליף קצת את האווירה”, אומר הסרן, כשהוא מתמוגג מנחת. „אני חושב שזה מקום שמת. אני נשוי, ואש-תי בבית. היא צריכה להשיג על הילדים שלנו. אז אני נהנה.”



החיילת ענת, בתו של מנחם סבירור, המשרתת אצל דובר צה"ל, מתנפשת בחברת כתב חוץ.

הן יפות תמיד — עם או בלי גברים. במועדוני הלילה המהווה אי קטן של אור בים ההאפלה, וגם אחרי שנדלקו האורות בתל-אביב מחדש.

תחילה לא היו גברים כמעט בכלל. רק עיתונאים זרים, שמשכו את המוזני בות המסורטיות, וגברים קשישים. עכ-שיו התחילו לבוא, ראשוני החיילים, אדוות-אדוות. למשל, סרן שימרון (ראה שער אחורי) עם שני חברים, שקיבלו

שש נשים מראה המלחמה בעורף: 6 נשים, 0 גברים. ארבע מהן באו מאוסטרליה ומתארחות אצל אירית (במרכז) וחברתה. הפטנטרן, דויד, לא גויס, המשיך במועדון שהמה מאורחים, ובעיקר מאורחות, גם בימי ההאפלה.



החיילים חזרו במיסעדה מיוזרית, מתחת לפיאנו-בר, התקמה קבו-צת חיילים „המשרתת בסביבה”. במועדון, למעלה, ובינתיים „הנשים בבית שומרות על הילדים.”



העופרת אסתר עופרים, שהגיעה לפני חודש לכבוד החגים, נשארה כאן והופיעה בפני החיילים, מצאה בפעם הראשונה זמן לארוחה טיניו.

או עדו לגברים הצעירים המעטים ששרדו בעורף, החיים הם ג'עדן. נער-שעשועים שלא רצה להזדהות, נהנה בחברת שתי ידידות באחד ממועדוני הלילה של תל-אביב.

מילוה חובה מרצון



אזרח!

תרום כפי יכולתך, למלוה החובה מרצון.
אל תמתין עד שחברי הוועדה יבואו לביתך.

ראה הוזהרת!

ידידינו ביבשת השחורה



מאות קוראים נבוכים מציפים מדי יום, את מערכת "Zoo הארץ" בשאלות אודות מצבנו העדכני באפריקה המשתוללת. "האם גמביה וזמביה זה אותו דבר?" שואל קורא נרגש; "האם בוקאצ'יו הוא נשיא דה-קאמרון?" זעקה עקרת-בית מפרדס-חנה; "היכן קיבל מר סנגור את הסמכתו כפרקליט?" תונה קטיגור חיפני.

לבקשתכם, קוראים חביבים, אנו מפרסמים, איפוא, מפה מעודכנת (28.10 שעה 13.45) של מצבנו המדיני באפריקה. המדינות המסומנות בלבן (ראה מפה), עדיין מקיימות עמנו יחסים סדירים. השאר — כבר לא נותנות.

מסגד ראשון

בגדה המזרחית

בשירה ובריקודים, נהנך אמש מסגד יסדה בגדה המזרחית של התעלה. עשרות חיילים פוזו ורקדו יחד עם הקאדי הצבאי הראשי כספרי קוראן בידיהם והם קוראים "קוראן אוראן". ותנו כבוד לתורען.

הקאדי החטיבתי, האג' שמחאת-תורא דיבר על שילוב הרוח והמעש הכאפין את חיילינו.

בסיום ענה הקאדי לשאלות הלכתיות.

• דרושים מתנדבים/ות לסרי-גת עוגות גרב לחיילינו. לפנות לציפי במאפיית "אמ-פיסל".

• משרתי המילואים מזכרון-יעקב הרוצים לדעת מה השעה, יכולים לחייג 15 במשך כל שעות היממה והלילה.

• כל החיילים העובדים במפ-עלי "פרומין" יכולים להת-קשר תמיד למיספרי הטל-פון של ביח"ר "ארטיק", ו-למסור דרישות שלום לעוב-די "טמפו".

• חיילים באיזור הדרום שאין בביתם טלפון, יתקשרו עם סניף הדואר הקרוב ויגישו בקשה על גבי טופס 51/ג/6418.

• לחיילת שושנה בן-חוחים מדימונה — מזל טוב! נולד לך בן. משקלו 3.750 ק"ג. לאב ולבן שלום. אנא הת-קשרי הביתה.

• גדוד 999 מחפש חברה ל-עט.

• דרושות מתנדבות לאפיית כיפות לחיילים רעבים.

• מטה-החירום של הג"א מו-דיע: אזרחים שלא יישמעו להוראת ביטול צו-ההאפלה, וישאירו את חלונותיהם מו-אפלים — ייענשו כחוק.

• החייל ששכח במכונית פר-טית שבוי סורי, יוכלו לקבלו בבית הועד-למען-החייל — לפי סימנים.

• פרס בסך 500 ל"י יוענק לגנב הישר שיגנוב את מכו-ניתי (דה-שבו, מודל 44, צבע חרדל). להתקשר אחה"צ, ה-מפתחות בפנים.

• משפחות אומנות המעוניינות לאכסן שבויים מצריים ב-בתיהן, לקראת חג החנוכה, יפנו למשרד הארמיה ה-3, אי-שם.

על מר דיין ללכת!

אנו החתומים מטה, אזרחים ואזרחיות מתומכי פעו-לותיו של שר-הביטחון בעבר, גורסים כי לנוכח מאורעות החודש האחרון חייב שר-הביטחון ללכת! וככל שיקדים ללכת כן ייטב לו ולעם ישראל.

דא בנקל הגענו למסקנה זו. ברם נוכח הסכנה הצפויה בטיסה במסוקים, נוכח אי הבטחות בכלי-השיריון המושכים אליהם את אש האוייב ונוכח גל תאונות-הדרכים, חייב מר דיין להסיק את המסקנות ולהתחיל ללכת ברגל (בזהירות, ורק במעבר חצייה).

כך בפירוש, ויפה שעה אחת קודם!

גב' שולמית אלוני, מוותיקות כפר-שמריהו (על אס-הדרך, בו-אכה ש"ך-מוניס) מספר כיצד הקימה מפלגה חדשה:



הדבר אירע טרם המלחמה הגדולה. התאספנו קבוצה של בחורים ובחורות ושוחחנו על אודות המצב הקשה בארץ ישראל. דיברנו על החוקים העותומניים המקשים חיי היהודים בארץ, על חזון הפועל העברי והצורך לכיבוש העבודה מידי הערבים. אני סיפרתי על התייחסותם הקשה והמשפילה של השלטונות אל הנשים העבריות ועל מכת הבאקשיש והי שוחז של פקידי השולטן עבד אל-חמיד.

בו במקום החלטנו להקים אגודה להיטיב מצבם של אחינו בפלסטינה — אגודה שתלכד סביבה את כל חובביה השונים. אספנו 15000 ביטליקים (סכום עצום באותה עת), והופענו בפני הקומיטט ה"טורקי" — למרות שחברינו מפועלי-ציון איימו במשפט חברים.

לפתע פרצה המלחמה, והעניין נשכח.

הודעה למשלשלים

יצרני נייר הטואלט בישר-אל עושים כל מאמץ לספק לחיילינו בחזית ולציבור בעורף, את כל סוגי נייר הטואלט — למרות קשיי הייצור וההובלה.

אם משום מה נוצר במקום כלשהו מחסור בסוג מסוים של נייר טואלט עם המשלשלים הסליחה — כי העדיפות ניתנת לחיילינו בחזית.

נייר הטואלט — פריט חיוני המלווה את החייל בכל מקום. אנא, הבנתכם לעדיפות זו.

"המגע הלוחמי"

חרושת מוצרי נייר

ממישנתו של מייסדו
מדבר שק"ם תרחק!
ד"ר זוארץ
(אחרי הזכוב בקולה)

הארץ

תשרי חשוון תשל"ד

כ"ה	כ"ד	כ"ג	כ"ב	כ"א	כ"ז
יום ראשון	יום שני	יום שלישי	יום רביעי	יום חמישי	יום שישי
7.30 8 8.30 9 9.30 10 10.3 11 11.3 12 12.3 1 1.30 2 2.30 3 3.30 4 4.30 5 5.30 6 6.30 7	7.30 8 8.30 9 9.30 10 10.3 11 11.3 12 12.3 1 1.30 2 2.30 3 3.30 4 4.30 5 5.30 6 6.30 7	7.30 8 8.30 9 9.30 10 10.3 11 11.3 12 12.3 1 1.30 2 2.30 3 3.30 4 4.30 5 5.30 6 6.30 7	7.30 8 8.30 9 9.30 10 10.3 11 11.3 12 12.3 1 1.30 2 2.30 3 3.30 4 4.30 5 5.30 6 6.30 7	7.30 8 8.30 9 9.30 10 10.3 11 11.3 12 12.3 1 1.30 2 2.30 3 3.30 4 4.30 5 5.30 6 6.30 7	7.30 8 8.30 9 9.30 10 10.3 11 11.3 12 12.3 1 1.30 2 2.30 3 3.30 4 4.30 5 5.30 6 6.30 7

דפים מיומן המלחמה של ד"ר זוארץ

"בחזית ובעורף" הוא שמו של יומן המלחמה, אותו ניהל ד"ר בסערת ימי הקרבות. שעה אחר שעה, שלב אחרי שלב, מנתח מר זוארץ את התפתחות המערכת ואת השלכותיה, כפי שהן משתקפות בעיניו של איש צבא ותיק.

מלחמת יום הדיון, לא יכלה הייתה למצוא לעצמה מבטא ומפרש טוב יותר מאשר ד"ר זוארץ ויומנו.

אנו גאים לפרסם שלושה מתוך שמונה עשר דפי היומן.

תיאטרון "אספסת" מציג:

סיפורי פרוגי



בהשתתפות מקהלת ילדי קיבוץ גבת

דבר המערכת

י"שר כוח!

ברכת "י"שר כוח" לח"כים מ. דרובלס, כ"צ קשת ו"י. הורוביץ על שעמדו בפרץ עת נשא אותו קומוניסט אדום, נציגו של סטאלין, את דבריו הארסיים בפני מליאת הכנסת.

כה לחי גם לגב' סנהדרה מן המפלגה הדתית לאומית, שניהלה את הישיבה ביד רמה ושילחה את אותו מומר מן דוכן הנואמים בטרם ימשיך בהרעלת לב בנינו.

נעים להיווכח, כי עדיין נותרו מיספר חברי כנסת נאורים אשר הדמוקרטיה כה קרובה לליבם עד כי שמים הם נפשם בכפם הלכה למעשה, וגלי חמים ברשע בעודו באיבו, למען טהרת הכנסת ואחדות העם והאומה. חופש הדיבור אינו ניתן לחלוקה. יאמר אדם את כל אשר אל ליבו, אך אל יגע בציפור נפשנו.

אותו צפענו, וחברו, אביהמרגל, אשר מייצגים קומץ מבטל של מצורעים — אין מקומם בבנין הכנסת שעליו גאוותנו היהודית. אם ברצונם לדבר — שיילכו לרוסיה!

23.11.1953

העולם הזה

גלריה קהילה



בילדות ההגנה